

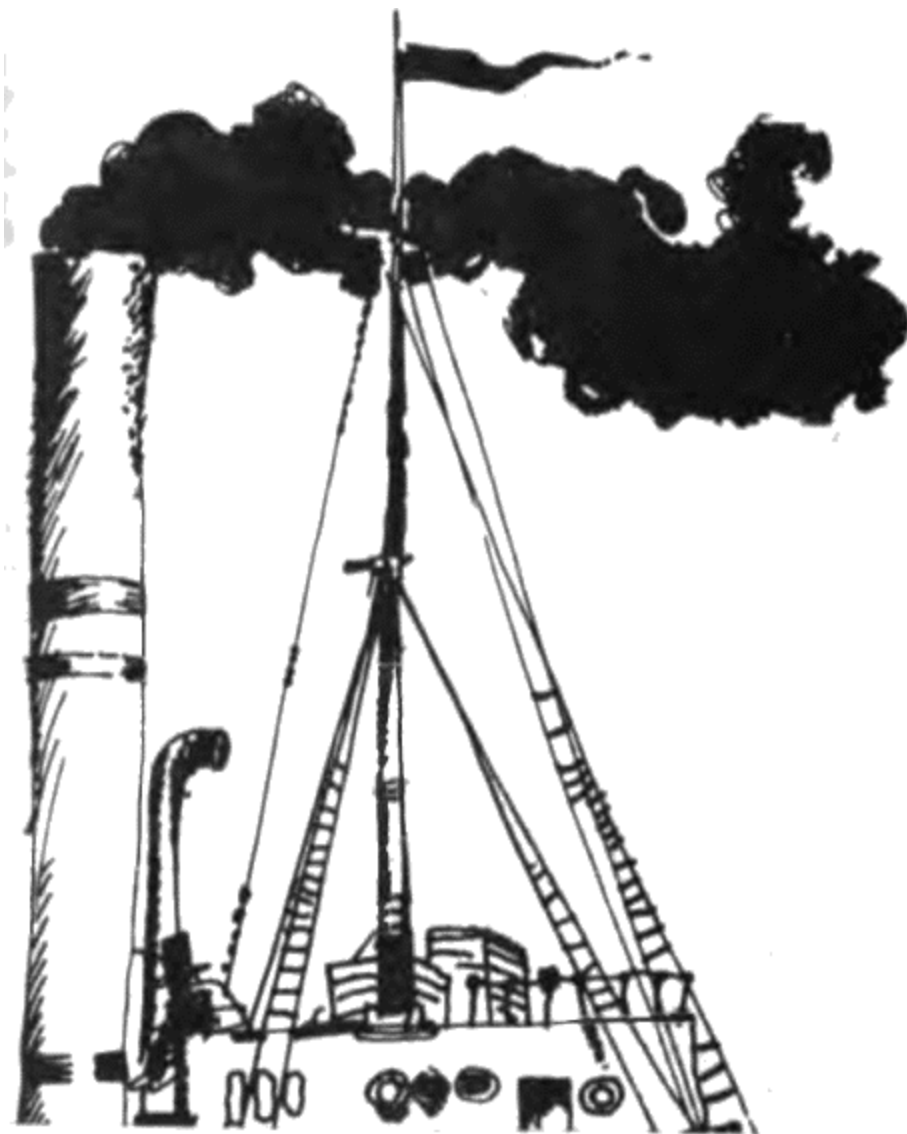
АЛФОНС ДОДЕ
ПОРТ-ТАРАСКОН
ПОСЛЕДНИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ
НА ЗНАМЕНИТИЯ ТАРТАРЕН

Част 3 от „Тартарен Тарасконски“

Превод от френски: Пенка Пройкова, 1980

chitanka.info

На Леон Алар, изкусния и дълбок писател, автор на „Приумици“ и „Мълчалив живот“, неговият брат и приятел Алфонс Доде посвещава тази хумористична книга

Това се случи през септември, случи се в Прованс, в началото на гроздобера, преди пет-шест години.

Пътувахме с кола, теглена от два камаргски коня, които ни отнасяха бързо, поета Мистрал, големия ми син и мен към гарата на

Тараскон и към бързия влак Париж-Лион-Марсилия; любувахме се на гаснещия ден, блед от зноя, изтощен, трескав и страстен като красивото лице на жена от този край.

Ни най-малък полъх въпреки бързия ход. Край пътя испански тръстики, прави и жилави, с дълги като панделки листа; и по всичките тези селски друмища, бели, сякаш заснежени, сякаш изплували от сънищата, пясъкът безропотно скърцаше под колелата и бавно се точеше върволица коли, натоварени с черно грозде, само черно грозде, а отзад вървяха мълчаливи и сериозни, високи и стройни, с дълги крака чернооки младежи и девойки.

Навред очи като черно грозде и чепки черно грозде — в линовете, в кошовете, под плъстените шапки с пуснати периферии на гроздоберачите, под забрадките, чиито краища жените бяха захапали.

От време на време на някой завой на светлото небе се открояваше разпятие със закачени от двете страни гроздове според обичая.

— Глей!... (Гледай!) — посочи ми Мистрал умилено, с горда, почти майчинска усмивка наивните езически прояви на своите провансалци, а после пак заразказва, заниза чудна приказка, благоуханна и позлатена, по бреговете на Рона родена, която той като провансалски Гьоте сееше навред, разтворил щедро ръце и от едната се лееше поезия, а от другата — истина.^[1]

О, чародейни думи, магическо съчетание на времето, на декора и на величавата народна легенда, която поетът взеше пред нас, докато пътувахме по тесния път между маслинови дръвчета и лозя!... Как хубаво ми беше, колко безоблачен и лек ми се струваше животът.

Внезапно очите ми помръкнаха, тревога сви сърцето ми.

— Татко, колко си блед! — възкликна синът ми.

Едва ми стигнаха сили да прошепна, като му показах замъка на крал Ръоне, замъка, чиито четири кули ме гледаха как се приближавам откъм равнината:

— Ето Тараскон!

Защото ние имахме да уреждаме стари сметки, тарасконците и аз. Знаех, че те ми са много обидени и страшно ми се сърдят заради моите шеги за техния град и за техния велик човек, знаменития и неповторим Тартарен. Често получавах писма и анонимни заплахи: „Ако някога минеш през Тараскон, пази се!“. Други пък, с моите

камъни по моята глава, ми подхвърляха отмъстителните думи на героя: „Треперете! Старият лъв все още има клюн и нокти!“

Дявол да го вземе, лъв с клюн!

И още по-страшно дори: един началник от областното полицейско управление ми съобщи, че някакъв търговски пътник от Париж, със същото име като моето, по нещастно съвпадение или от желание да се пошегува, се подписал „Алфонс Доде“ в регистъра на хотела и бил нападат грубо на вратата на едно кафене — заплашили го, че ще го хвърлят в Рона по местния обичай.

*И, щат или не щат,
ще свършат своя път
пред целий Тараскон,
ще паднат те със стон
от бойницата в Рона.*

Това е стар куплет от 93 година, който все още се пее там, допълнен със страшни подробности за драмата, чиито свидетели по това време са били кулите от замъка на крал Ръоне.

И тъй като никак не ми се щеше да ме хвърлят с главата надолу от кулата на Тараскон, избягвах да пътувам на Юг и да минавам през този хубав град. А ето че по някаква зла съдба желанието да прегърна моя скъп Мистрал и невъзможността да взема бързия влак другаде освен на гарата в Тараскон, ме хвърлиха право в устата на лъва с клюн.

Ако имах да се срещам само с Тартарен, по мъжки, лице в лице, на дуел с отровни стрели под сянката на дърветата на Стъргалото, как да е, не бих се страхувал. Но гневът на народа и Рона, дълбоката Рона!...

Ах, мога да ви уверя, че животът на писателя не всякога е розов...

Но странна работа, колкото повече се приближавахме до града, толкова повече опустяваха пътищата, толкова по-рядко се мяркаха коли. Скоро пред нас се ширна празно и бяло само шосето, а край него просторното и безлюдно като пустиня поле.

— Чудно — каза тихо, малко озадачен Мистрал, — все едно че е неделя.

— Ако беше неделя, камбаните щяха да бият — възрази синът ми със същия тон, тъй като в тишината, обгърнала града и предградията, се таеше нещо потискащо.

Нито помен от камбани, човешки гласове, звън от наковални, който отеква тъй ясно в трептящия въздух на Юга.

А първите къщи от покрайнините вече се появиха: маслобойна, прясно боядисано гише за събиране на таксите. Бяхме пристигнали.

И колко се удивихме, когато се озовахме по дългата камениста улица — безлюдна, със затворени врати и прозорци, а по нея ни куче, ни котка, ни деца, ни кокошки, никой; опушената порта на ковача — без двете колела, красящи я обикновено отстрани; големите мрежи, които тарасконците спускат пред вратите си, за да не влизат мухи — прибрани, изчезнали, както и самите мухи, изчезнала и великолепната миризма на супа с чесън, каквато би трябвало да се разнася в този час от всички кухни.

Тараскон да не мирише на чесън, умът ми не го побира!

Спогледахме се ужасени с Мистрал и наистина имаше за какво. Да се подготвиш да те посрещнат разярените викове на обезумяла тълпа, а да се озовеш пред мъртвешкото мълчание на този Помпей!

В града, където познавахме всички стопани по име, където всяко магазинче ни беше известно още от детството, усещането за пустота и изоставеност още повече ни потисна. Затворени бяха аптеката на Безюке на площадчето, магазинът на търговеца на оръжие Косткалд, сладкарницата „Ребюфа“, в която се продаваха „най-хубавите бонбони“! Изчезнали — табелката на нотариуса Камбалалет, надписът на платно на Мари-Жозеф-Спиридион Екскурбаниес, производител на арлски наденици, защото арлските наденици винаги са се приготвяли в Тараскон и аз отбелязвам между другото този голям парадокс в интерес на историческата правда.

И все пак какво беше станало с тарасконците?

Нашата кола се движеше по Стъргалото, под прохладната сянка на яворите с бели гладки стволове, където не свиреше нито един щурец — дори и щурците бяха избягали! А пред къщата на Тартарен, със спуснати щори, сляпа и няма като своите съседки, до стената на прословутата градинка — нито едно сандъче, нито едно ваксаджийче, което да извика: „Вакса, господине!“.

— Да не би да има холера? — обади се някой от нас.

Действително, когато в Тараскон има епидемия, цялото население излиза извън града и се настанява в палатки на почтено разстояние, докато премине заразата.

При думата „холера“, от която всички провансалци изпитват ужасен страх, кочияшът шибна конете и няколко минути след това се озовахме на гарата, кацнала на високото, както големият виадукт, който се извисява над града.

Тук пак усетихме кипеж, чухме човешки гласове, видяхме лица. По кръстосаните на всички страни релси се движеха неуморно влакове, хора се качваха, слизаха, затръшваха се врати, чуваха се названия на гари.

— Тараскон, престой пет минути... Смяна на влака за Ним, Монпелие, Сет...

Мистрал веднага изтича при началник-гарата — стар служител, работеше там цели тридесет и пет години.

— Е, чичо Пикар... ами тарасконците? Къде са те? Какво сте ги направили?

Началник-гарата се изненада, че не знаем нищо.

— Как!... Нима не сте чули!... От луната ли падате?... Не четете ли вестници?... А пък тарасконците си направиха такава реклама за своя остров Порт-Тараскон! Е, да, уважаеми... Тарасконците заминаха... Станаха колонизатори със знаменития Тартарен начело и отнесоха всичко със себе си, отведоха дори Тараска!

Той ни остави и тръгна покрай линията, за да даде нарежданията си, а ние се загледахме надолу, където под лъчите на залеза се извисяваха кулите и камбанариите на изоставения град, старите му древни крепости, позлатени от слънцето като препечена пита, намазана с пастет от дивеч, от която е останала само коричката.

— Е, кажете ми, господин Пикар — обърна се пак Мистрал към началник-гарата, който се върна при нас с добродушна усмивка и очевидно без да го е грижа за скитничествата на Тараскон, — отдавна ли отпътуваха тарасконците?

— От шест месеца.

— А нямате ли новини от тях?

— Никакви.

Дявол да го вземе! Малко след това получихме новини, много подробни и точни новини, което ми даде възможност да ви разкажа за

преселението на този храбър малък народ, последвал своя герой, и за сполетелите го ужасни беди.

Паскал е казал: „Приятното и истинското е необходимо, но необходимо е приятното да бъде част от истинското“. Опитвах се да не забравям тази мисъл, докато разказвах историята на Порт-Тараскон.

За моята повест използвах истински факти, писма на емигранти, „Мемориала“ на младия секретар на Тараскон, както и материали от „Газет де Трибюно“, и ако тук-таме попаднете на някоя и друга по-чудновата тарасконада, то значи че нещо ме е зачегъртало и ми се е развинтило въображението.^[2]

Авторът

[1] Става дума за автобиографията на Гьоте — „Поезия и истина“. — Б.пр. ↑

[2] Интересуващите се могат да прочетат подробности във вестниците, в които преди дванадесет години е писано за процеса „Нова Франция“, колонията Порт Бретон, както и в издадената от Драйфус интересна книга за доктор Бодуен, лекар на тази експедиция. — Б.а. ↑

КНИГА ПЪРВА

I

**ЖАЛБИТЕ НА ТАРАСКОН СРЕЩУ „РЕДА НА
НЕЩАТА“. БИКОВЕТЕ. БЕЛИТЕ БРАТЯ. ЕДИН
ТАРАСКОНЕЦ В РАЯ. ОБСАДА И ПАДАНЕ НА
МАНАСТИРА „ПАМПЕРИГУСТ“.**

— Франкбалм, драги приятелю... не съм доволен от Франция!... Нашите управници си пъхат носа навсякъде.

Изречени надвечер от Тартарен пред камината в клуба с жест и тон, които можете да си представите, тези паметни думи дават ясна представа какво мислеха и казваха в Тараскон-сюр-Рон два-три месеца преди емиграцията. Тарасконецът обикновено не се занимава с политика: безгрижен по приела, безразличен към всичко, което не го засяга непосредствено, той, както сам твърди, държи на *реда на нещата*. Но от известно време беше стигнал до заключението, че много неща трябва да се изменят в *реда на нещата*!

— Нашите управници си пъхат носа навсякъде! — казваше Тартарен.

Под думата „навсякъде“ се подразбираше преди всичко забраната на борбите с бикове.

Сигурно знаете историята на онзи тарасконец, лош християнин и първокласен нехранимайко, които след смъртта си влязъл с измама в рая, докато свети Петър се бил обърнал гърбом, а след това отказал да излезе, колкото и да му се молел божият ключар. И какво направил тогава светият апостол? Довел рояк ангели пред райските врати и те се развикали: „Ей, ей, бикове! Ей, ей, бикове!“. Това е зовът на тарасконците при борбите с бикове. Лицето на разбойника се разкривило, като чул тези възгласи.

— Нима тук има борби с бикове, свети апостол Петре?

— Борби с бикове?... Естествено!... И при това чудесни, уважаеми.

— И къде?... Къде стават тези борби?

— Пред рая... Там е по-широко, нали разбираш?

Тарасконецът се хвърлил бързо навън, за да гледа, а райските врати се затворили завинаги зад него.

Разказвам тук тази легенда, толкова стара, колкото и скамейките по Стъргалото, за да стане ясно колко страстно обичаха тарасконците борбите с бикове и в какъв гняв ги беше хвърлил указът за отменянето на този вид зрелища.

Последва нова заповед за изселването на „белите братя“ и за затварянето на техния хубав манастир „Памперигуст“, кацнал от векове пред градската врата на едно посивяло с мащерка и лавандула хълмче, откъдето между боровете се виждаше дантелената му камбанария, чиито звън ветрецът сливаше сутрин с песните на чучулигите, а по здрач с печалния вик на бекасите.

Тарасконците обичаха много своите „бели братя“, кротки, добри, безобидни; те умееха да приготвят чуден еликсир от благоуханните билки, с които е покрита малката планина. Обичаха също така техния пастет от лястовички и страшно вкусните *пампери* — панирани дюли с тънка златна коричка, откъдето идваше и името на манастира — „Памперигуст“^[1].

И тъй, когато монасите получиха официална заповед да напуснат своя манастир и отказаха да излязат от него, хиляда и петстотин, а може би и две хиляди тарасконци: носачи, ваксаджии, хамали по пристанищата, с една дума, това, което наричаме простолюдие, дойдоха да се затворят в манастира заедно с добрите отци.

Тарасконската буржоазия и господата от клуба с Тартарен начело възнамеряваха също да подкрепят светата кауза. Не се поколебаха нито за минута. Но в подобни начинания човек не се хвърля просто така, без подготовка. Необмислените постъпки са присъщи на простолюдието.

Преди всичко необходими бяха подходящи костюми, те бяха поръчани; великолепни костюми като по времето кръстоносните походи — дълги черни шинели с голям бял кръст на гърдите и навсякъде обшити с галони и кръстосани кости: отпред, отзад, изобщо целите. Обшиването с галоните се проточи особено дълго.

Когато всичко беше готово, манастирът вече беше обкръжен. Войските, разположени на лагер в полето и по скалистите склонове на малката планина, образуваха три кръга.

Червените панталони приличаха отдалеч на разцъфнали макове сред мащерката и лавандулата.

По пътищата се срещаха непрекъснато конни патрули с дълги карабини, с револвери в пояса, с ножници, докосващи задницата на коня.

Но това разгръщане на силите не можеше да спре безстрашния Тартарен, който заедно с голяма част от господата от клуба беше решил да пробие обсадата.

Наредени един зад друг като индианци, те пълзяха на четири крака, служейки си с всички предпазни мерки и с всички класически хитрости на диваците на Фенимор Купър, докато най-сетне се добраха до вражеските линии, минаха край притихналите палатки, където спяха войниците, и заобиколиха постовете и патрулите, като на опасните места се предупреждаваха неумело един друг с птичи крясъци.

Необходима беше смелост, за да се впуснеш в подобно приключение в нощи, ясни сякаш е посред бял ден! Но истината е, че обсаждащите имаха интерес да пуснат колкото се може повече народ в манастира.

Искаха да го завземат не със сила, а чрез глад. Ето защо войниците се извъръщаха, като виждаха блуждаещите под светлината на луната и звездите сенки. Мнозина офицери, които бяха пили абсент в клуба със знаменития изстребител на лъвовете, го познаваха отдалеч въпреки маскарада и го поздравяваха приятелски:

— Добър вечер, господин Тартарен.

Щом стигнаха в манастира, Тартарен организира отбраната.

Този дяволски човек беше прочел всички книги за обсади и блокади. Той организира тарасконците в опълчение и ги постави под заповедите на храбрия командир Бравида, който, пълен със спомени за Севастопол и Плевен, ги накара да копаят колкото имат сили и обгради манастира с валове, ровове и укрепления от всички видове, тъй че кръгът малко по малко се стесняваше и вече не можеше да се диша — обсадените се озоваха като зазидани в собствените си стени и отбрана, а тъкмо това чакаха обсадителите.

В манастира, превърнат в крепост, беше въведена военна дисциплина. Точно така трябва да бъде при обсадно положение. Всичко се вършеше под биенето на барабани и звуците на тръби.

От ранна утрин барабанът ечеше из дворовете, в коридорите и под сводовете на манастира. Зовеше от зори до вечерта, зовяха за

молитва с там-та-та-та, зовяха ковчезника там-та-та-та, отца-иконом на манастира с там-та-та-та; повелителни тръбни звуци, гръмки, остри и кънтящи, раздираха въздуха. Тръбяха за утринна, за обедна, за вечерня. Голям позор наистина за обсаждащата войска, която вдигаше много по-малко шум долу в равнината от тупурдията горе на върха на малкия хълм, зад тънките назъбени стени на манастира-крепост, откъдето тръбният зов и барабанныят бой, смесени със звъна на камбанките, се сливаха в тържествуващо многогласие и разпращаха навред с радостна полувойнствена, полумолитвена песен обещанието за победа.

Дяволска работа обаче, обсаждащите преспокойно си седяха в лагера, изобщо без да се престарават, раздаваха си с лека ръка съестните продукти и по цял ден пируваха. Прованс е страна на лакомствата, там се произвеждат страшно вкусни неща. Бистри златисти вина, колбаси и арлски наденици, чудесни пъпеша, вкусни дини, монтелимарска нуга, с какво ли не се тъпчеха правителствените войски. А в обсадения манастир не влизаше нито капка, нито хапка.

И тъй, от едната страна войниците, които и насън не бяха виждали такива празненства, бяха се угоили така, че мундирите им се пукаха, и конете загладиха задници, а от другата, дявол да го вземе, горките тарасконци и особено простолюдие, които рано ставаха и късно лягаха, вечно отрудени, вечно в тревога, вечно копаещи и ровещи земята, от зори до мрак под лъчите на слънцето и на факлите; съхнеха и вехнеха, да ти е жал да ги гледаш.

На всичко отгоре и провизиите на добрите монаси започнаха да се изчерпват. Пастетът от лястовички и памперите бяха към своя край.

Колко ли можеха да издържат още?

Този въпрос се обсъждаше всеки ден в укрепленията по напуканите от сушата насипи.

— Защо тези страхливци не нападат? — питаха тарасконците и размахваха юмруци срещу червените панталони, които се търкаляха по тревата, в сянката на боровете.

Но дори и през ум не им минаваше да нападат самите те, толкова силен е инстинктът за самосъхранение у този малък храбър народ.

Един-единствен път буйният Екскурбаниес предложи да излязат вкупом от манастира, с монасите начело, и да пометат наемниците.

Тартарен сви широките си рамене и отговори с една дума:

— Дете!

След това улови под ръка тази луда глава Екскурбаниес, отведе го на върха на контраскарпа и като му показва с широк жест терасовидно разположените по хълма войници и поставените по всички пътеки стражи, каза:

— Кой обсажда? Те или ние?... Нима ние ще щурмуваме?

Около него се разнесе одобрителен шепот:

— Естествено... той има право... Те трябва да почнат първи, щом те обсаждат.

И още веднъж тарасконците се убедиха, че никой не познава по-добре от Тартарен военната тактика.

Все пак обаче налагаше се да вземат някакво решение.

Един ден съветът се събра в голямата, осветена от високи стъклописи зала с ламперии с резба и икономът на манастира направи отчет на ресурсите на крепостта. Всички бели братя слушаха мълчаливи, седнали на своите специални столчета, приспособени така, че сякаш стояха прави.

Плачевен беше отчетът на монаха-иконом! Много нещо бяха изяли тарасконците, откакто беше започнала обсадата. Толкова и толкова стотици пастет от лястовици, толкова хиляди пампери, толкова от това, толкова от онова! От всички страни, които той изреждаше и с които в началото бяха чудесно снабдени, беше останало съвсем малко, кажи-речи, почти нищо.

Светите отци се гледаха едни други с удължени лица и всеки за себе си мислеше, че с всичките си запаси и при неприятел, който не прибъгваше към крайни мерки, биха могли да издържат години наред, без да им липсва нищо, ако не им бяха дошли на помощ. Икономът продължаваше да чете с монотонен и унил глас, когато изведнъж го прекъсна някакъв шум.

Вратата на залата се отвори с трясък и на нея се появи Тартарен — един развълнуван, трагичен, зачервен Тартарен, с развяваща се брада над белия кръст на костюма. Той поздравя с шпагата си игумена, щръкнал на столчето си, а после един по един монасите и каза сериозно:

— Ваше преосвещенство, не мога да удържам вече хората си... Те умират от глад... Всички цистерни са празни. Настъпи моментът да предадем крепостта или да загинем под развалините ѝ.

Той премълча най-важното, че от две седмици се е лишил от утринния си шоколад, който виждаше и насън — гъст, кипящ, маслен, придружен с чаша студена, бистра като кристал вода, а не блудкавата помия от цистерните, която беше принуден да пие.

Съветът изведнъж скочи на крака и всички заговориха, едновременно, за да изразят общото мнение.

— Да предадем крепостта... Необходимо е да предадем крепостта!...

Само отец Батайе, буен човек, предложи да взривят манастира с барута, който имат, и пожела дори той да го запали!

Но всички отказаха да го слушат и щом се спусна нощта, оставиха ключовете пред вратите, а монасите и опълченците, последвани от Екскурбаниес, Бравида, Тартарен и по-голямата част от господата от клуба, с една дума, всички защитници на „Памперигуст“, излязоха без барабани и тръби този път и се спуснаха безмълвно от хълма в призрачно шествие под лунната светлина и под добродушните погледи на неприятелските стражи.

Тази паметна защита на манастира донесе на Тартарен неувяхваща слава; но след завземането на манастира на белите братя от войските, в сърцата на тарасконците се затаи мрачна злоба.

[1] Вкусно. — Б.а. ↑

II

АПТЕКАТА НА ПЛОЩАДЧЕТО. ПОЯВАТА НА СЕВЕРНЯКА. „ТАКА ПОЖЕЛА БОГ, ГОСПОДИН ХЕРЦОГ“. РАЙ ОТВЪД МОРЕТАТА.

Веднъж скоро след затварянето на манастира аптекарят Безюке стоеше на хладина пред вратата със своя ученик Паскалон и с преподобния отец Батайе.

Трябва да кажем, че след като разпръснаха монасите, те бяха приети от тарасконските семейства. Всяко семейство искаше да си има свой бял монах; заможните, търговците, буржоата бяха взели по един лично за себе си; занаятчийските семейства се сдружаваха, за да издържат заедно светите хора.

Във всяко магазинче можеше да се види бяло расо. При търговеца на оръжия Косткалд, сред пушките, карабините и ловджийските ножове, край тезгяха на Бомвией — галантерия, пасмантерия, зад редиците копринени макари, навред като опитомени пеликани се мяркаха големи бели птици! Присъствието на белите братя беше истинска благословия за всяка къща. Добре възпитани, благи, приветливи, дискретни те никак не пречеха, заемаха съвсем малко място в семейните огнища, внушаваха доброта и необичайна кротост.

Сякаш там беше влязъл добрият дядо господ: мъжете се въздържаха от ругатни и груби думи; жените вече не лъжеха или почти не лъжеха; децата стояха мирно изправени на високите си столчета.

Сутрин и вечер, на закуска и след вечеря, четяха молитвите „Благослови“ и „Благодарим ти“, а големите бели ръкави се разперваха като крила на ангел хранител над събраните семейства и с тази постоянна благословия над главите си тарасконците естествено можеха да живеят само благочестив и добродетелен живот.

Всеки от тях се гордееше със своя преподобен отец, хвалеше го, славословеше, най-вече аптекарят Безюке, комуто добрата съдба беше предопределила да прибере отец Батайе.

Пламенен, жив, надарен с истинско природно красноречие, преподобният отец Батайе беше се прославил с умението си да разказва притчи и легенди; беше голям веселяк, добре сложен, с мургав тен, очи като въглени, истински луда глава. Под гънките на дебелото му шаячно расо действително се отгатваше хубава осанка, макар едното му рамо да беше по-високо от другото и да вървеше малко на верев.

Но тези дребни недостатъци не се забелязваха, когато след проповед слизаше от амвона и минаваше през тълпата навирил нос, забързан да стигне в сакристията, все още тръпнещ и сам разтърсен от собственото си красноречие. Когато той минаваше, жените възторжено режеха с ножичките си парченца от бялата пелеринка на расото му, поради това го наричаха „монаха с фестончетата“, а расото му винаги беше толкова раздърпано и разкъсано, че все трябваше да го сменя и манастирът се беше видял в чудо как да го снабдява с нови дрехи.

И тъй, Безюке седеше пред аптеката с Паскалон, а срещу Тях отец Батайе, яхнал като кон стола си. Те блажено си почиваха, вдъхваха с наслада свежия въздух, защото в този час на деня, както и през нощта, за Безюке не съществуваха клиенти: болните можеха да се гърчат, да се вият — доблестният аптекар не би нарушил спокойствието си за нищо на света; часът за болести беше минал.

Безюке и Паскалон слушаха една от чудесните истории, които така умееше да разказва преподобният отец, а някъде отдалеч долиташе сигналът за вечерна проверка, който се сливаше с музиката на прекрасния летен залез.

Изведнъж ученикът скочи зачервен и развълнуван и заекна, като сочеше с пръст към другия край на площадчето.

— Ето го господин Тар-тар-тарен.

Известно е вече колко силно, необикновено възхищение изпитваше Паскалон към великия човек, чиято жестикулираща сянка се очерта в огнената вечерна мъгла; придружаваше го някаква личност със сиви ръкавици и изискано облекло; лицето сякаш слушаше мълчаливо и сериозно спътника си.

Явно беше човек от Север, личеше си.

На Юг познават безпогрешно северняка по сдържаното държане, по стегнатата бавна реч, както на Сеаер южнякът веднага се издава с безкрайното си ръкомахане и словоизлияния.

Тарасконците бяха свикнали да виждат често Тартарен с чужденци, защото всеки, който минаваше през техния град, ходеше като на представление при прословутия изстребител на лъвовете, знаменития алпинист, съвременния Вобан, прославил се отново с обсадата на „Памперигуст“.

Напливът на посетители беше открил за Тараскон непознатата ера на благоденствие.

Собствениците на хотели забогатяха; книжарниците продаваха биография на великия човек; по витрините бяха изложени негови портрети в костюм на „турчин“, на алпинист, на кръстоносец, в най-различни пози, в най-различни моменти от неговото героично съществуване.

Но този път посетителят явно не беше кой да е, не беше случаен гост.

Нашият герой прекоси площадчето и с величествен жест посочи и назова придружаващия го:

— Драги Безюке, преподобни отче, позволете ми да ви представя господин херцог дьо Монс...

Херцог!... Хай да му се не види!

В Тараскон никога не беше идвал херцог. Бяха виждали камила, баобаб, лъвска кожа, колекция отровни стрели и почетни алпенщози... но херцог, никога!

Безюке стана и се поклони малко смутен, че се е озовал така, без предупреждение в присъствието на подобна важна личност. Той пелтечеше:

— Господин херцог... господин херцог...

Тартарен го прекъсна:

— Да влезем, господа, имаме да говорим за важни неща.

Той влезе пръв, тържествено, със загадъчен вид, в малката гостна на аптеката, чийто прозорец към площада служеше за витрина, на която бяха изложени буркани със зародиши в спирт, дълги навити тении и пакетчета камфорови цигари.

Вратата се затвори зад тях като след заговорници. Паскалон остана сам в аптеката, Безюке му нареди да посреща клиентите и под никакъв предлог да не допуска никой да се приближи до гостната.

Силно заинтригуван, ученикът взе да подрежда по етажерките кутиите със зинзифил, шишенцата със *sirupus gummi* и други

лекарства.

В долитация от време на време до него говор той различаваше най-ясно плътния глас на Тартарен, който произнасяше странни думи: „Полинезия... Земен рай... захарна тръстика, спиртоварни... свободна колония“. А после възторженото избухване на отец Батайе: „Браво! Аз съм «за»!“ Колкото до човека от Север, той говореше така тихо, че нищо не се чуваше.

Напразно Паскалон беше долепил ухо до ключалката. Изведнъж вратата се отвори с трясък, блъсната *manu militari*^[1] от енергичната ръка на отца, и ученикът отскочи чак в другия край на аптеката. Но във всеобщото вълнение никой не му обърна внимание.

Застанал на прага, като сочеше с пръст букетчетата от главички на макове, които се сушаха по тавана на аптеката, Тартарен изрече с изражение на архангел, размахващ меч:

— Така пожела Бог, господин херцог! Предстои ни велико дело!

Последва бъркотия от протегнати ръце, които се търсеха, смесваха се, стискаха се — енергични ръкостискания, сякаш запечатващи поето завинаги задължение. Разгорещен от това последно излияние, Тартарен излезе от аптеката измъчен, едва ли не порасъл, заедно с херцог дьо Монс, за да продължи обиколката си из града.

Два дни по-късно двата тарасконски вестника „Форум“ и „Галубе“^[2] се изпълниха със статии и реклами, отнасящи се до едно невиджано начинание. Заглавието беше написано с огромни букви „СВОБОДНА КОЛОНИЯ ПОРТ-ТАРАСКОН“. Следваха зашеметяващи съобщения: „Продава се земя по пет франка хектара, даваща няколко хиляди франка годишен доход... Бързо и сигурно забогатяване... Търсят се колонисти“.

После имаше историческа справка за острова, където трябваше да се основе колонията, остров, купен от херцог дьо Монс по време на неговите пътешествия от крал Негонко и заобиколен със земи, които по-късно можеха да се купят, за да се разшири територията на колонията.

Райски климат, температура умерена въпреки близостта с екватора, двадесет и пет до двадесет и осем градуса, колебания в рамките на два-три градуса; земя от плодородна по-плодородна, приказно зелена, прекрасно напоявана, на различна височина над морското равнище, тъй че всеки според темперамента си може да си

избере най-подходящото място. Обилна храна, всякакви видове прекрасни дървета, пъстър дивеч в горите и в равнините, неизброими риби във водите. От гледна точка на търговията и мореплаването — великолепен залив, където би могла да се побере цяла флота, безопасно пристанище с вълнолом, с вътрешно пристанище, с ремонтни докове, с кейове, разтоварища, фар, семафор, парни кранове — всичко, каквото ти душата пожелае.

Китайски и канадски работници под ръководството и по проектите на вещи инженери и много добри архитекти били започнали вече работа. Колонистите щели да намерят при пристигането си комфортни помещения и дори с някоя и друга по-сложна комбинация и петдесет франка в добавка къщите щели да бъдат обзаведени по желание, според всеки вкус.

Можете да си представите как се развихри тарасконското въображение при прочита на всички тези чудеса. Във всички семейства крояха планове. Един мечтаеше за зелени щори, друг за хубава входна площадка; този искаше тухлена къща, онзи — каменна.

Рисуваха, оцветяваха, прибавяха подробности: хубаво ще е ако се направи гълъбарник, чудесно — ако има ветропоказател.

— О, татко, нека и веранда!...

— Дадено, и веранда ще има, деца. Колко му е!...

Докато богатата фантазия на славните жители на Тараскон им чертаеше идеални помещения, статиите на „Форум“ и „Галубе“ бяха препечатани във всички южняшки вестници, а градовете и селата бяха наводнени с дипляни с винетки, обграждащи обикновени и декоративни палми, кокосови и бананови дървета, цялата екзотична фауна; от край до край, над Прованс се разгръщаше необузdana пропаганда.

По прашните пътища на тарасконските предградия лично Тартарен караше в тръс кабриолета си; а до него на капрата седеше отец Батайе; притиснати един до друг двамата, тъй че гърбовете им служеха идеално за облегалo на херцог дьо Монс, загърнат в зелен воал и ръфан от комарите, които го нападаха от всички страни бясно, на свирещи рояци, привлечени от кръвта на северняка, мъчещи се да го подуют с боцкането си.

Да, той беше истински северняк! Нито жест, нито дума, страшно хладнокръвие!... Не се палеше, гледаше на нещата трезво, такива,

каквито са — можеха да му се доверят.

И на малките площади, засенчени от явори, в старите предградия, в гостилниците, пълни с мухи, в танцувалните зали, навсякъде се държаха речи, проповеди, провеждаха се конференции.

Херцог дьо Монс с ясни и точни думи, с простотата на съвсем очевидната истина разказваше за прелестите на Порт-Тараскон и за изгодите от това начинание; монахът произнасяше пламенни слова и призоваваше към емиграция като същински Петър Отшелника. Тартарен, направшен от пътя като след битка, подхвърляше с кънтящия си глас гръмките думи: „Победа, завоевание, ново отечество“, а с енергичното си ръкомахане сякаш ги пращаше над главите на слушателите.

Правеха и друг вид събрания — с въпроси и отговори!

— Има ли отровни животни?

— Нито едно. Никакви змии. Нито комари. Няма дори помен от диви зверове.

— Ами разправят, че в Океания имало канибали.

— Глупости! Всички са вегетарианци...

— Вярно ли е, че диваците ходели голи?

— Има и такива, но не всички. Освен това ще ги облечем.

Статии, събрания, всичко има луд успех. Наивниците се надигаха на стотици, на хиляди, числото на емигрантите ставаше все по-голямо и по-голямо, и то не само от Тараскон, а и от целия Юг. Дойдоха дори от Бокер. Да, ако щете вярвайте! Страшно нахални бяха жителите на Бокер според тарасконците!

Векове наред между тези две съседни селища, разделени само от Рона, тътне глуха омраза, която заплашва да не угасне никога.

Ако се опитате да узнаете причините, и двете страни ще ви дадат отговор, който всъщност нищо не обяснява.

— Знаем ги ние тарасконците — казват бокерци със загадъчен вид.

А тарасконците отговарят, смигвайки лукаво:

— Не е тайна колко струват господа бокерците.

Тези два града нямат нищо помежду си и мостът, прокаран между тях, не служи за абсолютно нищо. Никой никога не минава по него. Преди всичко поради враждата, но също така и поради силния

вятър и ширината на реката, които правят опасно преминаването на това място.

Макар обаче да не приемаха колонисти от Бокер, приемаха пари отвсякъде. Прословутите земи по пет франка хектара (годишен доход няколко хиляди франка) се разпродаваха в надпревара. Освен това получаваха откъде ли не дарове в натура, които разпалените привърженици на делото изпращаха за нуждите на колонията. „Форум“ публикуваше списъците и между даренията имаше най-странни неща:

- От *неизвестен дарител*: кутия ситни бели перли
- *неизвестен дарител*: пълно течение на „Форум“
- г. Бекуле: четиридесет и пет мрежи за коса от копринени конци и перли за индианките
- г-жа Дурладур: шест кърпички и шест ножа за църквата
- *неизвестен дарител*: везано знаме за църковния хор
- Магелон от Андюз: препарирано фламинго
- семейство Марг: шест дюзини нашийници за кучета
- *неизвестен дарител*: дреха, обшита с галони
- набожна дама от Марсилия: риза, златна обшивка за носещия кадилницата и покривчица за потира
- същата: колекция твърдокрили насекоми под стъкло

И редовно във всеки списък имаше по една пратка от госпожица Турнатоар — „Пълен комплект облекло за дивак“. Така се грижеше за дивите племена добрата стара госпожица.

Всички тези чудновати и необикновени дарения, в които прозираха въображението и южняшката измислица, се изпращаха с каси в доковете и големите складове на Свободната колония, наети в Марсилия. Там беше центърът, където действуваше херцог дьо Монс.

Той уреждаше от своите разкошно подредени кабинети важни въпроси, учредяваше ту Дружество за производство на алкохол от захарна тръстика, ту Дружество за обработка на трипанг — особена разновидност на молюските, които китайците страшно обичали и

които заплащали твърде скъпо, както се съобщаваше в дипляна. В главата на неуморния херцог всеки ден разцъфваше нова идея, измътваше се някое велико предприятие, което още същата вечер той претворяваше в дело.

Между другото организира комитет от марсилски акционери под председателството на гръцкия banker Кагараспаки, а капиталите вложи в турската банка „Паменяи-бен-Кага“, чиято солидност не будеше ни най-малко съмнение.

Тартарен водеше сега трескав живот в пътешествия между Тараскон и Марсилия и Марсилия и Тараскон. Той разпалваше ентузиазма на своите съграждани, продължаваше местната пропаганда, а после политаше с експреса, за да присъствува на някой съвет или на някое събрание на акционери. Възхищението му от херцога нарастваше с всеки изминат ден.

Той даваше на всички за пример хладнокръвието на херцог дьо Монс, благоразумието на херцог дьо Монс.

— При него няма опасност от преувеличения! С него далеч от всякакви миражи, за които толкова ни одумва Доде!

За разлика от Тартарен херцогът се появяваше рядко, винаги завит със своя воал срещу комари, и приказваше съвсем малко. Севернякът просто се заличаваше пред южняка, когото той избутваше напред и оставяше на неговото неизтощимо красноречие грижата да дава обяснения, обещания, да поема задължения. Той само се задоволяваше да казва:

— Господин Тартарен единствен познава моя замисъл.

Можете да си представите колко горд беше от това Тартарен!

[1] Страшен удар (лат.). — Б.пр. ↑

[2] Свирка (фр.). — Б.пр. ↑

III

„ГАЗЕТ ДЪО ПОРТ-ТАРАСКОН“. ХУБАВИ ВЕСТИ ОТ КОЛОНИЯТА. В ПОЛИГАМИЯ. ТАРАСКОН СЕ ГОТВИ ДА ВДИГНЕ КОТВА. „НЕ ТРЪГВАЙТЕ! ЗА БОГА НЕ ТРЪГВАЙТЕ!“

Една сутрин Тараскон осъмна с разлепена по всички ъгли на улицата телеграма:

„Фарандол“, големият хиляда и двестатонен платноход отплува от Марсилия призори, отнасяйки на борда си заедно със съдбата на цял един народ най-различни вещи за дивите племена и товар от земеделски инструменти. Осемстотин преселници на борда, всички тарасконци, между тях Бомпар, временен губернатор на колонията, Безюке, лекар-аптекаар, преподобният отец Възол, нотариусът Камбалалет, землемер в колонията. Лично аз ги изпратих в открито море. Всичко е наред. Херцогът сияе. Наредете да се публикува.

Тартарен Тарасконски

Тази телеграма, разлепена из целия град благодарение на Паскалон, до когото бе изпратена, зарадва страшно гражданите. Улиците добиха празничен вид, всичко живо наизлезе, хора се струпваха пред радостните вестии, думите на телеграмата се носеха от уста на уста: „Осемстотин преселници на борда... Херцогът сияе...“. И нямаше тарасконец, който да не сияе като херцога.

Това беше втората група преселници — първата беше заминала преди месец с кораба „Луцифер“ — която Тартарен, приел високото звание и огромните задължения на губернатор на Порт-Тараскон, изпращаше от Марсилия към обетованата земя. И двата пъти една и съща телеграма, един и същ ентузиазъм, все тъй сияещ херцог. За

нещастие „Луцифер“ не беше минал още през Суецкия канал. Трябваше да спре там поради злополука — старата ос на този купен на безценица кораб се счупи и се наложи да почака да го поправят и да го подпомогнат от „Фарандол“, за да продължи пътя си.

Тази злополука, която би могла да послужи като лошо предзнаменование, никак не охлади колонизаторския ентузиазъм на тарасконците. Впрочем на борда на първия кораб имаше само простолюдие; какво да ви обяснявам — тези хора винаги ги изпращат в първите редици.

На „Фарандол“ също пътуваха дребни хорица, но и няколко разпалени глави като например нотариуса Камбалалет, землемер на колонията.

Аптекарят Безюке, кротък човек въпреки страшните си мустаци, който обичаше удобствата си, страшно се боеше от жегата и студ и никак не се палеше по далечни и опасни приключения, дълго се колеба, преди да реши да се качи ли на кораб.

Само дипломата на лекар, цял живот мечтаната диплома, която губернаторът на Порт-Тараскон днес му беше дал благодарение на голямата си власт, го накара да се реши.

Губернаторът раздаваше и на другите най-различни дипломи, свидетелства, удостоверения, с които назначаваше директори, заместник-директори, секретари, пълномощници, висши и нисши служители, като по този начин задоволяваше страстите на своите съграждани към титли, почести, отличия, мундири и галони.

Само отец Възол нямаше нужда от подобни поощрения. Той беше душа-човек, готов на всичко, доволен от всичко, каквото и да се случи, на устата му винаги бяха думите „Хвала на бога“, „Хвала на бога“, когато трябваше да напусне манастира. „Хвала на бога“, когато видя, че го натикаха в голямата платноходка заедно с простолюдието, заедно със съдбата на цял един народ и с джунджуриите за диваците.

След като „Фарандол“ отплува, в Тараскон останаха само благородниците и буржоазията. Те нямаше защо да бързат, бяха оставили на авангарда време да им изпрати оттам новини след пристигането си, та да са наясно как да постъпят.

Тартарен също, в качеството си на губернатор, организатор и осъществител на замислите на херцог дьо Монс, можеше да замине от Франция само с последния рейс. Но в очакване на този горещо желан

ден той, както обикновено, влагаше цялата си енергия, целия си плам, с което винаги будеше възхищение.

Вечно на път между Тараскон и Марсилия, неуловим като метеор, отнесен от неведома сила, той се появяваше ту тук, ту там и веднага изчезваше.

— Много се уморявате, учи-чи-телю — заекваше Паскалон във вечерите, когато великият човек отиваше в аптеката с потно чело, превил рамене.

Но Тартарен веднага се изправяше.

— Там ще си почина. На работа, Паскалон, на работа!

Ученикът, натоварен да пази аптеката след заминаването на Безюке, заемаше освен това и други по-важни длъжности.

За да продължи успешно започнатата пропаганда, Тартарен издаваше вестник „Газет дьо Порт-Тараскон“, който Паскалон пишеше сам от първия до последния ред по указанията и под върховното ръководство на губернатора.

Тези разностранни задължения малко пакостяха на аптеката; да пише статии, да преглежда коректури, да тича до печатницата, наистина не оставаше много време за лекарствата, но преди всичко Порт-Тараскон!

Вестникът даваше всеки ден на читателите в метрополията новини от колонията. Той съдържаше статии за естествените богатства, за красотите ѝ, за чудесното ѝ бъдеще, имаше също така рубрики „Произшествия“, „Отвсякъде по нещо“, разкази за всички вкусове.

За любителите на приключения разкази за пътешествия, за откриване на острови, за завоевания, за битки с диви племена. За селските благородници — разкази за лов в горите, за невиждан улов в невероятно препълнените с риби реки, заедно с описание на методите и съоръженията за риболов на туземците.

Най-кратко настроените хора, търговците, славни буржоа домоседи, се опияняваха, като четяха описанията за приятна закуска на тревата край разпенени потоци, под сянката на големи екзотични дървета; те мислено се пренасяха там и просто усещаха как се лее в устата им сокът от вкусни плодове: манго, ананаси и банани.

„И нито една муха“ — съобщаваше вестникът, тъй като, както е известно, мухите отравят всеки излет на тарасконците.

Вестникът печаташе дори един роман — „Прекрасната тарасконка“, за дъщерята на един колонист, похитена от сина на папуаския крал; и подробностите на тази любовна драма разкриваха пред въображението на младежта безкрайни хоризонти. Във финансовия отдел се даваха съобщения за цените на колониалните стоки, обявления за пуснати в натура, които продължаваха да прииждат заедно с вечния „костюм за дивак“ на госпожица Турнатоар.

За да удържи и да изпраща редовно тези костюми, наложи се добрата госпожица да открие в дома си истински ателиета за конфекция. Впрочем тя не беше единствената, на която това близко отпътуване към неизвестните далечни острови беше създало такива необичайни грижи.

Един ден Тартарен си почиваше спокойно в своята малка къща, обут с удобните си пантофи, приятно загърнат в халата си, но все пак съвсем не в бездействие, защото до него на масата бяха разпръснати книги и книжа: описания на пътешествията на Бугевил, на Дюмон-Дюрвий, трудове върху колонизацията, ръководства за различни селскостопански култури. Сред своите отровни стрели, близо до баобаба, чиято сянка леко трептеше по щорите, той изучаваше „своята колония“ и тъпчеше главата си със сведения, почерпени от книгите. Междувременно подписваше някое и друго удостоверение, произвеждаше някой нисш началник във висш началник или измисляше писмено разни нови длъжности, за да задоволи, доколкото е възможно, безумните амбиции на своите съграждани...

Докато работеше така, широко разтваряйки очи и издувайки бузи, дойдоха да му съобщят, че една забулена в черно и не желаеща да каже името си дама искала да му говори. Отказала да влезе и чакала в градината, където той веднага изтича по пантофи и халат.

Денят гаснеше, здрач обвиваше всичко, но въпреки падащия мрак и гъстата воалетка, по горящите очи, бляскащи под тюла, Тартарен позна своята посетителка.

— Госпожа Ескурбаниес!

— Господин Тартарен, пред вас стои една безкрайно нещастна жена.

Гласът ѝ трепереше, тя явно едва сдържаше сълзите. Добрият човек страшно се развълнува и заговори бащински.

— Клетата моя Евелина, какво ви е?... Кажете...

Тартарен наричаше по малки имена почти всички дами в града, нали ги познаваше още от деца, беше ги омъжил като общински съветник и си оставаше за тях винаги доверен приятел, кажи-речи, чичо.

Той улови под ръка Евелина и закрачи с нея край малкия басейн с червените рибки, докато тя му разказа мъката си, семейните си тревоги.

Откакто станало дума да отидат да се заселят далеч, Ескурбаниес непрекъснато си доставял удоволствието да заплашва с шегаджийски тон:

— Ще видиш ти, ще видиш, когато отидем там, в *Полигамия*.

Страшно ревнива, но много наивна, почти глуповата, тя приемаше сериозно тази негова шега.

— Вярно ли е, господин Тартарен, че в тази ужасна страна мъжете могат да се женят няколко пъти?

Той кротко я разубеди.

— Нищо подобно, мила Евелина, лъжете се. Всички диваци от нашите острови са моногами. Имат много строги нрави, а под ръководството на нашите бели братя няма от какво да се страхуваме.

— И все пак, откъде е дошло името на страната? Тази *Полигамия*...

Чак тогава Тартарен разбра шегата на оня непоправим подигравчия Ескурбаниес и избухна във весел смях:

— Мъжът ви се подиграва с вас, моето момиче. Страната не се нарича *Полигамия*, а *Полинезия*, което означава група острови, така че няма място за тревоги.

Голям смях падна след това в цял Тараскон!

Междувременно седмиците се нижеха, а писма от преселниците нямаше. Идваха само телеграми от Марсилия, препратени от херцога. Кратки телеграми, писани набързо от Аден, от Сидни, от различните престои на „Фарандол“.

В края на краищата нямаше нищо чудно, като се има предвид тарасконският мързел.

Защо им е да пишат писма. Телеграмите бяха достатъчни, отпечатваха ги редовно във вестника и те съдържаха само хубави

НОВИНИ.

Прекрасно пътешествие, море като огледало, всички здрави.

Какво повече е нужно, за да се поддържа ентузиазмът.

Най-сетне един ден на първата страница на вестника се появи следната телеграма, изпратена пак през Марсилия:

Пристигане в Порт-Тараскон. Тържествено влизане. Дружба с туземците, дошли за посрещането на пристанището. Тарасконското знаме се развява над кметството. Молебен, отслужен в катедралата. Всичко готово, елате бързо.

Под телеграмата беше напечатана възторжена статия, продиктувана от Тартарен, за новото отечество, за младия току-що основан град, за явната божия милост, за знамето на цивилизацията, развяло се в девствената земя, за светлото бъдеще, открито пред всички.

Изведнъж всички колебания се изпариха. Новите облигации по сто франка хектара се разграбиха като топъл хляб.

Третото съсловие, духовенството, благородниците, цял Тараскон пожела да отпътува. Истинска треска, заселническо безумие обхвана града и дори мърморковците като Косткалд, студентите и недоверчивите сега се запалиха по далечната колония.

Навсякъде от сутрин до вечер кипяха оживени приготовления. Ковяха сандъци направо на улиците, засипани със слама, със сено, навред се носеше звън на чукове.

Мъжете работеха запретнали ръкави, в чудесно настроение, пееха, свиреха, подаваха си инструменти от врата на врата, разменяха си весели закачки. Жените прибираха дрехите и накитите си, белите монаси — потирите, децата играчките си.

Корабът, определен да отведе висшето общество на Тараскон, наречен „Тютю-панпан“, народно име на тарасконски барабан, беше голям, облицован с желязо кораб под командата на капитан Скрапушина, стар тулузки морски вълк. Отплуването щеше да стане от самия Тараскон.

Водите на Рона бяха достатъчно дълбоки и корабът, който имаше голяма водоизместимост, можеше да се изкачи по реката до града, така че да натоварят от кея всичко, но подреждането на багажите зае близо месец.

Докато моряците сместваха в трюма неизброимите сандъци, бъдещите пътници се настаняваха предварително в кабините си и какво държане, какви обноски — всеки готов да услужи, да бъде приятен на другите.

— Добре ли се настанихте? Как е?

— Тази кабина повече ли ви харесва?

И така за всичко.

Тарасконското висше общество, обикновено толкова надменно, разните там семейства Егбулид, Ескюдел, хора, които обикновено ви гледаха отвисоко, навирили нос, сега се държаха по братски с буржоазията.

Една сутрин сред разгара на бъркотията по отпътуването, получиха писмо от отец Възол — първото писмо направо от Порт-Тараскон.

„Хвала на Бога, пристигнахме — пишеше добрият монах. — Липсват много неща, но все пак, хвала на Бога.“

Никакъв ентузиазъм в писмото, както и никакви подробности.

Преподобният отец се задоволяваше да говори за Негонко и за Ликирики, неговата дъщеря, очарователна девойка, на която той подарил мрежа за коса с перли. Той молеше също така да изпратят някои по-практични неща, отколкото обикновените пратки на дарителите. Това беше всичко. За пристанището, за града, за настаняването на колонистите нито дума. Отец Батайе ръмжеше ядосано:

— Голям мухльо е вашият отец Възол!... Ще го наредя аз, като пристигнем!

Действително това писмо беше твърде сухо за такъв благодушен човек, но лошото впечатление, което то можеше да направи, се стопи в

суматохата по настаняването на кораба и в огушителния шум от преселението на цял един град.

Губернаторът — вече наричаха Тартарен само така — прекарваше всичките си дни на палубата на „Тютю-панпан“. С ръце на гърба, усмихнат, той крачеше нагоре-надолу сред струпаните купчини чудновати вещи, кутии за хляб, допълнителни масички за сервиране, грейки, на които не бяха успели да намерят място в трюма, даваше съвети с бащински тон.

— Много неща носите, деца. Там ще намерите каквото ви трябва.

Самият той беше оставил всичко — своите стрели, баобаба, червените си рибки, задоволи се да вземе само американската си карабина с пълнител за тридесет и два патрона, цял вързоп фланели и нищо повече.

И тъй като следеше всичко, виждаше всичко, не само на борда, но и на сушата, не му убягваха дори репетициите на църковния хор и строевите занятия на опълчението по Стъргалото.

Тази тарасконска военна организация, създадена при обсадата на „Памперигуст“, беше подсилена предвид защитата на колонията и сраженията, които се предвиждаха, за да я разширят. Тартарен, във възторг от войнското държане на бойците, често, почти всеки ден, изказваше със заповед благодарности към тях и към командира Бравида.

И все пак от време на време една тревожна бръчка браздеше челото на губернатора.

Два дни преди отпътуването Барафор, рибар от Рона, намерил в крайбрежните ракигаци празна херметично затворена бутилка, чието стъкло било прозрачно, така че вътре се виждало нещо като свитък хартия.

Всички рибари знаят, че подобни находки трябва да се предават в ръцете на властите и Барафор беше донесъл на губернатора Тартарен тайнствената бутилка, съдържаща това странно писмо.

ТАРТАРЕН
ТАРАСКОНСКИ
ЕВРОПА

Страшна катастрофа в Порт-Тараскон. Остров, град, пристанище, всичко погълнато от водата, изчезнало. Бомпар както винаги достоен за пример и както винаги жертва на своето себеотрицание. Не тръгвайте! За бога, не тръгвайте!

Тази находка приличаше на дело на някой шегаджия. Как би могла хвърлена в океана бутилка да стигне от вълна на вълна право в Тараскон.

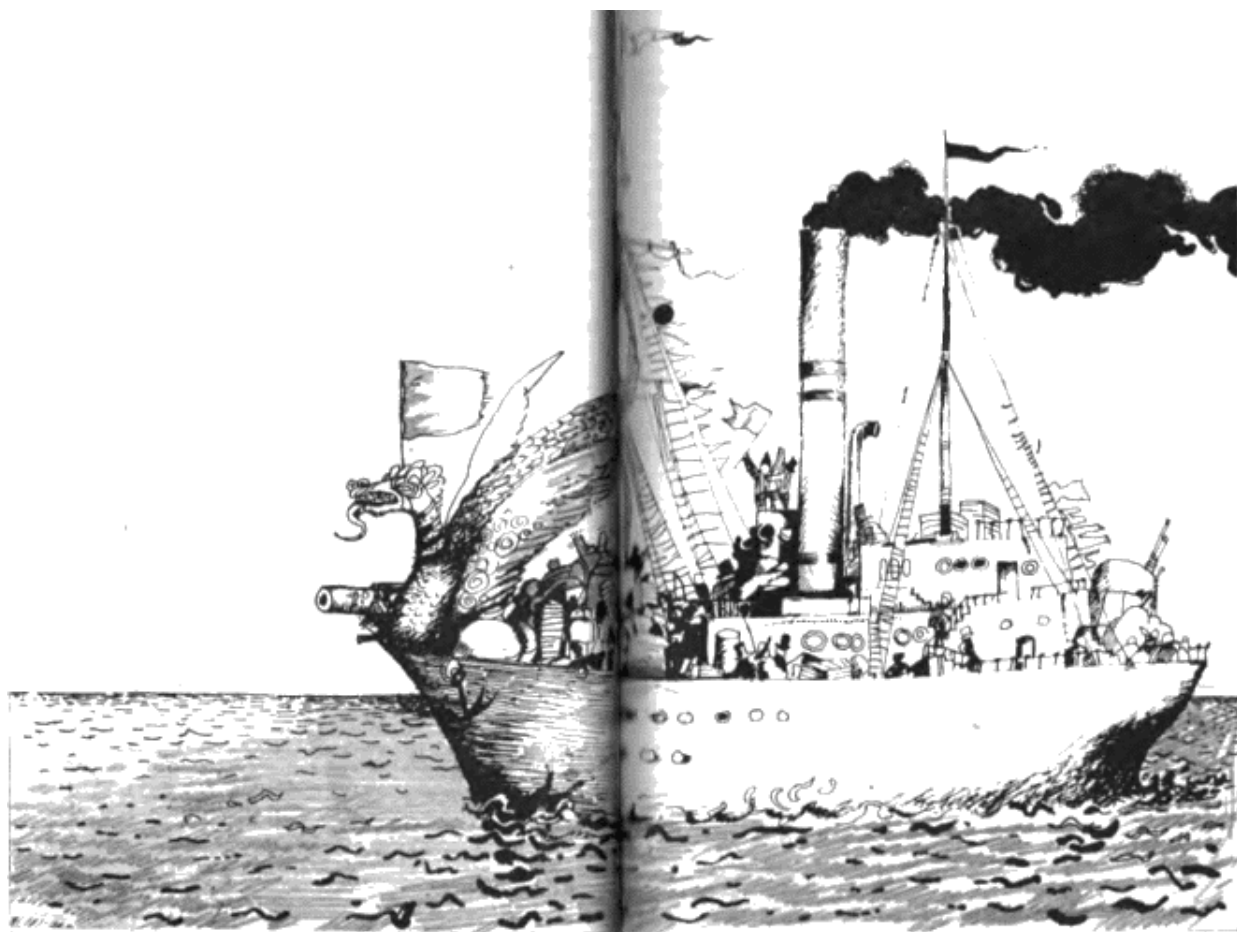
Освен това думите „жертва както винаги“ не бяха ли истинска мистификация? Тъй или иначе, това предзнаменование помрачаваше триумфа на Тартарен.

IV

**НАГОВАРВАНЕ НА ЛАМЯТА ТАРАСКА. ПЪЛЕН
НАПРЕД. ПЧЕЛИТЕ НАПУСКАТ КОШЕРА. МИРИС НА
ИНДИЯ И МИРИС НА ТАРАСКОН. ТАРТАРЕН УЧИ
ПАПУАСКИ ЕЗИК. ПОПЪТНИ РАЗВЛЕЧЕНИЯ**

Говорите ми за живописност!

Ако бяхте видели палубата на „Тютю-панпан“ тази сутрин през май 1881 година, щяхте да разберете какво значи живописност! Всички директори в официални дрехи: Турнатоар, главен директор на здравеопазването, Косткалд, директор по селскостопанските въпроси, Бравида, главнокомандуващ опълчението, и още двадесет други, облечени в най-различни костюми, извезани със злато и сребро. Мнозина носеха наметката на висши чиновници, червени, обшити със злато. Сред тази пъстро накитена тълпа се белееше като петно отец Батайе, главен войскови свещеник на колонията и капелан на губернатора.

Особено лъщеше опълчението. Повечето от простите войници бяха изпратени с другите кораби, та тук бяха останали само офицерите със сабя на кръста, с револвери на пояса, изпъчили гърди под кокетните долмани, с акселбанти и нашивки, гордо пристъпващи с великолепните си лъснати като огледало ботуши.

Униформите и костюмите се смесваха с пъстрите тоалети на дамите във всички цветове на дъгата — светли и ярки, с панделки и развени от вятъра воали и тук-там с тарасконските забрадки на прислужниците. И представете си над цялата тази тълпа, над излъсканата мед на кораба, над мачтите, устремени към небето, представете си прекрасното празнично слънце, грейнало над слялата се на хоризонта с небето широка Рона, огромна като море, накъдрена от вятъра, и ще видите „Тютю-панпан“, отплуващ за Порт_тараскон.

Херцог дьо Монс не бе успял да присъствува на заминаването, беше задържан в Лондон във връзка с акциите. Малко ли пари бяха необходими, за да се платят корабите, екипажите, инженерите, всички

разноски по преселването! Същата сутрин херцогът беше съобщил с телеграма, че е изпратил необходимите средства. И всички се възхищаваха от деловитостта на северняка.

— Какъв пример за нас, господа — възкликаваше Тартарен и добавяше: — Да му подражаваме... Стига сме се палили!

Истината е, че той имаше много спокоен вид, беше облечен просто, без никакви финтифлюшки, сред всичките тези издокарани администратори, носеше само на врата си лентата на своя орден, първа степен.

От палубата на „Тютю-панпан“ гледаха как колонистите прииждат отдалеч на групи, после изчезваха зад завоите най-сетне се изливаха на кея — тогава всички ги разпознаваха и ги поздравяваха по имена.

— Ехе, ето ги Роктайад!

— Охо, и господин Франкбалм!

И отново викове и тържествуващи възгласи „браво“! Между другото посрещнаха с аплодисменти древната вдовица херцогиня Егбулид, има-няма, стогодишна, когато тя пъргаво се изкачи на борда с тъмнокафяво копринено наметалце, полюшваща глава, в едната ръка с грейката си, в другата — със стария си препариран папагал.

Градът опустяваше с всяка измината минута, улиците изглеждаха по-широки поради заключените къщи, затворените магазини, спуснатите рулетки, щори и жалузи.

Когато всички се качиха на кораба, възцари се минута на дълбоко самовглъбяване, на тържествена тишина, огласяна само от свистенето на парата под налягане. Стотици очи се обърнаха към капитана, застанал на мостика, готов всеки миг да изкомандува вдигане на котвата. И изведнъж някой извика:

— Ами Тараска!...

Не за пръв път споменаваме Тараска, приказния звяр, който даде името си на град Тараскон. Да си припомним накратко историята му. Тази Тараска едно време била страшна ламя, която опустошавала устието на Рона. Света Марта дошла в Прованс след смъртта на Христос и облечена в бяло, отишла да намери звяра сред блатата. Довела го в града завързан със синя панделка, опитомен, покорен от невинността и благочестието на светицата.

Оттогава тарасконците чествуват всеки десет години празник на Тараска, като разхождат по улиците чудовище от дърво и рисуван

картон, нещо средно между костенурка, змия и крокодил, просташко и карикатурно изображение на някогашната Тараска, славословена сега като идол на държавни разноски и назовавана в целия този край майка-закрилница.

Да заминат без майката-закрилница, им се струваше невъзможно. Неколцина младежи се спуснаха и я довякоха бързо на кея.

Проляха се сълзи, гръмнаха възторжени викове, сякаш душата на града и дори на отечеството дишаше в това толкова трудно преносимо картонено чудовище.

Понеже беше много голяма, за да я настанят вътре в кораба, завързаха тараска на задната палуба и там смешното и огромно приказно чудовище с платнен корем и с нарисувани люспи, подало глава над перилата на борда, допълни живописната и чудновата картина на натоварването, също като химерите, извайвани на носа на корабите, за да закрилят съдбините на пътниците. Заобиколиха почтително чудовището, говореха му, галеха го.

Като видя това вълнение, Тартарен се уплаши да не би то да събуди в сърцата съжаление по напуснатата родина и по един негов знак капитан Скрапушина изкомандува изведнъж със страшен глас:

— Пълен напред!...

Веднага загърмяха фанфари, парата изсвири, водата закипя под витлото и над всички се разнесе гласът на Екскурбаниес:

— Айде да шмим!... Хайде да шумим!...

Само след миг брегът изчезна; градът, кулите на крал Ръоне се отдалечиха, смалиха се, сякаш потънаха в трепкащата слънчева светлина над Рона.

Облакътени на перилата, всички тарасконци гледаха спокойно усмихнати и безразлични как отечеството си отива, изчезва нанякъде, без да се вълнуват, след като с тях вече беше добрата Тараска, подобно на рояк пчели, които сменяха кошера си, подмамани от чукането на пчеларя, или като триъгълното ято скорци, отлитащи към Африка.

И действително тяхната Тараска ги закриляше. Вълшебно време, блестящо море, ни буря, ни хала, такова благоприятно плаване рядко се случваше.

Само в Суецкия канал пътниците поизплезиха език под палещото огнено слънце въпреки колониалните шапки, които си бяха сложили, подражавайки на Тартарен: обвити в бяло платно коркови каски,

гарнирани със зелен воал; всъщност, те не се измъчваха кой знае колко в тази пещ, тъй като бяха свикнали да търпят жега под провансалското небе.

След Порт-Саид и Суец, след Аден, след като зад тях остана Червено море, „Тютю-панпан“ се понесе бързо и плавно в Индийския океан под млечнобялото небе, кадифено като чесновия сос, с който преселниците се тъпчеха сутрин, обед и вечер.

Колко чесън само се изяждаше на кораба! Бяха понесли огромни количества и чудният аромат на връзките чесън оставаше зад тях като браздите на кораба, смесвайки мириса на Тараскон с мириса на Индия.

Скоро заплуваха край островите, изникващи край морето като кошнички със странни цветя, над които летяха прекрасни, сякаш обсипани със скъпоценни камъни птици. Тихи, прозирни нощи, огрени от безброй звезди, сякаш прекосявани от неясна далечна музика и танци на баядерки.

В Малдивските острови, в Цейлон и Сингапур престоите бяха божествени, но тарасконките начело с госпожа Екскурбаниес забраняваха на мъжете си да слизат на сушата.

Всички бяха нащрек, обзети инстинктивно от свирепа ревност срещу опасния климат на Индия с неговите навяващи нега мисли, които долитаха чак до палубата на „Тютю-панпан“. Достатъчно беше да се види как в спускащия се здрач скромният Паскалон се облакътяваше на борда до госпожица Клоринд де-з-Еспазет, висока и красива девойка, чийто аристократичен чар го привличаше.

Тартарен добродушно им се усмихваше отдалеч под мустак и вече предвиждаше сватба още с пристигането.

Трябва да отбележим, че откакто бяха тръгнали, губернаторът се държеше внимателно и снизходително към всички — пълна противоположност на грубите и мрачни прояви на капитан Скрапушина, истински тиранин на своя кораб, готов да избухне при най-малкото възражение, да заплаши веднага, „да ви застреля като куче“. Тартарен се подчиняваше търпеливо и благоразумно на прищевките на капитана, търсеше дори начин да го извини и за да смекчи гнева на воините от опълчението, сочеше им колко неуморим и деен е той.

Утрините му бяха посветени на изучаване на папуаски език под ръководството на неговия капелан преподобния отец Батайе, който,

бидейки на времето мисионер, знаеше този език и още много други.

През деня Тартарен събираше всички било на палубата, било в каюткомпанията и правеше събрания, съобщаваше съвсем пресните си познания по засаждането на захарната тръстика и какво може да се приготви от трипангите.

Два пъти седмично им преподаваше лов, защото там в колонията щеше да има много дивеч; нямаше да е както в Тараскон, където се задоволяваха да стрелят по каскетите си във въздуха.

— Хубаво стреляте, деца, но стреляте много бързо — говореше Тартарен.

Гореща кръв имаха тарасконците, трябваше да свикнат да се владеят.

И той им даваше чудесни съвети, поучаваше ги с какво темпо да стрелят, като се съобразяват с различните животински видове, като бъдат точни като метроном.

— За пъдпъдъка три паузи. Едно, две, три... бум... готово! За яребицата — и той размахваше ръка, подражавайки полета на птицата — за яребицата бройте само два пъти. Едно, две... бум... Прибирайте, тя е убита!

Така минаваха еднообразните часове на кораба и всяко завъртане на витлото доближаваше до осъществяване на плановете всичките тези доблестни хора, които през целия път лелееха красиви мечти за бъдещето, летяха с илюзиите си към това, което ги чака там, говореха само как ще се настанят, как ще разработват земята, как ще разкрасят бъдещите си въображаеми имена.

Неделята беше ден за почивка, празничен ден.

Отец Батайе отслужваше много тържествено литургия на кърмата на кораба; тръби тръбяха, войнствено биеха барабани, когато той вдигаше в ръце дарохранителницата. След службата преподобният отец разказваше пламенно по някоя от своите притчи, които той превръщаше от проповед в поетична мистерия, дъхаща горещата южняшка вяра.

Ето един от тези разкази, наивен като житията на светците, изобразени по стъклописите в селските черкви; но за да се насладите на целия му чар, трябва да си представите облъхнатия от свеж ветрец кораб с излъскана мед, дамите, насядали в кръг, губернатора в своето бамбуково кресло, сред своите директори в парадни униформи, войниците от двете страни, моряците по мачтите — всичките тези

мълчаливи и внимателни хора, вперили очи в монаха, изправен на стъпалата на олтара. Ударите на витлото се носеха в унисон с гласа му; димът на кораба се виеше прав и тънък по чистото дълбоко небе; делфините се премятаха във вълните, морските птици гларуси, албатроси следваха с вик браздата на кораба, а белият монах с малко изкривеното рамо също имаше вид, когато вдигаше и разтърсваше широките си маншети, на една от тези големи птици, размахващи крила преди полета.

V

ИСТИНСКА ЛЕГЕНДА ЗА АНТИХРИСТА, РАЗКАЗАНА ОТ ПРЕПОДОБНИЯ ОТЕЦ БАТАЙЕ НА ПАЛУБАТА НА „ТЮТЮ-ПАНПАН“

Отново ви въвеждам в рая, деца мои, в това лазурно преддверие, където стои апостол свети Петър с връзката ключове на кръста, винаги готов да отвори вратата пред душите на избраниците, когато те се представят. За беда от дълги години вече човешкият род беше станал тъй лош, че и най-добрите след смъртта си се спираха в чистилицето, без да отидат по-високо, и добрият свети Петър нямаше друга работа, освен да лъска ръждясалите си ключове със стъклена хартия и да къса паяжините, лепнати на вратата му като съдебни печати. От време на време му се струваше, че някой чука и той си казваше: „Най-сетне идва някой, дочаках го...“. Но когато отваряше прозорчето, пред него се ширваше само необятният простор, вечното мълчание, застиналите планети или отронилите се от клончето узрели портокали, но нито следа от избраник.

Можете да си представите колко огорчен е бил добрият светец, който толкова ни обича, и колко тъжно му е било ден и нощ, как се е обливал в горещи, палещи сълзи, издълбали по бузите две дълбоки бразди, подобни на браздите, които се виждат по пътищата към каменоломните между Тараскон и Монмажур.

И ето един ден, когато при него дошъл да му прави компания свети Йосиф, защото горкият ключар много скучаел вечно сам в преддверието си, той се опитал да го успокои:

— В края на краищата какво толкова има, че разните хора от земята не идват вече да чукат на вратата ти?... Не си ли добре тук? Гален от най-дивна музика, облъхнат от най-благовонни миризми?

Докато той говорел така, седмото небе се отворило, подухнал топъл ветрец, наситен със звуци и ухания, каквито не можете да си представите, скъпи приятели, много по-хубави от лъха на лимони и на пресни малини, които морският ветрец навява в лицата ни откъм пищния букет розови острови.

— Ох — въздъхнал добрият свети Петър, — чудесно живея в благословения рай, но ми се иска и бедните мои чеда да бъдат с мен...

И изведнъж възнегодувал:

— Ах, глупците! Ах, негодниците... Да ти кажа ли, Йосиф, Господ е много милосърден към тези мерзавци... Ако бях на Негово място, добре щях да ги подреда.

— Какво щеше да направиш, драги Петре?

— Хе, с един ритник щях да разпръсна тоя мравуняк и нека човешкият род да гони оня, дето духа!

Свети Йосиф погладил сивата си брада... Все пак страшно силен трябваше да бъде тоя ритник, за да разруши цялата земя... За турците, за антихристите, за азиатските народи, които гният в поквара, както и да е, но християнският свят, изграден на здрави основи, солиден, създаден от Божия Син...

— Така си е — съгласи се свети Петър, — това, що е изградил Христос, сам Христос може да разруши. Аз щях да им изпратя втори път божия син на тия мръсници долу и преоблеченият в антихрист Христос би могъл хубаво да ги нареди.

Добрият светец говорел така, защото бил ядосан, без да обмисля думите си и най-вече без и през ум да му мине, че те ще бъдат повторени пред Господ Бог, затова страшно се слисал, когато пред него неочаквано застанал синът човечески, праметнал тояга през рамо с вързоп на нея и му заповядал благо, но властно:

— Да вървим, Петре... Ще дойда с теб.

По бледото Христово лице, по трескавия блясък на големите му очи със сенки под тях, които искрели по-ярко от ореола му, Петър веднага разбрал всичко и съжалил, че се е разбърлил. Какво не би дал той синът човечески да не слиза втори път на земята и най-вече той да не го придружава! Завайкал се светията, закършил ръце отчаян:

— Ах, Боже мой, боже мой, ами какво да правя с ключовете?

Истина било, че тежката връзка ключове не била удобна за такъв дълъг път.

— А и кой ще ми пази вратата?

При тези думи Исус, който четял в душата му, се усмихнал:

— Остави ключовете в ключалката, Петре... Няма страшно, и без това никой няма да влезе у нас.

Той говорел кротко, но в същото време в усмивката и в гласа му се долавяло нещо неумолимо.

Както е предсказано в светото писание, небесни знамения известяват за идването на земята на сина човечески, но отдавна вече хората, превърнати в пълзящи твари, разпилени и погълнати от своите страсти, не усетили присъствието на учителя и на стария апостол, който го придружавал, още повече че двамата пътници си носели дрехи за преобличане и непрекъснато се дегизирали.

Не ги забелязали в първия град, където те пристигнали точно в навечерието, когато се канели да изпълнят смъртната присъда над един известен разбойник, наричан Кръвожадния, комуто тежали страшни злодеяния; работниците, които издигали дървената площадка на гилотината, се почудили, като видели през нощта да работят сред тях на светлината на факлите двама души, дошли неизвестно откъде, единият гъвкав и горд като незаконороден княжески син, с разперена брада, с очи, блестящи като скъпоценни камъни, а другият — вече попрегърбен, с добродушен и заспал вид, с две дълги смешни бразди от двете страни на сбръчканите бузи. Призори, когато ешафодът бил вдигнат, а народът и, властите се били събрали за изпълнение на смъртното наказание, двамата чужденци изчезнали, но гилотината била сякаш омагьосана, и когато проснали осъдения, острият стоманен нож паднал няколко пъти, но не направил нито резка на кожата му.

Представяте си картината: изплашените съдии, настръхналата от ужас тълпа, озверелия палач, скубещ мокрите от пот коси на помощниците си, и Кръвожадния — естествено този хитрец бил от Бокер и като капак на всичките си лоши деяния бил дяволски горделив, — който смутено въртял врат в отворието като черен бик и говорел:

— Я!... Какво става?... Значи, аз не съм човек като другите хора и никой нищо не може да ми направи!...

В края на краищата стражите били принудени да го отведат насила и да го хвърлят пак в килията, докато край разбития на парчета ешафод сганта танцувала и ревяла, а към небето се издигали огнени езици, както в нощта срещу Ивановден.

От този ден не само в този град, но и по цялата цивилизована земя сякаш някой спуснал магия над смъртните наказания. Мечът на закона вече не отрязвал ничия глава тъй като убийците се страхуват само от смъртта, скоро над света се излели много престъпления,

улиците и пътищата станали опасни за напласените честни люде, а отгоре на това в централните затвори, които били натъпкани до покривите, разбойниците дебелеели от сочните меса и нарязвали лицата на пазачите с налъмите си, избождали очите им с кръст или от просто любопитство се забавлявали да им разбиват главите, за да видят какво има вътре.

Правосъдието било обезоръжено пред огромната напаст, надвиснала над човечеството, и на добрия свети Петър му се сторило, че това вече е прекалено и със сърце, изпълнено с жалост, казал с добродушен, угоднически смях:

— Добър урок им дадохме, учителю, мисля, че ще го запомнят... Хайде сега да си вървим... Пък и там е работата, че се безпокоя, горе, струва ми се, имат нужда от мен.

Синът човечески едва-едва се усмихнал.

— И помни — казал той, вдигайки пръст, — което Христос е изградил, единствено Христос може да разруши.

А Петър си мислел, навел глава: „Много се разбъбрих, клетки чеда, много се разбъбрих“.

Докато разговаряли, те седели на плодородни склонове, на хълм, в подножието на който богат столичен град разстинал, докдето поглед стига, куполи, тераси, везани камбанарии, кули, стрели на катедрали и най-различни кръстове от мрамор и злато, които искрели в тихия залез.

— Вижда ми се, че тук имат манастири и черкви — подхванал добрият старец, мъчейки се да смекчи гнева господен. — Това е хубаво.

Но вие сами знаете колко ненавиждал Исус лицемерната и показна почит на фарисеите, черквите, където ходят да отслужват молитви, и манастирите, където приготвят сладки шоколадови еликсири, ето защо той безмълвно ускорил крачка и докато те се спускали, над високите стъбла на житните класове се виждала само тоягата с вързопчето на страшния рушител на човечеството... И ето, те влезли в този град, а там живеел стар, много стар император, глава на всички европейски царе, тъй като той бил най-справедлив и най-могъщ и държал войната във вериги, на лафета на своите топове и със сила и думи възпирал народите да се изтребят помежду си.

Докато той царувал, там имало нещо като мълчаливо съглашение между кучето и вълка и овцете спокойно си пасели, а след това да се

справя кой как може! Ето защо всички държали на живота на добрия император. Всяка майка била готова да разреже вените си, за да му даде най-червената и най-здрава кръв.

И изведнъж цялата тази любов се превърнала в омраза и из града плъзнал пъклен зов:

— Да го убием!... Този добър тиранин е най-ненавистен от всички, защото ни отне дори правото на бунт.

Оставям сами да отгатнете кой тайнствен непознат с искрящи очи ръководел разрушителната работа под императорския дворец, в чието подземие бил поставен динамит и където, до кръста във вода, действували заговорници. Сами ще се досетрите кой прогонил от сърцата страха и жалостта и кой изтръгнал от гърдите ликуващия вик „ура“, когато взривът избухнал.

Ах, горкият император, не намерили кой знае колко от неговите останки! Само някой и друг косъм от опърлената му брада и една справедлива ръка, сгърчена в пламък! И веднага освободената и разюздана война заревала, небето над границите почерняло от врани, голямата касапница започнала и никога вече не свършила.

Докато народите се изстребвали със страхотни оръжия, докато навред, докъдето поглед стига, превзетите с щурм градове горели като факли, по пътищата, претъпкани с подплашени животни, с коли без колари, по целините, по реките почервенели от кръв, из неумолимо изкоренените лозя и нивя с лека стъпка вървял Исус, все така с вързопчето на рамо, следван по петите от добрия стар апостол, който на пусто се мъчел да го умилостиви; така Христос стигнал една много далечна страна, където знаменит лекар на име Мов лекувал всички.

Този Мов, изкусен лечител на хора и животни, подчинявал на волята си всички природни сили и почти бил изнамерил средство за продължаване на човешкия живот. Почти бил достигнал целта, когато една нощ, поради несръчността на някакъв нов лаборант, много млад, много хубав, много блед, който по-рано никой не бил виждал, няколко бурканчета със страшно силна отрова били забравени непохлупени и на сутринта, като отворил вратата, господин Мов паднал вцепенен на земята.

Така човешкият живот не бил продължен, а обратното, тъй като ученият събирал при себе си, за да ги изучава, много бедствени болести, като например проказа от Египет и средновековието, чиито

зародиши, освободени от колбите, се разпространили по целия свят и го опустошили. Както по времето на юдеите се появили безброй отвратителни чумни жаби, после жълта треска — злокачествена, повтаряща за четвърти, трети, втори път, чума, тифус, низ от изчезнали болести, а се появили и нови, непознати досега, които народът нарекъл „болестта на доктор Мов“.

Бог да ви пази от тази страшна болест, деца.

Костите се топели като стъкло, мускулите се разнищвали. Толкова страдали хората, че дори не викали; болните, преди да умрат, се разпадали на парчета, превръщали се на каша по пътищата и чистачите нямали достатъчно лопати и коли, за да ги съберат.

— Ай, да му се не види! Добра работа свършихме!... — говорел свети Петър с престорено весел глас, в който трептели сълзи. — А сега, учителю, да се приберем вкъщи... Започва да ми става досадно.

Исус знаел, че тази престорена скука прикрива голяма жалост за човешкия род, а той, макар да бил тъй добър, се бил закълел да го изстреби до последния човек. И дето се казва, вече го бил сторил. Всяко търпение има край.

Но ето че веднъж, докато вървял все тъй мълчаливо, той влязъл в едно село със своя стар апостол в ранно розово утро, когато петлите кукуригат, кравите мучат и всички животни поздравяват изгрева на слънцето, до тях долетял човешки вопъл, вик на жена, който като прилив и отлив се надигал толкова силен, че едва не разкъсвал хоризонта, а после затихвал в дълга кротка жалба, която не можела да излъже никой, който я чуел. В настъпващия ден едно малко същество идвало на света. Исус се спрял замислено. Щом щяха все да се раждат, за какво му беше да ги унищожава!... И обръщайки се към колибата, откъдето долитали виковете, той вдигнал бялата си ръка заплашително.

— Милост!... Милост, учителю, поне за най-малките! — изхлипал добрият апостол Петър.

Господ го успокоил с една дума.

На този младенец, както и на всички други, които щели да се родят отсега нататък на земята, той щял да направи дар за добре дошли. Петър не се осмелил да запита какъв ще бъде този дар, но аз мога да ви го кажа, приятели, Исус им дал опит на клетите агънца и това е страшен дар.

Припомнете си, че дотогава опитът си отивал навеки заедно с човека. Но след като Исус направил своя дар, опитът започнал да се натрупва на земята. Децата се раждали тъжни, старите — разочаровани; едва отворили очи, те откривали крайната цел и тогава в света се случило нещо ужасно: деца се самоубивали, още от съвсем малки искали да се самоунищожат, да се освободят от белезниците на отчаянието.

Но нещата не стигнали и дотук — прокълнатото човечество не искало да изчезне и въпреки всичко упорито продължавало да живее.

Тогава, за да завърши най-сетне своето дело, Христос отнел на мъжете и жените способността да обичат, отнел им чувството за красота. На земята не останала никаква радост, нямало плам ни в молитвите, ни в сладострастието. Всички търсели забрава от всичко, дишали само насън... о, да спят... да не мислят за нищо, да не живеят вече...

Както виждате, нещастният човешки род бил в много плачевно състояние и нямало да издържи дълго, тъй като неумолимият изтребител бързал да свърши колкото може по-скоро работата си. Той бродел по света като скитащ странник с вързопчето на рамо, а спътникът му вървял зад него много уморен, много прегърбен и колкото повече учителя освобождавал по своя път вулканите, циклоните, земетресенията, толкова по-дълбоко хлътвали двете бразди, издълбани от сълзите в бузите му.

И ето една хубава сутрин на Успение, когато Исус вървял по вълните, плъзгал се по морето, както се разказва в светото писание, той стигнал до островите на Океания точно в тази част на Тихия океан, която прекосяваме ние в този момент.

От китка цветущи острови с морския ветреца до него достигали гласове на жени и деца, които пеели провансалски песни.

— Я, гледай — извикал свети Петър, — това като че ли са тарасконски песни!

Исус се полуизвърнал:

— Сигурно тези тарасконци са лоши християни?

— Ах, учителю, те отдавна се поправиха — побързал да отговори добрият светец, страхувайки се да не би той да замахне с божествената си десница и островът, към който се приближавали, да бъде погълнат от вълните.

Вие сигурно се досещате, че този остров бил Порт-Тараскон, чиито жители били устроили тържествено шествие по случай празника Успение.

И какво шествие, чеда мои.

Отпред вървели покаяните се, най-различни: сини, бели, сиви, всички цветове, предшествувани от звънчета, които преливали в кристални и сребристи звуци. Сякаш каещите се идвали цели общини от жени, облечени в бяло, с дълги воали, като светиците от рая. После се полюлявали стари хоругви, подигнати толкова високо, че светците с изтъкани в копринения плат златни ореоли сякаш слизали от небето над тълпата. След това носели бавно, тържествено светите дарове под балдахин от червено кадифе с големи пискюли, а децата от черковния хор вървели с големи зелени фенери, в които горели свещици. И след тях идвал народът, млади и стари, всички пеели и се молели от все сърце и душа.

Шествието обикаляло целия остров, появявало се ту на плажа, ту на скатовете, ту по върховете на хълмовете, където от големите кадилници се виели към слънцето леки сини облачета.

Свети Петър прошепнал възхитено:

— Колко е красиво!...

Но не посмял да каже нито дума повече, защото вече не вярвал, че след толкова напразни опити може да умилостави Исус. Но този път се лъжел.

Синът човечески, трогнат до дълбините на душата си от този порив на наивна вяра, гледал как се веят хоругвите на Порт-Тараскон и застанал неподвижно на гребена на вълните, за първи път се изпълнил със съжаление, че трябва да сее смърт.

Внезапно той вдигнал бледото си кротко лице и в тишината на притихналото море се разнесъл силният му глас, който изпълнил цялата вселена, чак до небето.

— Татко, татко, отсрочка!...

И през светлото пространство бащата и синът се разбрали без повече думи.

Отец Батайе беше стигнал тъкмо до това място на разказа си. Безмълвните слушатели не помръдваха от местата си, дълбоко

развълнувани, когато изведнъж от капитанския мостик на „Лютюпанпан“ капитан Скрапушина извика:

— Господин губернатор, пред нас е Порт-Тараскон. След един час ще бъдем в залива.

Всички наскочаха, вдигна се страшна врява.

VI

ПРИСТИГАНЕ В ПОРТ-ТАРАСКОН. НИКОЙ. СЛИЗАНЕ НА ОПЪЛЧЕНИЕТО. „АПТЕ... БЕЗЮ...“ БРАВИДА УСТАНОВЯВА ВРЪЗКА. УЖАСНА КАТАСТРОФА. ТАГУИРАН АПТЕКАР.

— Що за дяволия?... Никой не ни чака... — каза Тартарен, след като шумът от първите радостни викове стихна.

Очевидно от сушата още не бяха забелязали кораба.

Трябваше да известят за пристигането си. Три топовни гърмежа се промъкнаха между двата обрасли с влажна тъмна зеленина острова, където трябваше да спре корабът.

Всички погледи се насочиха към най-близкия бряг, тясна ивица пясък, широка само няколко метра; отвъд — стръмни склонове, покрити от върховете до морето с тъмна зеленина.

Когато ехото от топовните гърмежи заглъхна, над мрачните острови се възцари дълбока тишина. Все още не се мяркаше жива душа и най-необяснимото беше, че не се виждаше нито пристанище, нито форт, нито град, нито вълноломи, нито ремонтни докове... нищо.

Тартарен се обърна към Скрапушина, който вече даваше заповеди да хвърлят котва:

— Сигурен ли сте, капитане?...

Сприхавият морски вълк изригна поток ругатни. Дали бил сигурен, дявол да го вземе!... Има си хас да не си разбирал от работата, гръм да го порази!... Да не знае да командува кораба си!...

— Паскалон, донесете ми картата на острова — нареди Тартарен, все още без да губи присъствие на духа.

За щастие той притежаваше карта на колонията, при това карта в голям мащаб, където грижливо и с подробности бяха отбелязани носове, заливи, реки, планини и дори най-важните паметници в града.

Разгърнаха я веднага и Тартарен, заобиколен от всички, се зае да я изучава, като сочеше с пръст.

Точно така, ето тук е остров Порт-Тараскон... отсреща друг остров, тук... нос... много добре... Вляво коралови рифове... чудесно... Ами тогава какво? Къде се бяха дянали градът, пристанището, жителите?

Леко заеквайки, Паскалон подсказа плахо, че може би Бомпар пак им играе номера, нали беше известен в цял Тараскон с шегите си.

— Бомпар може да направи такова нещо — забеляза Тартарен, — но Безюке, толкова благоразумен, толкова положителен човек... Освен това колкото и да е шегаджия някой, не може да скрие цял град, пристанище, ремонтни докове.

Той откри с далекогледа си нещо като барака на брега; но кораловите рифове пречеха на кораба да се приближи, а от това разстояние всичко потъваше в мрачната зеленина на листака.

Всички гледаха слисани, готови за слизане, с чанти в ръце — старата вдовица Д'Егболид носеше грейката си; дори сам губернаторът промърмори полугласно:

— Наистина странно!...

Но той веднага се овладя:

— Капитане, пригответе голямата лодка! Командир Бравида, свирете сбор!

Докато тръбата свиреше тра-та-та-та и Бравида заповядваше сбор, Тартарен успокояваше дамите, сякаш всичко е наред:

— Не се страхувайте, сигурно скоро всичко ще се изясни.

А на мъжете, които нямаше да слязат на сушата, той нареди:

— След един час ще се върнем. Чакайте ни тук, никой да не мърда!

И без това никой нямаше намерение да мърда никъде. Всички наобиколиха Тартарен, заповтаряха:

— Да, господин губернатор... Сигурно всичко... ще се изясни...

И в този момент Тартарен им се струваше израснал до висините.

В голямата лодка той се настани със своя секретар Паскалон, с капелана си отец Батайе, с Бравида, Турнатоар, Екскурбаниес и воините, всички въоръжени до зъби със саби, брадви, револвери и карабини, не бяха забравили и прословутия уинчестър с тридесет и два патрона.

Когато лодката се приближи до безмълвния бряг, където нищо не помръдваше, видяха стар мост от дебели греди и дъски, прояден от мъх в застоялата вода. Наистина невероятно изглеждаше туземците да дойдат по този мост, за да посрещнат пътниците на „Фарандол“. Малко по-нататък се виждаше някаква порутена барака с прозорци, затворени с железни решетки, боядисани с миниум в червено, багрецо с кървави отблясъци застоялата вода. Тя имаше дъсчен покрив, но дъските бяха проядени, цели в дупки.

Щом слязоха на брега, всички се спуснаха към бараката — истинска развалина както отвътре, така и отвън. През покрива се виждаха големи късове небе, прогнилият под беше продънен на места, огромни гущери изчезваха в пукнатините, по стените гъмжаха черни бръмбари, в ъглите клечаха гнусни жаби. Тартарен влезе пръв и едва не настъпи една дебела колкото ръката му змия. Навред мирис на влажно, на мухъл, отвратителен и неприятен.

По останките от някакви прегради личеше, че бараката е била разделена на тесни помещения като обор или като параходни кабинни. На една от тези прегради с големи букви се виждаха букви: „Апте... Безю...“. Останалите букви бяха изчезнали, разядени от плесента; но не беше необходимо да си кой знае колко умен, за да отгатнеш надписа: „Аптека Безюке“.

— Разбирам каква е работата — каза Тартарен. — Климатът от тази страна на острова е нездравословен и след опит да се заселят тук, те сигурно са преминали от другата страна.

И след това с решителен глас той даде заповед на командира Бравида да застане начело на разузнавателна група войници; трябваше да стигнат до планината и оттам да разгледат околността — сигурно щяха да видят дима над покривите на града.

— Щом установите връзка, предупредете ни с пушечен залп.

Той пък щеше да остане долу с генералния щаб, със секретаря си, с капелана и още няколко души.

Бравида и лейтенант Екскурбаниес строиха войниците си и се отправиха на път. Тръгнаха в добър ред, но беше твърде трудно да се изкачат на планината, покрита с плъзгави водорасли и мъх, и редиците скоро се развалиха.

Прекосяха малък поток, на брега на който имаше останки от пералня — една забравена бухалка; всичко беше обрасло с

разяждащия, пълзящ навсякъде мъх. Малко по-далеч видяха следи от някаква постройка, очевидно блокхаус.

Добрият ред на войниците съвсем се развали, когато стигнаха до стотина дупки, съвсем близо една до друга, предателски прикрити с къпинаци и лиани.

Мнозина се строполиха в тях и при падането си вдигнаха такъв шум с оръжието си, че на всички страни запълзяха гущери, подобни на тези, които бяха видели в бараката. Тези дупки не бяха особено дълбоки, а плитки ями, издълбани в редица.

— Прилича на старо гробище — забеляза лейтенант Екскурбаниес.

Тази мисъл му мина, като видя нещо подобно на кръстове, направени от преплетени клонки, сега отново раззеленени, възвърнали се към природата, подобни на диви лози. Тъй или иначе, това можеше да бъде само изоставено гробище, тъй като в него нямаше и следа от кости.

След мъчително катерене през ужасни гъсталаци най-сетне стигнаха до върха. Тук се дишаше по-леко, подухваше ветрец, не се усещаше морски мирис. В далечината се простираше широка пуста равнина, която се спускаше чак до морето. Градът сигурно беше там.

Един от войниците показа с пръст дима, който се виеше, а в това време Екскурбаниес извика радостно:

— Я чуйте, музика... Весела и игрива!...

Не се лъжеха, наистина до тях долиташе весела мелодия. Порт-Тараскон ги посрещаше.

Появиха се и жителите на града; някаква тълпа пълзеше по склоновете на противоположното плато.

— Стой! — извика внезапно Бравида. — Та те приличат на диваци!

Начело на тая банда, пред тамбурините, танцуваше, размахвайки томахавка, висок, слаб чернокож с моряшка фланелка, с тъмни очила.

Двете групи се спряха и се загледаха от разстояние, когато Бравида изведнъж избухна в смях и тръгна напред.

— Е, здравата го е пресолил!... Ах, шегаджията му неден...

И като пхна сабята в ножницата, той се затича напред. Хората му го викаха:

— Господин командир!... Господин командир!...

Но той не ги слушаше, а продължаваше да тича и сигурен, че пред него е Бомпар, викаше на приближаващия се танцьор:

— Познах те, приятелю... наистина много дивашко... много първобитно...

Другият продължаваше да танцува и да размахва оръжието си; и когато нещастният Бравида откри, че стои лице срещу лице с истински дивак, беше много късно да избегне страшния удар на томахащата, която проби корковата му каска и от нея изтече не особено мъдрият му мозък — Бравида се просна на земята.

В същия миг избухна истинска буря от викове, стрели и куршуми. Като видяха, че командирът им пада, войниците инстинктивно започнаха да стрелят; а после хукнаха да бягат, без да забележат, че и диваците също се втурнаха да бягат.

Тартарен чу отдалеч стрелбата и радостно възкликна:

— Установиха връзка.

Но радостта му се превърна в ужас, когато зърна своята малка армия да се връща безредно, през храстите, едни без шапки, други без обувки, а въздухът се огласяше от един и същи страхотен вик:

— Диваците!... Диваците!...

Миг на страшна паника. Лодката се отдели от брега и бързо отплува. Губернаторът изтича на брега и се развика:

— Спокойствие!... Спокойствие!...

Но гласът му беше пресипнал — глас на отчаян гларус, от което всички още повече се подплашиха.

За няколко минути по тясната пясъчна ивица настъпи пълна бъркотия, но тъй като нямаха представа накъде да бягат, пак се скупчиха. Впрочем нито един дивак не се появяваше, можеха да направят проверка, да си изяснят нещата.

— А командирът?

— Убит.

Когато Екскурбаниес разказа за гибелната грешка на Бравида, Тартарен извика:

— Горкият Пласид!... Какво неблагоприятие... в неприятелска страна... Да не изпрати разузнавач!...

Той веднага даде заповед да се поставят часовои, които се отдалечиха бавно по двойки, твърдо решени да не се отделят много от главните сили. После се събраха на съвещание, докато Турнатоар

превързваше един ранен с отровна стрела, който се подуваше страшно силно пред очите им.

Тартарен взе думата.

— Преди всичко трябва да избегнем кръвопролитие.

И той предложи да изпратят отец Батайе с палмова вейка, която да размахва отдалеч, а в това време те да разберат какво става у неприятеля и какво се е случило с първите преселници.

Отец Батайе се развика:

— Хайде бе!... Палма!... Предпочитам вашия уинчестър с тридесет и два патрона.

— Е, добре, щом преподобният отец не желае да отиде, ще отида аз — каза губернаторът, — само че вие ще ме придружавате, господин капелан, тъй като не знам достатъчно добре папуаски.

— И аз не го знам.

— Как така, дявол да го вземе!... Тогава на какъв език ни учите от три месеца насам? На какъв език бяха всичките уроци, които взех по време на пътуването?

Отец Батайе, истински тарасконец, се измъкна ловко, като заяви, че не знаел езика на тукашните папуаси, а знаел езика на тамошните.

Докато те спореха, настъпи нова паника, откъм часовете се чува изстрели, а от дълбините на гората се разнесе отчаян глас, който викаше с тарасконски акцент:

— Не стреляйте... триста дяволи!... Не стреляйте!

Минута след това от храстите изскочи някакво странно, безобразно същество, покрито от главата до петите с яркочервени и черни татуировки, които приличаха на клоунско трико. Това беше Безюке.

— Я, глей... Безюке!

— Виж ти, какво става?

— Откъде изскочи?...

— Ами градът, пристанището, ремонтният док?...

— Градът ли — отговори аптекарят, като посочи разрушената барака, — ето какво е останало от града, а ето какво е останало от жителите — посочи той себе си. — Но преди всичко дайте ми нещо да скрия гнусотиите, с които ме покриха тези мръсници.

Действително диваците бяха нарисували върху кожата му с върха на стрела най-безобразните неща, които можеше да роди безумното им

разгорещено въображение.

Екскурбаниес му даде своята наметка на висш чиновник и след като се подкрепи с голяма глътка ракия, злочестият Безюке започна да лее тарасконското си красноречие, което все още не беше загубил.

— Вие здравата сте се учудили тази сутрин, като сте видели, че град Порт-Тараскон съществува само на карта, ама представяте ли си какво преживяхме ние, пътниците от „Фарандол“ и „Луцифер“, когато пристигнахме...

— Извинявайте, че ви прекъсвам — каза Тартарен, като видя стражите, които даваха тревожни сигнали от края на гората. — Мисля, че ще бъде по-разумно да ни разкажете всичко на кораба, тук може да ни изненадат канибалите.

— Нищо подобно... Те избягаха от вашите гърмежи... Напуснаха острова и аз успях да се измъкна.

Но Тартарен настоя на своето. Предпочитал да чуе разказа на Безюке на кораба пред големия съвет. Положението беше много сериозно.

Извикаха лодката, която, откакто беше започнала схватката, подло стоеше на разстояние, и се прибраха на кораба, където всички тревожно чакаха резултата от първото разузнаване.

VII
ПРОДЪЛЖАВАЙТЕ, БЕЗЮКЕ... ИЗМАМНИК ЛИ Е
ХЕРЦОГ ДЪО МОНС? АДВОКАТЪТ ФРАНКБАЛМ.
VERUM ENIM VERO — ДОТОЛКОВА, ДОКОЛКОТО.
ПЛЕБИСЦИТ. „ТЮТЮ-ПАНПАН“ ИЗЧЕЗВА В
ДАЛЕЧИНАТА

Зловеща беше одисеята на първите заселници в Порт-Тараскон, разказана в каюткомпанията на „Тютю-панпан“ пред съвета, на който присъстваха старейшините, губернаторът, директорите, висшите и понисшите чиновници, капитан Скрапушина и неговият генерален щаб, докато горе на палубата пътниците, изгарящи от трескаво нетърпение и любопитство, чуваха само сдържано бръмчащия бас на аптекаря и гръмките възгласи на прекъсващите го слушатели.

Преди всичко, щом натовареният кораб „Фарандол“ излязъл от марсилското пристанище, временно изпълняващият длъжността губернатор и водач на експедицията Бомпар внезапно се разболял от неизвестна болест, за която казал, че е заразителна, затова слязъл на сушата, като дал всички пълномощия на Безюке... Щастливецът Бомпар!... Сякаш той отгатвал какво ги чака.

В Суец заварили „Луцифер“ в много лошо състояние; той продължил пътя си, след като и без това предостатъчно претовареният „Фарандол“ го взел на борд.

А колко се намъчили от жегата на този проклет кораб! Излезели ли навън, слънцето ги изгаряло, влезели ли вътре, задушавали се — нали били наблъскани човек до човек.

Затова, като пристигнали в Порт-Тараскон, въпреки разочарованието, че не намерили нищо от обещаното, нито град, нито пристанище, нито каквито и да било постройки, толкова им се искало да се раздвижат на простор, да се поотпуснат, че изпитали истинска радост и облекчение да слязат на пустинния остров. Нотариусът Камбалалет, землемерът, дори ги развеселил с една смешна песничка как ще измери океана. След това се замислили за по-сериозни неща.

— Тогава решихме — продължи да разказва Безюке — да изпратим кораба в Сидни, за да ни донесе строителни материали и да ви изпрати отчаяната телеграма, която сигурно сте получили.

От всички страни се разнесоха недоумяващи възгласи:

— Отчаяна телеграма?...

— Каква телеграма?...

— Никаква телеграма не сме получавали...

Гласът на Тартарен се извиси над шума:

— Драги Безюке, щом става дума за телеграми, мога да ви кажа, че получихме само тази ваша телеграма, в която ни съобщавахте за великолепното посрещане на туземците и за молебена, отслужен в катедралата.

Аптекарят ококори изумено очи.

— Молебен в катедралата ли? Коя катедрала?

— Всичко ще се изясни... Продължавайте, Фердинан — подкани го Тартарен.

— Продължавам... — съгласи се Безюке.

Разказът му ставаше все по-страшен.

Заселниците храбро се заловили на работа. Тъй като имало земеделски инструменти, започнали да обработват земята, само че почвата била отвратителна, нищо не растяло. После плиснали дъждове...

Слушателите отново го прекъснаха с възклицания:

— Нима тук вали?

— Дали вали! Повече, отколкото в Лион, повече, отколкото в Швейцария... десет месеца в годината.

Всеобщо униние. Всички погледи се извърнаха към прозорчетата, зад които се влачеха гъсти мъгли, нездравословна влага, надвиснала над подгизналия тъмнозелен бряг.

— Продължавайте, Фердинан — подкани го пак Тартарен.

И Безюке продължи.

Постоянните дъждове, застоялите води, треската, маларията... много скоро открили гробищата. Към болестите се прибавили умората, отчаянието. Дори най-храбрите не намирали в себе си сили да работят, така се отпуснали всички в този влажен климат.

Хранели се с консерви, както и с гущери и змии, донесени им от папуасите, които се били разположили от другата страна на острова и

които под предлог, че им продават своя улов и дивеч, се промъквали коварно в колонията, без никой вече да се бои от тях.

Така че в една хубава нощ диваците завладели бараката, нахлули като дяволи през вратата, през прозорците, през дупките на покрива, заграбили оръжията, избили всички, които се опитали да се съпротивляват, и отвели другите в своя лагер.

Цял месец безспир си устройвали страхотни пирове. Избивали един по един пленниците, като ги удряли с томахавка по главата, а после ги изпичали на нагорещени камъни като прасенца и безжалостните канибали ги изяждали...

Ужасен вик се изтръгна от целия съвет и стигна до палубата, а губернаторът едва събра сили да прошепне:

— Продължавайте, Фердинан!

Аптекарят видял как изчезват един по един всичките му другари, кроткият отец Възол, усмихнат и примирен, който повтарял до края „Хвала на Бога“, нотариусът Камбалалет, жизнерадостният землемер, комуто достигнала храброст да се смее дори на скарата.

— Тези чудовища ме принудиха да изям едно парче от нещастния Камбалалет — добави Безюке, все още тръпнещ при този спомен.

В последвалата тишина злъчният Косткалд, пожълтял като лимон, с разкривена от бяс уста, се обърна към губернатора:

— А пък вие ни разправяхте, писахте и накарахте и нас да пишем, че тук нямало людоеди!

И тъй като губернаторът наведе смазан глава, Безюке каза:

— Нямало людоеди ли!... Работата е, че тук всички са людоеди. За тях няма по-вкусно месо от човешкото и особено им харесва нашето, на белите от Тараскон, защото, след като изядоха живите, те изядоха и мъртвите, нали видяхте старото гробище. Там не остана нищо, дори една кост. Всичко ометоха, изблизаха, изгложгаха, както ние си облизваме чиниите, когато супата е хубава или когато ни поднесат месо с чесън.

— Ами вие, Безюке — запита един от висшите чиновници, — вие как се спасихте?

Аптекарят предполагал, че понеже е живял сред буркани и е бъркал най-различни лекарства с мента, арсеник, арника и ипеакауана, месото му сигурно било напоено с мириса на билки, които по всяка

вероятност не са се харесали на диваците или обратно, поради миризмата на аптека са го оставили за десерт.

Когато той свърши разказа си, маркиз Де-з-Еспазет запитва:

— Е добре, а какво ще правим сега?

— Как какво ще правите? — запитва Скрапушина както винаги заядливо. — Да не би да останете тук?...

От всички страни се развикаха:

— О, не... разбира се, че не...

— Макар че ми платиха само за да ви доведе — продължи капитанът, — готов съм да отведе обратно тези, които желаят.

В този момент му простиha всички недостатъци на характера. Тарасконците забравиха, че за него те бяха само „кучета“, годни да ги разстреляш. Всички го обградиха, благодаряха му, протягаха му ръка. И изведнъж сред целия този шум се разнесе гласът на Тартарен, който с голямо достойнство заяви:

— Постъпете, както желаете, господа. На мен ми е възложена длъжността губернатор и аз трябва да изпълня задълженията си.

Скрапушина изрева:

— Губернатор на какво? Нали тук няма нищо?

Другите го подкрепиха:

— Капитанът има право, след като няма нищо...

Но Тартарен възрази:

— Господа, аз дадох дума на херцог дьо Монс.

— Вашият херцог дьо Монс е мръсен лъжец — каза Безюке, — аз винаги съм го подозирал, дори когато нямах доказателства.

— И къде ви са сега доказателствата?

— Не ги нося в джоба си.

И аптекарят загърна със срамежлив жест около тялото си наметката на висшия чиновник, която прикриваше татуираното му тяло.

— Неслучайно агонизиращият Бомпар ми каза, когато напускаше „Фарандол“: „Не се доверявайте на този белгиец... той е лъжец!“. Ако можеше да говори, сигурно щеше да ми каже повече неща, но болестта го беше омаломощила.

Впрочем какво по-голямо доказателство от този безплоден остров с лош климат, където херцогът ги беше изпратил да се заселят и да го обработват, и отгоре на това с лъжливите си телеграми...

В съвета се вдигна голям шум, всички заговориха изведнъж. Одобряваха думите на Безюке, обсипваха херцога с грозни епитети: „Лъжец... Измамник... Мръсен белгиец...“.

Единствен Тартарен храбро възразяваше на всички:

— Докато не получа всички доказателства, запазвам мнението си за господин дьо Монс.

— А ние вече си съставихме мнение... той е крадец.

— Може би е бил неблагоприятен или зле са го осведомили.

— Не го защитавайте, той заслужава каторга...

— Той ме назначи губернатор на Порт-Тараскон и аз оставам в Порт-Тараскон.

— Тогава останете си сам...

— Така да бъде, оставам, щом ме напускате. Не отнасяйте обаче земеделските инструменти...

— Ама нали ви казвам, че тук нищо не расте! — извика Безюке.

— Сигурно не сте обработвали земята както трябва, Фердинан.

Тогава Скрапушина удари с юмрук по масата, край която се беше събрал съветът:

— Тоя е луд!... Не знам защо не го отведа насила, ако упорствува, или пък да взема да го застрелям като куче.

— Опитайте се, дявол да го вземе!

Кипнал от гняв, със заплашителен жест, отец Батайе застана до Тартарен. Размениха се силни думи, тарасконски изрази като: „Вие съвсем оглупяхте... Плещите глупости... Говорите безобразия...“.

Кой знае докъде щяха да стигнат, ако не се беше намесил адвокатът Франкбалм, началник на правния отдел.

Този Франкбалм беше изкусен адвокат, всичките му доводи бяха изпъстрени с истински бисери като: „в този или онзи случай“, „от една страна, както и от друга страна“, с неоспорими приказки, солидни като римския цимент на акведукта на Гарския мост. Владеец латинския, обучен в красноречие и Цицероновска логика, неизменно достигащ до заключение *verum enim vero*, *дотолюва*, *доколкото*, той се възползува от първия миг на затишие, за да вземе думата и с дълги и красиви, широко разгърнати фрази, в края на краищата се изказа за плебисцит^[1].

Пътниците трябваше да гласуват с „да“ или „не“. От една страна, тези, които искаха да останат, щяха да останат, от друга страна, тези,

които искаха да си идат, щяха да си отидат с кораба, след като дърводелците построяха отново къщата и блокхауса.

Това разумно предложение на Франкбалм, което задоволяваше всички, веднага бе прието, и тъй като нямаше какво повече да се колебаят, пристъпиха към гласуване.

Когато разбраха за какво става дума, на палубата и в кабините се вдигна страшна врява. Чуваха се жалби и вайкания. Горките хора бяха дали мило и драго, за да купят прословутите хектари; как сега да загубят всичко, каквото са имали, как да се откажат от земите, които бяха платили, от надеждата да останат в колонията. Материалните интереси ги подтикваха да останат, но един поглед към зловещия пейзаж ги караше да се колебаят. Голямата барака в развалини, тъмната влажна зеленина, зад която си представяха пустинята и канибалите, перспективата да бъдат изядени като Камбалалет, всичко това никак не ги насърчаваше и мечтите им отново ги отвеждаха към Прованс, към неразумно напуснатата земя.

Тълпата преселници шумеше като разбунен мравуняк. Старата вдовица Д'Егболид сновеше по палубата, без да изпуска грейката и папагала.

Сред разгара на споровете, които предшествуваха гласуването, се чуваха безкрайни проклетия срещу белгиеца, мръсния белгиец!... Ах, той вече не беше господин херцог дьо Монс!... Само мръсният белгиец!... Изричаха го със стиснати зъби и свити юмруци.

Въпреки това от хиляда тарасконци петстотин гласуваха, че ще останат с Тартарен. Трябва да се каже, че повечето от тях бяха висши чиновници, на които губернаторът беше обещал да запази длъжностите и титлите.

Нови спорове изникнаха за разделянето на припасите между онези, които заминаваха, и тези, които оставаха.

— Ще попълните запасите си в Сидни — казваха тези от острова на онези от кораба.

— А вие ще ходите на лов и риболов — отговаряха онези от кораба, — защо ви са толкова консерви?

Тараска предизвика още по-страшни спорове. Щяха ли да я върнат в Тараскон? Или да остане в колонията?...

Стана ужасна разправия. Скрапушина няколко пъти заплаши отец Батайе, че ще го застеля.

За да въдвори мир, адвокатът Франкбалм трябваше да употреби отново всичките си запаси от Несторова мъдрост и да прибегне до своите хитроумни *verum enim vero*. Но трябваше да употреби големи усилия, за да успокои духовете, възбудени до върхната си точка от този лицемер Екскурбаниес, който с всички сили се стремеше да налива масло в огъня.

Космат, настръхнал, ревящ, повтарящ своя девиз: „Айде да шумим! Хайде да шумим!“, лейтенантът от опълчението беше и южняк, и негър, и то негър не само поради черната си кожа и къдравите си коси, но също и поради душевното си малодушие и желанието да се хареса, като играеше винаги танца на победата пред по-силния: пред капитан Скрапушина и неговия екипаж, когато бяха на кораба, пред Тартарен и войниците от опълчението, когато се намираха на сушата. На всеки от тях той обясняваше по различен начин причините, които го принуждават да избере Порт-Тараскон. На Скрапушина казваше:

— Оставам, защото жена ми скоро ще ражда, иначе...

На Тартарен:

— За нищо на света не тръгвам пак на път с тоя варварин.

Най-сетне след дълги раздори делбата завърши и хубаво и лошо. Тараска оставаше на кораба в замяна на един чугунен топ и на една лодка. Тартарен беше измъквал парче по парче всяко оръжие, всеки сандък с инструменти.

Няколко дни непрекъснато сновяха лодки, натоварени с хиляди неща, пушки, консерви, кутии с риба тон и сардини, бисквити, запаси от лястовичи пастет и пампери.

В същото време в гората отекваха удари на брадви, сечаха дървета, за да поправят голямата къща и блокхауса. Звучите на тръбата се сливаха с ударите на брадвите и чуковете. През деня въоръжени войници пазеха работниците — страхуваха се да не ги нападнат диваците; през нощта те се разполагаха на бивак на брега.

— Нека привикнат на походен живот — говореше Тартарен.

Когато всичко беше готово, разделиха се малко хладно. Заминаващите завиздаха на оставащите. Това не им попречи да кажат малко подигравателно:

— Ако всичко потръгне, пишете ни, ще се върнем...

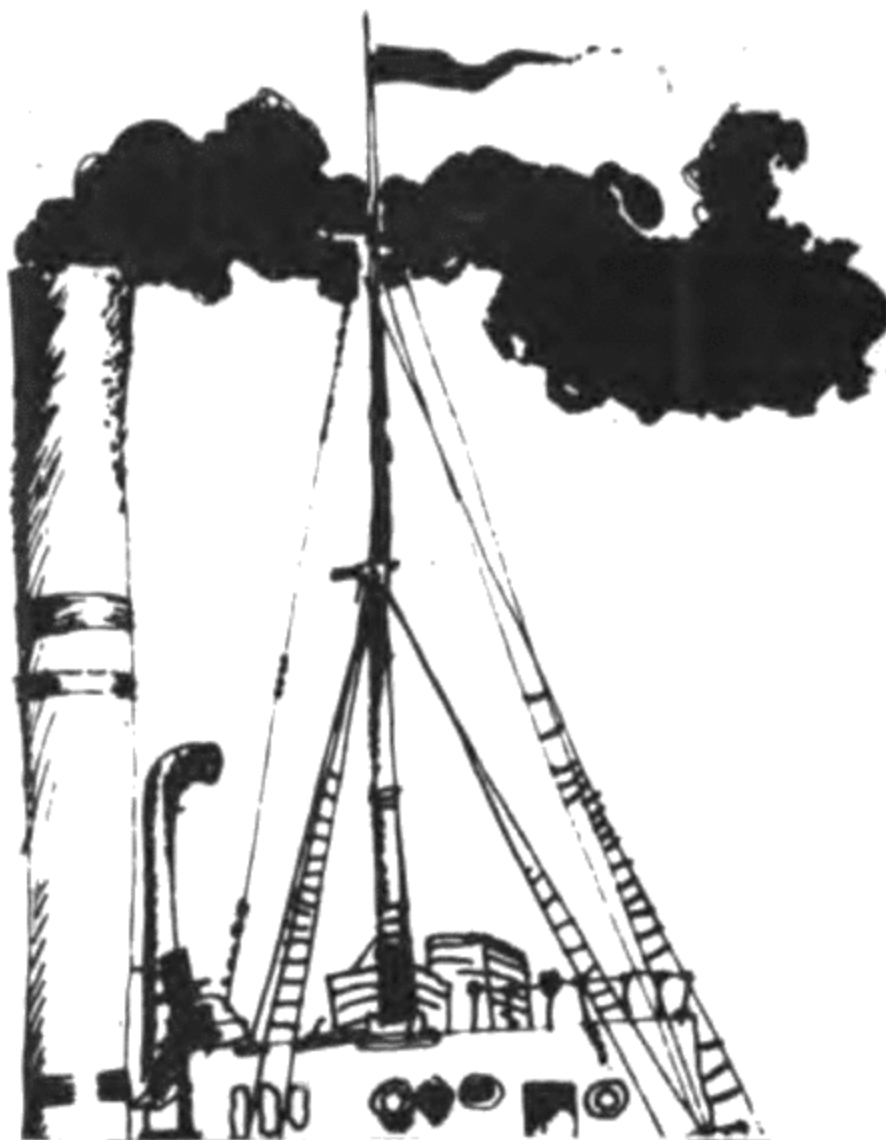
От своя страна въпреки бодрия си вид мнозина от заселниците биха предпочели да са на борда.

Вдигнаха котва. От кораба дадоха топовен залп, от сушата отговори чугуненият топ, зад който седеше отец Батайе, а в това време Екскурбаниес свиреше на своя кларнет: „Добър път, драги Дюмоле!“.

Няма защо да си кривим душата! Когато „Тютю-панпан“ заобиколи носа и изчезна напълно, много очи на брега се навлажниха, а заливът Порт-Тараскон внезапно стана огромен.

[1] Плебисцит (референдум) — пряко гласуване, при което цялото население на дадена държава с право на гласуване трябва да одобри или отхвърли дадено предложение. — Б.ел.кор. ↑

КНИГА ВТОРА

I

МЕМОРИАЛ ЗА ПОРТ-ТАРАСКОН

ДНЕВНИК НА СЕКРЕТАРЯ ПАСКАЛОН, КЪДЕТО Е ЗАПИСАНО ВСИЧКО КАЗАНО И СТОРЕНО В
СВОБОДНАТА КОЛОНИЯ, РЪКОВОДЕНА ОТ ГУБЕРНАТОРА ТАРТАРЕН

20 септември 1881 година. Започвам да записвам в този дневник най-важните събития, случили се в колонията.

Сам не знам как ще се оправя, защото много работа се стовари на плещите ми: началник-канцелария, вода официалните преписки и щом ми остане минутка свободно време, записвам набързо някой и друг провансалски стих, тъй като не бива службата да убие в мен поета.

Все пак ще се опитам, защото наистина би било интересно някой ден да се прочете за тези първи стъпки в историята на един велик народ. Не съм споделял с никого за делото, което започвам днес, не съм споменал нито дума дори пред губернатора.

Преди всичко трябва да отбележа, че има една седмица, откакто „Тютю-панпан“ отплува, и всичко потръгна на добре. Може да се каже, оправихме се. Знамето на Порт-Тараскон със същите цветове като френското, само че с изображението на Тараска в повече, се развява на блокхауса.

В него се настани губернаторът, тоест Таратарен, заедно с директорите и началник-канцелариите. Неженените директори като мен, господин Турнатоар, началник-отдел здравеопазване, и отец Батайе, главнокомандуващ артилерията и флотата, живеят в управлението и се хранят с Тартарен. Господин Косткалд и господин Екскурбаниес ядат и спят в града.

Ние казваме „в града“ за голямата къща, която поправиха дърводелците от „Тютю-панпан“. Край нея прокарахме нещо като булевард, на който дадохме гръмкото име Стъргало, както в Тараскон. Вече се сдобихме и с нови навици. Подхвърляме си: „Тази вечер ще отидем в града... Ходихте ли в града сутринта?... Няма ли да отскочим в града?“. И всичко това звучи съвсем естествено.

Блокхаусът е отделен от града с поток, който ние наричаме Малката Рона. От канцеларията си, когато прозорецът е отворен, чувам

шума от бухалките на перачките, наведени над водата, слушам песните и закачките им на цветистия и звучен провансалски език и като да съм в родния си край.

Само едно ми трови живота в управлението — барутният погреб. Оставиха ни много барут, който сложихме в приземния етаж, заедно с най-различните провизии: чесън, консерви, напитки, оръжия, инструменти и сечива. Всичко това е заключено с катинар; но все едно, само като се сетиш какво огромно количество горивни и избухливи вещества са струпани под краката ти и страх притиска сърцето ти, особено нощем.

25 септември. Вчера госпожа Екскурбаниес се освободи^[1] и даде живот на едно едро момченце, първия гражданин, записан в регистрите по гражданското състояние на Порт-Тараскон. Кръстихме го много тържествено в нашата малка временна църква „Сент-Март“, цялата от бамбук, с покрив от широки листа.

Имах щастието да бъда кръстник, а кръстница беше госпожица Клоринд де-з-Еспазет; тя е наистина малко по-висока от мен, но пък беше толкова хубава, толкова мила под слънчевите струи, които се процеждаха през кръстосаните клони на бамбука и лошо подредените листа на покрива!

Целият град беше там. Нашият добър губернатор произнесе чудесна реч, която развълнува всички ни, а отец Батайе разказа една от най-хубавите си притчи.

Този ден работата навсякъде беше преустановена, както се полага в празник. След кръщението — разходка по Стъргалото. Всички бяха радостни; новороденото сякаш донесе надежда и щастие на колонията. Правителството нареди да раздадат двойна дажба риба тон и пампери и върху всички трапези тази вечер димеше по едно допълнително ястие. За нас, ергените, беше опечен глиган, убит от маркиза, най-точния стрелец след Тартарен.

Когато се нахранихме и останах сам с моя добър господар, почувствувах колко сърдечен е той, колко бащински настроен и му признах любовта си към госпожица Клоринд. Той се засмя — каза, че знаел и ми обеща да се намеси, окуражи ме дори.

За нещастие маркизата произлиза от рода Д'Ескюдел дьо Ламбеск и е много горда с произхода си, а аз съм съвсем обикновен човек. От добро семейство, разбира се, никой в нищо не може да ни

упрекне, но сме скромни хора. Освен това съм срамежлив, пък и леко заеквам. Плюс другото започвам и да оплешивявам малко по малко... Вярно, че не е леко да си началник-канцелария на моята възраст...

Ах, де да беше само маркизът! На него едно му дай — да ходи на лов... Не е като маркизата с нейното родословие. За да разберете колко е надменна тая личност, ще ви дам един пример. Всички в града се събират вечер в общия салон. Това е много мило; дамите плетат; мъжете играят вист. Госпожа Де-з-Еспазет обаче, каквато е горда, остава с дъщерите си в тяхната килийка, която е толкова тясна, че когато дамите си сменят роклите, трябва да се събличат една след друга. Та казвам ви, маркизата предпочита да прекарва вечерите си там, да приема гости и да поднася на поканените, които се чудят къде да седнат, чай от липа или от *лайкучка*, но не се смесва с останалите, защото се ужасява от простолюдието. Такова е положението.

И все пак аз още лелея надежда.

29 септември. Вчера губернаторът отиде в града. Той ми обеща да говори по моята работа и когато се върне, да ми разкаже всичко. Представяте си с какво нетърпение го чаках! Но когато се върна, той не отрони нито дума.

По време на обета беше нервен и като разговаряше със своя капелан, не се сдържа и подметна:

— Право да си кажа, в Порт-Тараскон май ни липсва малко повечко простолудие...

Тъй като госпожа Де-з-Еспазет дъо Ламбеск вечно произнася презрително тая дума „простолудие“, помислих, че той се е срещал с нея и моето предложение е отхвърлено, но не можах да узная истината, защото губернаторът веднага заговори за доклада на директора Косткалд по селскостопанските въпроси.

Катастрофален доклад. Безплодни опити: нито царевица, нито жито, нищо не расте. Няма чернозем, няма слънце, прекалено много вода, непронусклива почва, просто удавени посеви. Накратко, всичко, за което беше предупредил Безюке, и дори още по-мрачно.

Трябва да добавя, че директорът по селскостопанските въпроси може би нарочно представя нещата по-трагично и ги дава в най-лоша светлина. Зъл човек е този Косткалд! Вечно завижда на славата на Тартарен и таи дълбоко в душата си омраза към него.

Преподобният отец Батайе, който не си поплюва, направо поиска неговата оставка, но губернаторът му отговори с онази негова далновидност и съдържаност, които му са така присъщи:

— Да не се палим!...

После стана от масата, влезе в кабинета на Косткалд и му каза спокойно, сякаш нищо не се е случило:

— И така, господин директоре, какво става със селскостопанските култури?

Без да помръдне, Косткалд остро му отговори:

— Представих доклада си на господин губернатора.

— По-кратко, по-кратко, Косткалд. Вашият доклад е малко мрачен.

Косткалд цял пожълтя.

— Такъв е, какъвто е, а пък ако не ви харесва...

Изрече тези думи безочливо, но Тартарен се въздържа, тъй като те не бяха сами.

— Косткалд — каза той и две пламъчета светнаха в малките му сиви очи, — ще ви кажа две думи, когато останем сами.

Ужас, усетих как ме облива пот...

30 септември. Знаех си, че така ще стане. Предложението ми е било отхвърлено от семейство Де-з-Еспазет. С много нищожен произход съм. Канят ме да ходя у тях както преди, но без никакви надежди...

А на какво ли се надяват самите те?... Единствени благородници в колонията. На кого смятат да дадат дъщеря си? Ах, господин маркиз, зле постъпвате с мен.

Какво да правя?... Какво решение да взема?... Клоринд ме обича, знам това. Но е твърде послушна, за да пристане на един млад човек и да се ожени другаде. Пък и къде ще идем, след като на този остров сме отрязани от целия свят.

Бих могъл да разбера техния отказ, когато бях прост ученик в аптеката, но днес, с моето обществено положение, моето бъдеще...

Колко момичета биха били поласкани и щастливи от моето предложение. Няма защо да ходим по-далеч, например малката Франкбалм, чудесна музикантка, свири на пиано, учи сестрите си, ето една девойка, на която родителите ще ахнат от радост, само пръста си да помръдна!

Ах, Клоринд, Клоринд... Край на щастливите дни!... И сякаш за да бъда довършен напълно, от сутринта вали проливно, вали безспир, на бразди, удави всичко, просна сива пелена върху света.

Безюке не беше излъгал. В Порт-Тараскон вали, та се къса... Дъждът ви заобикаля отвред, затваря ви и ви притиска като в телен кафез за щурци. Небе и море се сливат. Само дъжд и дъжд. Той наводнява сушата, бразди морето, падащите дъждовни струи се смесват с морските пръски и с водния прах...

3 октомври. Прав беше губернаторът — май ни липсва малко повечко простолюдие! Множко са благородните родословия, множко са висшите чиновници, ако имаше повече водопроводчици, зидари, тенекеджии, дърводелци, всичко щеше да потръгне по-добре в колонията. През тази нощ неспирният дъжд, който се лееше като из ведро, проби покрива на голямата къща и в града стана наводнение. През цялата сутрин се чуваха жалби и вайкания, непрекъснато между града и управлението сновяха хора.

Отделите си прехвърляха едни на други отговорността. Отделът по селскостопанските въпроси твърдеше, че това е работа на секретариата, секретариатът поддържаше, че въпросът се отнася до отдел „Здравеопазване“, той пък препращаше оплакващите се към мореплаването, защото ставало дума за ремонти.

В града растеше недоволство от съществуващия ред, при това силно недоволство.

Междувременно отворът се разширяваше; водата се изливаше като водопад от покрива и във всички помещения хората седяха мокри и разярени, с отворени чадъри и се караха, викаха, обвиняваха правителството.

За щастие никак не ни липсваха чадъри! В личните вещи, които носехме, за да правим размяна с диваците, имаше почти толкова чадъри, колкото и нашийници за кучета.

За да приключа с наводнението, ще кажа, че най-сетне една девойка на име Алрик, прислужница на госпожица Турнатоар, взе от склада една тенекия и я закова на покрива. Губернаторът ме натовари да ѝ напиша благодарствено писмо.

Споменавам за тая злополука, защото именно при тези обстоятелства открих слабите страни на колонията.

Чудесна администрация, усърдна, дори бих казал твърде сложна, чисто френска, но за колонизацията не ни стигаха сили: много книжа, малко работна ръка.

Порази ме освен това още едно нещо — всеки от нашите важни клечки се беше заел да върши работа, за каквато нито беше способен, нито беше подготвен. Ето например търговецът на оръжие Косткалд, който беше прекарал целия си живот сред пистолети, саби и всякакви оръжия за лов, сега завеждаше селското стопанство. Екскурбаниес нямаше равен на себе си в производството на арлски наденици, а на ти сега, след злополуката с Бравида стана командир във военното ведомство и на опълчението. Отец Батайе се зае с артилерията и с флотата, защото имаше войнствен нрав, но в края на краищата той си знае най-добре да отслужва литургии и да разказва разни легенди.

В града — същото нещо. Там има чудесни хора, дребни рентиери, търговци на платове, бакали, сладкари, които притежават земни участъци и не знаят какво да правят с тях, тъй като нямат понятие от земеделие.

Според мен само губернаторът си разбира истински от работата. Ах, той знае всичко, всичко е видял, всичко е прочел и има страшно богато въображение!... За нещастие много е добър и никога не хваща вяра в злото. Ето сега например все още вярва на белгиеца, оня престъпник, оня измамник херцог дьо Монс. Още се надява, че той ще пристигне тук с колонистите, с провизии и всеки ден, като вляза в кабинета му, първата му дума е:

— Е, как е, Паскалон, и тази сутрин ли няма кораб на хоризонта?

И като си помисли човек, че такъв благодушен, такъв прекрасен губернатор има неприятели! Да, той си има неприятели. И го знае, но само се надсмива на това.

— Съвсем естествено е да ме мразят — казва той понякога, — след като аз представлявам за тях съществуващия ред.

8 октомври. Цялата сутрин правих списък на населението, който прилагам тук. Този документ, отнасящ се до началния период от създаването на колонията, ще бъде много интересен, тъй като е написан от един от нейните основатели, един от хората, вложили силите си за нейното добро от първия час.

Зад всяко име поставям малка бележка, за да се знае кои са „за“ и кои „против“ губернатора. В списъка не влизат жените и децата, тъй

като те не гласуват.

КОЛОНИЯ ПОРТ-ТАРАСКОН

СПИСЪК НА НАСЕЛЕНИЕТО

Име	Длъжност и звание	Особени бележки
Негово превъзходителство Тартарен	Губернатор, кавалер на орден, първа степен	
Тестаниер (Паскал), наречен Паскалон	Началник-канцелария, висш чиновник	Чудесен, осмелявам се да го твърдя
Негово преподобие отец Батайе	Командуващ артилерията и флотата, капелан на губернатора, висш чиновник	Здравомислещ, но избухлив
Екскурбаниес (Спиридион)	Началник на военното ведомство, командуващ опълчението и ръководител на певческото дружество, висш чиновник	Да се наблюдава
Доктор Турнатоар	Началник отдел „Здравеопазване“, главен лекар на колонията, висш чиновник	Чудесен човек
Косткалд (Фабийос)	Директор по селскостопанските въпроси, висш чиновник	Отвратителен човек
Франкбалм (Цицерон)	Началник на правния отдел, висш чиновник	Много добър човек, но скучен
Торкбио (Мариюс)	Заместник началник-канцелария, по-нисш чиновник	Добър човек
Безюке (Фердинан)	Заместник-директор отдел „Здравеопазване“, заместник	Добър човек

	главен лекар и аптекар на колонията	
Галофр	Клисар и артилерийски инспектор	Много добър човек
Рюжимабо (Антонен)	Сътрудник в селскостопанския отдел	Много лош човек
Барбан (Сенека)	Сътрудник в селскостопанския отдел	Много лош човек
Маркиз Де-з-Еспазет	Лейтенант от опълчението	Добър
Бомвией (Досите)	Колонист	Добър
Космий (Тимоте)	Колонист	Добър
Ескара	Колонист	Добър
Барафор (Алфонс)	Колонист	Подозрителен
Рабина (моряк)	Колонист	Добър
Кудонял (моряк)	Колонист	Подозрителен
Руменгас (моряк)	Колонист	Подозрителен
Дуладур (моряк)	Колонист	Добър
Миежвил (моряк)	Колонист	Добър
Менфор (моряк)	Колонист	Добър
Буске (моряк)	Колонист	Добър
Лафранк (моряк)	Колонист	Добър
Траверсиер (моряк)	Колонист	Добър
Буфартиг (Нерон)	Сладкар	Добър
Пертюс	Кафеджия	Много лош
Ръобюфа	Сладкар	Добър
Бердула (Марк)	Барабанчик	Добър
Фуркад	Тръбач	Добър
Бекуле	Тръбач	Лош
Везане	Войник	Подозрителен
Малбос	Войник	Добър

Кесарг	Войник	Много лош
Буйарг	Войник	Много лош
Абидос	Войник	Добър
Труиас	Войник	Добър
Рейранглад	Войник	Добър
Толозан	Войник	Добър
Маргути	Войник	Подозрителен
Пру	Войник	Подозрителен
Труш	Войник	Добър
Сев	Войник	Подозрителен
Сорг	Войник	Добър
Кад	Войник	Много добър
Пюеш	Войник	Много добър
Боск	Войник	Много добър
Жув	Войник	Добър
Трюфенюс	Войник	Отвратителен
Роктаяд	Войник	Отвратителен
Барбюс	Войник	Отвратителен
Барбоен	Войник	Лош
Руньонас	Войник	Много добър
Сосин	Войник	Много добър
Соз	Войник	Добър
Рур	Войник	Добър
Барбигал	Войник	Добър
Меренжан	Войник	Подозрителен
Вантбрен	Войник	Добър
Гаво	Войник	Лош
Марк-Орел	Войник	Много добър
Кок-дьо-Мер	Хорист	Добър
Понж (старши)	Хорист	Добър

Гаргас	Хорист	Добър
Лапалю	Хорист	Добър
Безус	Хорист	Добър
Понж (младши)	Хорист	Лош
Пишрал	Хорист	Добър
Мезул	Ловец	Добър
Устале	Ловец	Добър
Терон (Марк- Антоан)	Ловец	Добър

10 октомври. Маркиз Де-з-Еспазет и още неколцина изкусни стрелци, понеже не можеха да излязат поради дъжда, измислиха и поставиха като мишени стари тенекиени кутии от тон и сардини или пампери и през целия ден стреляха по тях от прозорците.

Сега, когато е трудно да се подновяват каските и каскетите, нашите бивши ловци на каскети станаха ловци на консерви. Само по себе си чудесно занимание. Но Косткалд убедил губернатора, че за това упражнение се разхищава барут, и беше издаден указ, с който се забраняваше стрелбата по кутии. Ловците на консерви се разяриха, благородниците се разсърдиха. Само Косткалд и неговата шайка си потриваха ръцете.

В края на краищата в какво можехме да упрекнем горкия губернатор? Оня престъпник белгиецът излъга и него като нас. Да не би той да е виновен, че вали непрекъснато и поради лошото време не можем да устроим борба с бикове.

Сякаш някакво проклятие преследва тия злополучни борби, а нашите тарасконци толкова се радваха, че ще могат пак да ги гледат тук. Нарочно бяхме довели няколко крави и един камаргски бик на име Римлянина, прочул се по заветните южняшки празненства.

Държахме животните в обора поради дъжда, който ни пречеше да ги водим на паша, но ето че неизвестно как — няма да се учудя, ако и в това е замесен Косткалд — Римлянина избяга.

Сега той броди из горите съвсем подивял, истински бизон. И всички бягат и тичат, вместо да го карат него да тича.

Да не би и за това да е виновен нашият Тартарен?...

[1] Така казват в Тараскон. „Мемориалът“ е пълен с подобни изрази; изглежда, са решили да не ги поправят. — Б.а. ↑

II

БОРБА С БИКОВЕ В ПОРТ-ТАРАСКОН. ПРИКЛЮЧЕНИЯ И СХВАТКИ. ПРИСТИГАНЕ НА КРАЛ НЕГОНКО И НА ДЪЩЕРЯ МУ ЛИКИРИКИ. ТАРТАРЕН ПОТЪРКВА НОС ДО НОСА НА КРАЛЯ. ВЕЛИК ДИПЛОМАТ

Ден след ден, страница след страница, упорито като дъждовните бразди, мрачно и безнадеждно еднообразно като вечната водна завеса, спусната над залива, пред нас се редуват събитията в този „Мемориал“, истински летопис на колонията. Но понеже се страхуваме да не уморим читателя, ще предадем само накратко съдържанието на дневника, воден от този чудесен Паскалон.

Отношенията между града и правителството се обтягаха все повече и повече и за да спечели отново загубената си популярност сред населението, Тартарен реши да организира борба с бикове, но естествено не с Римлянина, тъй като той не се връщаше от гората, а с трите крави, които им бяха останали.

Горките камаргски крави, свикнали на чист въздух и ярко слънце, бяха страшно измършавели и изпосталели, откакто ги бяха затворили във влажния и мрачен обор след пристигането им в Порт-Тараскон! Но както и да е! По-добре това, отколкото нищо.

Преди всичко на една пясъчна ивица от брега на морето, където обикновено провеждаха бойно учение войниците, издигнаха трибуна и оградиха арената с колчета и опънати въжета.

Малко просветна и те веднага се възползуваха от това; и ето ти го „съществуващия ред“, издокаран и заобиколен от висшите чиновници в официално облекло, зае място на трибуната, докато колонистите, войниците, жените им, госпожиците и прислужниците се струпаха около опънатите въжета, а децата тичаха наоколо и викаха:

— Ей!... Ей!... Бикове!...

В този миг бяха забравени досадните дълги дъждовни дни, забравена беше злобата срещу белгиеца, оня мръсен белгиец!

— Ей, ей, бикове!...

Вик, който опияняваше всички от радост.

И внезапно забиха барабани.

Това беше сигналът. За миг арената беше освободена и една от кравите влезе, посрещната с възторжено и гръмко „ура“.

Тя не можеше никого да уплаши. Горката, беше страшно мършава и гледаше подплашено, опулила очи, отвикнала от светлината. Тя се закова посред арената, както си беше с окичени с панделки рога, и не мръдна повече, само измуча дълго и жално; възмутената тълпа не се сдържа и я изгони с тояги от арената.

При втората крава нещата се измениха. Не можаха за нищо на света да я измъкнат от обора. Напразно я бутаха, дърпаха я за опашката, за рогата, набоцкаха муцуната ѝ с вила, тя се запъна и не пожела да прекрачи прага.

Да видим какво стана с третата. За нея казваха, че е много зла и раздразнителна. И действително тя се спусна в галоп на арената, като разпръскваше пясъка с копита, пляскаше с опашка задницата си, въртеше глава надясно-наляво. Най-сетне истинска борба!... Нищо подобно! Животното, както се беше засилило, разкъса въжетото, разпръсна тълпата с наведените си рога, спусна се право към морето и се хвърли в него.

Водата стигна до глезените ѝ, после покри краката ѝ, но тя все напредваше и напредваше. Най-сетне започнаха да виждат над водата само ноздрите ѝ и полумесеца на рогата ѝ. Тя остана там до вечерта, зловещо, без да издава звук. А цялата колония от брега я ругаеше, свиреше, хвърляше камъни и всичките тези нестихващи свирки и дюдюкания се отнасяха не само до нея, но и до злополучния съществуващ ред, слязъл от трибуната.

Тъй като борбата с бикове се провали, трябваше по друг начин да отклонят общото недоволство: за тази цел най-доброто беше войната — поход срещу крал Негонко. След смъртта на Бравида, Камбалалет, отец Възол и толкова други доблестни тарасконци, този дивак беше избягал със своите папуаси и оттогава не бяха чували за него. Разправяха, че живеел на две-три левги от тях, на един съседен остров, чиито очертания различаваха в ясните дни, но през по-голямата част от времето той оставаше скрит зад завесата от дъжд и мъгла. Тартарен

беше миролюбив човек и все отлагаше похода, но този път се реши по политически съображения.

И тъй, след като поправиха лодката, снабдиха я с провизии и заредиха на носа ѝ оръдие, зад което застанаха отец Батайе и неговият клисар Галофр, с двадесет добре въоръжени войници под командата на Екскурбаниес и маркиз Де-з-Еспазет, една сутрин те тръгнаха по море.

Отсъствуваха три дни, които се сториха безкрайно дълги на колонията. Надвечер на третия ден откъм морето се чу пушечен изстрел, всички излязоха на брега и видяха как лодката лети с вдигнати платна, едва докосваща с нос вълните, като понесена от вятъра на триумфа.

Преди още да стигне до брега, радостните викове на бойците и възгласът „Айде да шмим“ на Екскурбаниес отдалеч възвестиха за пълния успех на похода.

Бяха удържали блестяща победа и отмъстили на канибалите, като изгорили безброй села и избили хиляди папуаси, както твърдяха всички участници. Цифрата се колебаеше, но винаги беше огромна. Съдържанието на разказите също беше най-различно. Но едно беше несъмнено — те водеха петима или шестима знатни пленници, и сред тях бяха самият крал Негонко и неговата дъщеря Ликирики; веднага ги откараха в управлението сред оваците, с които тълпата награди победителите.

Воините преминаха в церемониален марш, натоварени също като войниците на Христофор Колумб при завръщането си след откриването на Новия свят с най-различни необикновени предмети: блестящи пера, животински кожи, оръжия и разни парцали, взети от диваците.

Но най-много се блъскаха, за да видят пленниците. Добродушните тарасконци ги разглеждаха със злорадо любопитство. Отец Батайе беше прикрил горе-долу черната им голота с разни завивки. Като ги гледаха така накачулени и си мислеха, че те са изяли отец Възол, нотариуса Камбалалет и толкова други тарасконци, всички потръпваха от отвращение, както в зоологическата градина пред змиите, предъвкващи храната си върху постилките.

Пръв вървеше крал Негонко. Висок, стар негър, с голям корем като на новородено, с бяла къдрава коса, прилична на шапка, провесил на лявата си ръка закачена на връвчица лула от марсилска глина. До

него ситнеше малката Ликирики с бляскави дяволити очи, окичена с коралови огърлици и гривни от розови раковини. След тях идваха черни маймуни с дълги ръце, с лица, разкривени в страшни усмивки.

Отначало се опитаха да се пошегуват. Подхвърляха си:

— Отвори се работа за госпожица Турнатоар.

И действително добрата стара госпожица, преследвана от своята идея фикс, мислеше само как да облече всичките тези диваци. Но скоро любопитството премина в ярост, като си припомниха за съгражданите си, изядени от канибалите.

Чуха се викове:

— На смърт!... На смърт!... У-у!

За да си придаде по-войнствен вид, Екскурбаниес крещеше на всяка втора дума като Скрапушина:

— Трябва да ги разстреляме всички като кучета.

Тартарен спря с жест този безумец.

— Спиридион — каза той, — да уважаваме законите на войната.

Не бързайте да изпадате във възторг; зад хубавите думи на губернатора се криеше особена политика.

Макар и разпалено да защищаваше херцог дьо Монс, дълбоко в душата си Тартарен се съмняваше. Ами ако наистина имаше работа с мошеник! Договорът за закупуване на острова, за който херцог дьо Монс твърдеше, че е подписан от крал Негонко, може би също беше лъжа като останалото и ако тази територия не им принадлежеше, акциите им щяха да бъдат само проста хартия.

Ето защо губернаторът дори не помисли да разстреля пленниците като „кучета“, а устрои на папуаския крал тържествено посрещане.

Той знаеше как трябва да се постъпва, тъй като беше чел всички разкази за мореплаватели и знаеше наизуст Кук, Бугенвил, Д'Антраксто.

Той се приближи до краля и потърка носа си в неговия. Дивакът очевидно беше изумен, защото този обичай отдавна вече не съществуваше сред техните племена. Но отговори, като явно сметна, че става дума за тарасконски обичай. Другите пленници, като видяха това, дори и малката Ликирики, чието носле беше като муцунка на коте или по-точно на лицето ѝ въобще не стърчеше носле, пожелаха непременно и те да изпълнят тази церемония с Тартарен.

Добре си натъркаха носовете, но все пак трябваше да се разберат по някакъв начин с тези диваци. Отец Батайе им заговори отначало на „тамошния“ папуаски език, но тъй като той не беше като „тукашния“, естествено никой не разбра нито дума. Цицерон Франкбалм, който поназнайваше английски, опита на този език. Екскурбаниес им избърбори няколко испански думи, но нито единият, нито другият имаха успех.

— Първо да ги нахраним — каза тогава Тартарен.

Отвориха няколко рибни консерви. Този път диваците разбраха, нахвърлиха се веднага на консервите и лакомо ги излапаха, като опразниха кутиите и изблизаха дори пръстите си, по които течеше мазнина. После се наляха с ракия, която явно много им харесваше, и кралят, за голяма изненада на Тартарен и останалите, запя с прегракнал глас:

*И, щат или не щат,
ще свършат своя път
пред целий Тараскон,
ще паднат те със стон
от бойницата в Рона.*

Тази тарасконска песен, изревана от дивака с дебели бърни и с черни от бетела зъби, придобиваше невероятно и жестоко звучене. Но откъде ли Негонко знаеше тарасконски?

След като първото изумление мина, те си обясниха всичко.

През няколкото месеца, докато бяха живели в съседство с нещастните пътници на „Фарандол“ и „Луцифер“, папуасите се бяха научили да говорят, както говорят по бреговете на Рона. Само че малко изопачаваха езика, та си помагаха с жестове.

Но сега се разбраха.

Когато запитаха за херцог дьо Монс, крал Негонко заяви, че никога през живота си не е чувал да се говори за този бял.

Отговори също така, че островът никога не е бил продаван.

И също така, че никога не са сключвали договор.

Никога не били сключвали договор!... Без да издава вълнението си, Тартарен нареди веднага, още на това съвещание, да бъде подписан договор. Многознаещият учен Франкбалм спомогна много този документ да бъде изработен безукорно, подробно и официално. Той вложи в него всичките си познания за законите, вписа многобройни „предвид на това, че“ и благодарение на своя римски цимент скалъпи солиден и сбит договор.

Крал Негонко отстъпваше остров Порт-Тараскон за бъчвичка ром, десет фунта тютюн, два памучни чадъра и дузина нашийници за кучета.

В особена забележка, добавена специално към договора, Негонко, дъщеря му и цялото им племе приемаха да се заселят на западния бряг на острова, в тази част, където порт-тарасконците никога не ходеха поради Римлянина, прочутия бик, превърнал се в бизон, единственото опасно същество в цялата колония.

Всичко това беше решено на тайно заседание за няколко часа.

Така благодарение на дипломатическата сръчност на Тартарен порт-тарасконските земни акции сега имаха цена и значение, каквито нямаха по-рано.

III

ВСЕ ВАЛИ И ВАЛИ. МАСОВО ЗАБОЛЯВАНЕ ОТ ВОДЯНКА. СУПА С ЧЕСЪН. ЗАПОВЕД НА ГУБЕРНАТОРА. НЯМА ДА ИМА ЧЕСЪН. ЩЕ ИМА ЧЕСЪН. ПОКРЪСТВАНЕТО НА ЛИКИРИКИ

А междувременно все същата мокротия, все същото сиво небе и дъжд, който се лееше, лееше... Сутрин в града прозорците се полуотваряха и навън се протягаха ръце.

— Вали ли?

— Вали!

Валеше безспир, както им беше казал Безюке.

Горкият Безюке! Въпреки преживените несгоди с пътниците от „Фарандол“ и „Луцифер“ той беше останал в Порт-Тараскон, тъй като не посмя да се върне на християнска земя поради татуировката си. Станал отново аптекар и най-дребен помощник под заповедите на Турнатоар, бившият временен губернатор предпочиташе хиляди пъти това, отколкото да покаже в цивилизованите страни чудовищното си лице и надупчените си нашарени ръце. Само че той си отмъщаваше на съгражданите си за своето нещастие, като правеше най-зловещи предсказания. Когато те се оплакваха от дъжда, калта, мокротията, той вдигаше рамене.

— О, потрайте... Това още нищо не е!

И всъщност не грешеше. Живеейки така вечно във влага, пък и при липсата на прясно месо, мнозина се разболяха.

Кравите отдавна бяха изядени. Надеждата им беше в ловците, това не беше кой знае какво, макар между тях да имаше много ловки стрелци, като например херцог Де-з-Еспазет, и всички да бяха натъпкани с правилата на Тартарен: да броят до две за пъдпъдък и до три за яребица.

Да му се не види макар, работата беше, че тук нямаше нито пъдпъдъци, нито яребици, нито дори техни подобия, нямаше ни

гларуси, ни чайки; морска птица изобщо не прелиташе от тая страна на острова.

Когато ходеха на лов, срещаха само някой и друг глиган, но толкова рядко! Или пък кенгуру, което много трудно се убива, тъй като тези животни скачат и бягат много бързо.

Тартарен сам не знаеше точно колко пъти трябва да се брой преди да се стреля по кенгуру. Един ден, когато маркиз Де-з-Еспазет го разпитваше по този въпрос, той отговори напосоки:

— Бройте до шест, господин маркиз...

Де-з-Еспазет брой до шест и хвана само силна хрема под Поливния дъжд.

— Ще трябва да отида лично аз — заяви Тартарен, но непрекъснато отлагаше лова поради лошото време, а междувременно месото от дивеч все намаляваше.

Наистина големите гуцери не бяха лоши, но тяхното бяло блудкаво месо, което сладкарят Буфартиг консервираше по особен начин, научен от белите монаси, опротивя на тарасконците.

Към тази липса на прясно месо се прибави и липсата на физически упражнения. Какво да правят навън под дъжда, в безкрайните кални локви.

Стъргалото цяло беше подгизнало, потънало във вода!

Само неколцина храбри заселници: Ескара, Дуладур, Менфор, Роктаяд излизаха от време на време въпреки проливния дъжд да прекопават земята си, да разорават „хектарите“ си, като упорито се мъчеха да засеят нещо, но тук никнеха необикновени растения: във влажната, вечно мокра нагорещена земя керевизът за една нощ се превръщаше в цели гигантски дървета и беше корав като камък! Зелките също растяха невиджано големи, но всичко сякаш отиваше в стеблата им, дълги като палмови стволоче. За картофи и моркови и дума не можеше да става, отказаха се да ги саят.

Безюке правилно беше казал. Нищо или почти нищо не вирееше или пък вирееше в огромни размери.

Към тези многобройни причини за обезсърчение прибавете скуката, спомена за далечната родина, съжалението за топлите тарасконски беседки край дългите крепостни стени, позлатени от слънцето, и не се учудвайте, че числото на болните се увеличаваше с всеки изминат ден.

Но за тяхно щастие началникът на отдел „Здравеопазване“ Турнатоар не вярваше във фармакопееята и вместо да прави сиропи и да тъпче с лекарства пациентите си като Безюке, той съветваше да си хапнат „хубава чеснова супичка“.

И дума да няма, това винаги действуваше оздравително. Имаше хора подути, без глас, без дъх, които вече молеха да им извикат свещеника или нотариуса. Доносяха им чеснова супица, купичка с три скилидки, три лъжици хубаво олио и пържени зальчета, болните, загубили говора си, изричаха:

— Ей, дявол!... Как хубаво мирише!...

Само миризмата дори ги възвръщаше към живот.

Те изяждаха една чиния, две чинии и на третата се изправяха, подутините спадаха, започваха да говорят с естествения си глас, а вечерта сядаха в салона да играят вист. Не бива да се забравя, че всички те бяха тарасконци.

Една-единствена болна, знатната благородница от висшето общество маркиза Де-з-Еспазет, родена Дьо л'Ескюдел дьо Ламбеск, отказа да приеме лекарството на Турнатоар. За простолудието чесновата супа беше добра, но след като си потомка на кръстоносците!... Тя отказа да слуша каквото и да било за тази супа, както и за сватбата на Клоринд с Паскалон. Само че нещастната дама беше в окаяно състояние. Тя действително *не се чувствуваше добре*. Под тази неопределена дума разбирайте една странна болест, нещо като водянка, която беше истински бич за тази колония от южняци. Разболелите се от нея внезапно ужасно погрозняваха, очите им започваха да сълзят, коремът и краката им се подуваха, това напомняше страшната „болест на доктор Мов“ от легендата за сина човечески.

Горката маркиза се беше здравата „нашишкала“, както пише в „Мемориала“. Всяка вечер, когато кроткият и отчаян Паскалон слизаше в града, той заварваше клетата жена просната в леглото под голям син памучен чадър, закрепен за възглавницата ѝ; тя охкаше, но упорито отказваше да яде чеснова супа, докато високата и кротка Клоринд се суетеше край нея и край кафеника с липов чай, а маркизът в своя ъгъл философски тъпчеше пушката си с патрони за твърде съмнителния утрешен лов.

В съседните помещения водата се стичаше над разперените чадъри, децата крякаха, в общата зала се водеха шумни спорове, избухваха политически дискусии, а дъждът все така пукаше по стъклата и по цинковия покрив, водата все така се изливаше и бълбукаше на водопади от капчуците.

Междувременно Косткалд продължаваше да плете козни през деня в своя кабинет на началник на селскостопанския отдел, а вечер в града в общата зала с онези мръсници Барбан и Рюжимабо, които му помагаша, като разпространяваха най-зловещи слухове — между другото шушукаха, че няма да има чесън.

Какъв ужас, ако в някой от близките дни ги лишат от този спасителен и оздравителен чесън, от това универсално лекарство, запазено в складовете, за което Косткалд твърдеше, че правителството си го е присвоило.

Екскурбаниес — при това гръмогласно като бурия! — поддържаше клеветата на началника по селскостопанските въпроси. Една стара тарасконска поговорка казва: „Пизанските разбойници през деня се карат, а нощем заедно крадат“. Така беше и с двуликия Екскурбаниес, който в управлението пред Тартарен говореше срещу Косткалд, а вечер в града пригласяше на най-злите врагове на губернатора.

Тартарен, който се славеше със своето търпение и доброта, естествено знаеше за тези нападки. Вечер, когато пушеше лулата си облакътен на отворения прозорец, сред нощните шумове, смесени с ромона на Малката Рона и на всички други поточета, шурнали от проливните дъждове по склоновете, той дочуваше далечни спорове, ехото от разгневени гласове и виждаше през течащата като из ведро вода трепкащите светлинки зад прозорците на голямата къща. И при мисълта, че цялата тази врява е предизвикана от Косткалд, ръката му, облегната на перилото на прозореца, потреперваше, а очите му мятаха мълнии в нощния мрак; но тъй като в края на краищата всичките тези вълнения, прибавени към влажния въздух, можеха да го разболеят, той се овладяваше, затваряше прозореца и преспокойно си лягаше да спи.

Междувременно страстите се развихряха все повече, така че той най-сетне се реши да вземе крайни мерки. Уволни Косткалд и неговите двама подбудители и отне на началника дори неговата наметка на висш чиновник; на негово място постави стария часовникар Бомвийей,

наистина не кой знае колко по-сведущ по селскостопанските въпроси от своя предшественик, но положително изключително честен човек, а за негови помощници много сполучливо подбра Лафранк, бивш производител на мушамы, и Рьобюфа — „най-хубавите бонбони“, и ги назначи на мястото на заместник-началниците Рюжимабо и Барбан.

Указът беше закачен рано сутринта на голямата къща, така че когато Косткалд излезе сутринта, за да отиде в кабинета си, обидата му беше плесната в лицето. Много скоро стана ясно колко прав е бил Тартарен да действа така смело.

След около час-два към управлението се запътиха около двадесетина въоръжени до зъби недоволници, които викаха:

— Долу губернаторът!... На смърт!... В Рона!... У-у!... Да си подаде оставката!... Оставката!...

Зад бандата вървеше многоуважаемият Екскурбаниес, който ревеше повече от другите:

— В оставка!... Айде да шмим!... В оставка!...

За нещастие валеше, и то като из ведро, така че бяха принудени да държат в едната ръка чадърите си, а в другата пушките. А правителството от своя страна също беше взело мерки.

Като преминаха Малка Рона, бунтовниците пристигнаха пред блокауса и видяха следната картина: на първия етаж Тартарен се беше изправил в рамката на широко отворения прозорец със своя уинчестър с тридесет и два патрона в ръка, а зад него стояха верните му ловци на каскети, или по-скоро на консерви, начело с маркиз Де-з-Еспазет, все първокласни стрелци, които улучваха безпогрешно малкия кръгъл етикет на кутия с пампери.

Долу, до голямата врата, отец Батайе се беше навел над своя топ и само чакаше сигнал от губернатора, за да открие огън.

Толкова страшна и неочаквана беше гледката на тази артилерия в бойна готовност, че бунтарите отстъпиха, а Екскурбаниес, променяйки рязко поведението си, както си му беше навикът, затанцува под прозореца на Тартарен буйно своя танц, цинично назован от самия него „танц на победата“, като ревеше колкото му глас държи:

— Да живее губернаторът!... Да живее съществуващият ред!... Айде да шмим!... Ха-ха-ха!

Тартарен, отгоре, от своя пост, все още с уинчестъра в ръка, изрече с треперещ глас:

— Да се върнем по местата си, господа недоволни. Вали твърде силно, затова се безпокоя, не искам да ви задържам повече под водите. Утре ще се съберем и ще поставим пред нашия добър народ въпроса на доверие. А дотогава запазете спокойствие или мислете му!

На другия ден гласуваха и „съществуващият ред“ получи абсолютно мнозинство.

Няколко дни след това вълнение преживяха съвсем друго нещо — покръстването на младата Ликирики, малката папуаска принцеса, дъщерята на крал Негонко, възпитаница на преподобния Батайе, който довърши започнатата от отец Възол, „Хвала на Бога!“, подготовка да приеме новата вяра.

Ликирики беше прелестна майmunка, подвижна, кръшна, гъвкава, закръгленичка, малка принцеса с кехлибарена кожа, нагиздена с коралови огърлици и с рокли на сини райета, производство на госпожица Турнатоар.

Кръстник беше губернаторът, кръстница — госпожа Франкбалм.

Нарекоха я Март-Мари-Тартарин, но поради отвратителното време през деня и в навечерието, както и през следващите дни, не успяха да я кръстят в църквата „Сент-Март Латаниезка“, заляна от пороите през отдавна срутения покрив от листа.

За церемонията се събраха в общата зала на голямата къща и можете да си представите какви спомени събуди това кръщение в нежното сърце на Паскалон, който отново се видя с Клоринд, когато те бяха кръстници.

На това място в неговия дневник, чието съдържание предаваме тук в резюме, има следи от сълзи, думите са размазани:

„Горкият аз и горката тя!“

А на другия ден след кръщението на Ликирики стана ужасната катастрофа... Но последвалите събития са толкова страшни, че по-добре да се върнем към „Мемориала“.

IV МЕМОРИАЛ НА ПАСКАЛОН ПРОДЪЛЖЕНИЕ

4 декември. Днес, втората неделя от постите преди Рождество, клисарят Галофр, инспектор от мореплаването, както всички сутрини отишъл да види лодката и не я намерил на мястото ѝ.

Халката, веригата, всичко било изтръгнато; лодката беше изчезнала.

Отначало решиха, че това сигурно е пак някаква лоша шега на Негонко и неговата банда, защото ние продължаваме да гледаме на тях с недоверие, но в дупката, откъдето беше изтръгната халката, беше пъхнат мокър и изкалян широк плик, адресиран до губернатора.

Този плик съдържаше визитните картички на Косткалд, Барбан и Рюжимабо; на картичката на Барбан се бяха подписали, че подават оставка и четирима войници: Кесарг, Буйарг, Трюфенюс и Роктаяд.

От няколко дни лодката беше готова, натоварена с провизии, тъй като преподобният отец Батайе се готвеше да предприеме нова експедиция. Онези мизерници се бяха възползували от това положение. Бяха отнесли всичко, дори компаса, и като капак и пушките си.

Като си помисля само, че първите трима са женени и оставят зад себе си жени и цял рояк деца! Жените, как да е, те си заслужават да ги зарязват така, но децата!

Цялата колония беше страшно потресена от това събитие. Докато имахме лодката, все още ни оставаше надеждата, като бродим от остров на остров, да получим помощ отвън; сега като че ли всички мостове с останалия свят бяха прерязани.

Отец Батайе изпадна в страшна ярост и призова всички небесни стихии над бандитите, разбойниците, дезертъорите и още по-големи мръсници дори! Екскурбаниес търчеше насам-натам и викаше, че сами са си виновни, дето не са ги разстреляли като кучета, а сега за назидание трябвало да избият жените и децата им.

Единствен губернаторът запази цялото си хладнокръвие.

— Да не се палим — каза той. — Все пак това са тарасконци. Да ги пожалим, да помислим за опасностите, на които се излагат. Между тях единствен Трюфенюс има понятие как да си служи с платната.

После му хрумна щастливата мисъл да отгледаме изоставените деца за сметка на колонията.

Всъщност аз мисля, че той беше много щастлив, задето се е освободил от своя смъртен враг и неговите съучастници.

Още същия ден негово превъзходителство ми продиктува следната заповед, която беше разлепена из града:

ЗАПОВЕД

Ние, Тартарен, губернатор на Порт-Тараскон и неговите владения, кавалер на орден, първа степен и т.н., и т.н., призоваваме към спокойствие населението.

Виновните ще бъдат преследвани, подведени под отговорност и най-строго наказани.

С изпълнението на настоящия указ е натоварен командувачият артилерията и флотата.

И за да отговори на тревожните слухове, които упорито се разпространяваха от известно време, той ме накара да добавя бележката:

„Чесън ще има.“

6 декември. Заповедта на губернатора даде чудесни резултати в града.

Наистина бихме могли да си зададем въпрос: „Ще преследваме ли виновните? Как? Къде? С какво?“. Но ненапрасно ние си имаме една нашенска поговорка: „Добрата дума железни врата отваря“. Тарасконското племе си умира за големи приказки, така че никой не постави под съмнение думите на губернатора.

Един слънчев лъч след проливния дъжд и всичко живо засиява. По Стъргалото започват танци, леят се смехове. Ах, чудесен народ! И толкова лесен за управляване!

10 декември. Бях удостоен с нечувана чест — произведоха ме във висш чиновник.

Намерих заповедта тази сутрин на закуска под чинията си. Губернаторът явно беше много щастлив, за да ме удостои с толкова високо отличие. Франкбалм, Бомвией и негово преподобие явно също много се радваха на повишението ми, което ме прави равен на тях.

Вечерта отидох у семейство Де-з-Еспазет, където вече знаеха новината. Маркизът ме целуна пред поруменялата от удоволствие Клоринд. Само маркизата изглеждаше безразлична към моите нови длъжности. За нея наметката на висш чиновник не поправяше ниския ми произход. Какво иска още тя? Най-висш чиновник!... На моята възраст!...

14 декември. Странно нещо става в правителството, толкова странно, просто не смея да го доверя на дневника.

Губернаторът е влюбен!

И в кого? Обзалагам се, че никой не може да познае! В своята малка кръщелница принцеса Ликирики.

Той, Тартарен, нашият велик Тартарен, който се отказа от толкова блестящи бракове, като не пожела друга спътница в живота си освен славата, влюбен в маймунка! Маймунка с царска кръв наистина, при това приела християнска вяра, но в душата си все същата дивачка, лъжла, лакома, крадла и с толкова смешни нрави и привички: с вечно парцаливи дрехи, покатерена по върховете на палмите, щом спре да вали, откъдето се забавлява да хвърля твърди като камъни орехи по

оголелите глави на нашите старци. Нали така едва не уби почтения Миежвил!

Пък и разликата във възрастта. Тартарен е вече шестдесетгодишен; той побеля, надебеля. А тя да е най-много между дванадесет и петнадесет години; възрастта на малката Флоранс от нашенската песен.

*Взе я той съвсем мъничка,
тя без фуста бе дори.*

И ето това момиченце, тази дивачка от островите, ще бъде наша владетелка!

Отдавна бях открил някои признаци за това. Например благоволенията на губернатора към бащата, тоя стар негодник Негонко, когото толкова често канеше на нашата трапеза въпреки мръсотията му — тази гнусна горила яде с пръсти и се налива с ракия, докато се търкулне под стола.

Тартарен приемаше всичко това „от веселата страна“, а пък ако на малката принцеса, истинска дъщеря на баща си, и хрумнеше да се пошегува, стряскайки ни например, като ни налее вода в гърба, нашият добър учител само се усмихваше, обгръщаше я с бащински поглед, за да я извини, и казваше:

— Тя е още дете.

Но независимо от всички тези твърде явни доказателства, както и някои още по-убедителни, не можех да го повярвам; сега обаче няма вече място за съмнение.

18 декември. Тази сутрин губернаторът откри пред съвета намерението си да се ожени за малката принцеса. Той ни увери, че го прави по политически причини, спомена дипломатически брак, интересите на колонията. Порт-Тараскон бил отрязан от света, далеч сред океана, без съюзници. Оженвайки се за дъщерята на папуаския крал, Тартарен осигурявал на колонията флота и армия.

Никой от съвета не възрази.

Екскурбаниес пръв го подкрепи, като затропа възторжено с крака:

— Браво!... Чудесно!... Кога ще вдигнем сватбата?... Ха-ха-ха!

А кой знае какви гнусни приказки ще разпространява тази вечер в града!

Цицерон Франкбалм както обикновено приведе своите неопровержими доводи „за“ и „против“, че „ако, от една страна, колонията... трябва да се признае, че от друга страна... че понякога в този или онзи случай... *verum enim vero...*“ и накрая се присъедини към мнението на губернатора.

Бомвией и Турнатоар го последваха. Колкото до отец Батайе, той, изглежда, беше осведомен предварително и изобщо не възрази.

Смешни бяха нашите лицемерни физиономии, когато се преструвахме, че вярваме, подкрепяйки с одобрително мълчание, в уж колониалните интереси, от които се ръководи Тартарен.

Но внезапно добрите очи на губернатора се овлажниха от радостни сълзи и той каза тихо:

— Пък и разберете ме, приятели, не е само това... аз обичам това момиченце!

Тези думи бяха изречени така просто, така от сърце, че всички се разтопихме.

— Е, оженете се, господин губернатор, оженете се!

И ние го заобиколихме, последваха ръкостискания.

20 декември. Намеренията на губернатора предизвикаха голямо оживление в града, но преценките не бяха чак толкова строги, колкото си представях. Мъжете говореха за това шеговито, по тарасконски, с мъничко лукавство, каквото влагат винаги в приказките си, когато се отнася до любов.

Дамите общо взето бяха по-враждебни, особено госпожица Турнатоар и нейното обкръжение. Като иска да се жени, защо не избере някоя от съгражданките си? Много от тях имаха пред вид самите себе си или дъщерите си.

Екскурбаниес, като отиде вечерта в града, се присъедини към дамите и изтъкна слабите страни на този брак: такъв тъст, без никакво държане, пияница, канибал, пък и самата годеница, която сигурно също си е похапвала тарасконско месо. Тартарен трябвало да се замисли по-сериозно по това.

Като слушах приказките на този двуличник, усетих как в мен се надига гняв и излязох бързо-бързо от общата зала, защото ме беше

страх да не му цапна един по лицето. В Тараскон всички сме с буйна кръв, ей богу!

Оттам отидох у семейство Де-з-Еспазет. Маркизата беше много отслабнала и все лежеше горката жена, понеже отказваше да хапне от чесновата супа на Турнатоар. Щом ме видя, тя ми каза:

— Е, господин шамбелан, новата кралица ще има ли придворни дами?

Тя очевидно се подиграваше, но на мен изведнъж ми хрумна мисълта, че от това можем да се възползуваме ние. Ако станеше придворна дама или дворцова дама, Клоринд щеше да живее в управлението и тогава можехме да се виждаме непрекъснато... Какво щастие!...

Когато се върнах, губернаторът вече си беше легнал, но аз не можах да изтърпя до другия ден и отидох да му кажа плановете си; той се съгласи, че добре съм го измислил. Останах дълго до леглото му, поговорихме си двамата за неговата и за моята любов.

25 декември. Вчера беше бъдни вечер и цялата колония се събра в голямата зала: правителството, висшите чиновници, всички отпразнувахме нашия чудесен провансалски празник на пет хиляди левги от отечеството.

Отец Батайе отслужи полунощната молитва, а после поставихме „полей огъня“. Това е пън, който най-старият от присъстващите разнася из залата, а после го хвърля в огъня и го полива с бяло вино.

Принцеса Ликирики също беше тук и церемонията много ѝ харесваше, както и нугата, орехчетата, медените сладкиши и безбройните местни лакомства, с които изкусният сладкар Буфартиг беше украсил масата.

Пяхме стари коледни песни.

*Ето идва кралят-мавър
с поглед смръщен, като змей;
синът божии зарива
и да влезе той не смей.*

Песните, сладкишите, пламтящият огън, около който седяхме, всичко ни напомняше родния край въпреки тракация по покрива дъжд,

въпреки отворените чадъри в залата поради пролуките.

Неочаквано отец Батайе, акомпанирайки си на хармониума, запя прекрасната песен на Фредерик Мистрал „Жан Тарасконски, пленен от корсарите“ — историята на един тарасконец, попаднал в ръцете на турците, който безсрамно си сложил тюрбан и бил готов да се ожени за дъщерята на един паша, когато изведнъж чул от брега провансалска песен — пеели моряците от една тарасконска лодка. И тогава:

*Както плисва вода под греблото,
бликват сълзи
от таз душа черна,
и безродний си спомня родина,
и тъгува
сред турци неверни.*

При думите „Както плисва вода под греблото“ всички зарिдахме. Самият губернатор преглъщаше сълзите си, оборил глава, и виждаше се как лентата на неговия орден, първа степен, се издигаше върху атлетическата му гръд.

Ето как само от една песен на великия Мистрал биха могли да се изменят много неща.

29 декември. Днес в десет часа сутринта бракосъчетание на негово превъзходителство Тартарен, губернатор на Порт-Тараскон, и потомствената принцеса Негонко.

Подписаха брачния договор: негово величество Негонко, който рисува кръстче вместо подпис, началниците и висшите чиновници в колонията също сложиха подписа си, а тържествената церемония се състоя в голямата зала.

Много прост обред, много тържествен, войниците в пълно въоръжение, всички в официални дрехи, само Негонко развали всичко. Държането му като крал и баща беше просто плачевно.

За принцесата не може да се каже нито една лоша дума, тя беше хубава в бялата си рокля и с кораловите си накити.

Вечерта — голямо празненство, двойни порции, топовни гърмежи, състезания на нашите стрелци по консерви, викове „ура“, всеобща радост.

А навън вали!... Вали като из ведро!...

V

ПОЯВА НА ХЕРЦОГ ДЪО МОНС. ОБСТРЕЛВАНЕ НА ОСТРОВА. НЕ, ТОВА НЕ Е ХЕРЦОГ ДЪО МОНС. СВАЛЕТЕ ЗНАМЕТО, ДЯВОЛ ДА ГО ВЗЕМЕ! НА ТАРАСКОНЦИТЕ СЕ ДАВА СРОК ДВАНАДЕСЕТ ЧАСА, ЗА ДА НАПУСНАТ ОСТРОВА, МАКАР ДА НЯМАТ КОРАБ. НА МАСАТА НА ТАРТАРЕН ВСИЧКИ СЕ КЪЛНАТ ДА ПОСЛЕДВАТ ГУБЕРНАТОРА В ПЛЕН

— Глей, глей, кораб!... Кораб!... Кораб на рейд!...

Така се развива една сутрин войникът Бердула, който беше отишъл да търси костенурски яйца под проливния дъжд, и заселниците на Порт-Тараскон се спуснаха към прозорците и вратите на техния потопен ковчег, а в същото време хиляди викове отекнаха като ехо, повтаряйки вика на Бердула: „Кораб, глей, глей, кораб!“. И през прозорци, по врати, подскачайки, мятайки се като в английска пантомима, тълпата се спусна към брега и го изпълни с мучене като стадо тюлени.

Губернаторът, предупреден, също дотича и закопчавайки пътьом жакета си, сияеше под дъжда сред своите поданици, разперили чадъри.

— Е, деца мои, казвах ли ви аз, че той ще се върне!... Това е херцогът!...

— Херцогът ли?

— А кой искате да е? Ехе! Да, нашият славен херцог дьо Монс, който идва да снабди със запаси колонията, да ни донесе оръжия и инструменти, да ни осигури най-обикновена работна ръка, за каквато аз през всичкото време съм го молил.

Трябваше да видите в този момент изплашените лица, особено на онези, които най-много се бяха възмущавали от „мръсния белгиец“, защото всички не притежаваха наглостта на Екскурбаниес, който тичаше по брега и издаваше звуци като тюлен:

— Да живее херцог дьо Монс!... Ха-ха-ха, да живее нашият спасител!...

През това време един голям кораб, плувнал над вълните, величествен, напредваше към залива. Той изсвири продължително, блъвна дим, пусна оглушително котва, но твърде далеч от брега поради кораловите рифове, а после остана там неподвижен под дъжда и обвит в мълчание.

Колонистите започнаха да се чудят защо хората от кораба се бавят и не отговарят на техните възторжени поздрави и на сигналите, които им даваха, размахвайки чадъри и шапки. Струваше им се, че благородният херцог се държи много студено.

— Сигурно се чуди дали сме ние.

— Или пък ни се сърди, защото говорихме лошо за него.

— Лошо ли? Аз никога нищо не съм казвал.

— Нито пък аз.

— Аз пък още по-малко...

Сред общото смущение единствен Тартарен не губеше разум. Той нареди знамето да бъде издигнато над управлението и за да се разпръснат всички съмнения, да дадат пушечен залп.

Топът гръмна, тарасконският трицвет се развя във въздуха.

В същия миг над залива се разнесе страхотен взрив, обви кораба с облак гъст дим, сякаш черна птица излетя с дрезгаво свистене над главите, падна върху покрива на склада и го изкърти.

За миг всички се втрещиха.

— Ама те стре-стрелят срещу нас! — възкликна Паскалон.

По примера на губернатора цялата колония се беше хвърлила по корем на брега.

— Значи, това не е херцогът — каза съвсем тихо Тартарен на Цицерон Франкбалм.

Проснат в калта до него, той сметна, че това е най-подходящото време, за да започне пак да привежда несъкрушимите си доводи: „ако, от една страна, това може да се предположи, от друга страна, би могло също така да се каже...“.

Един нов снаряд прекъсна разсъжденията му.

Тогава отец Батайе скочи и с яростен глас извика клисаря Галофр, артилерийски инспектор, като заяви, че сега те двамата ще открият огън с техния чугунен топ.

— Изрично ви забранявам! — извика Тартарен. — Какво безразсъдство! Дръжте го... не го пускайте!

Торкбио и самият Галофр уловиха здраво негово преподобие за ръцете и го принудиха да залегне на земята като всички: я същия момент от корабното оръдие изригна трети снаряд все по посока на тарасконското знаме. Очевидно от кораба се дразнеха, като гледаха националните цветове.

Тартарен разбра това; също така разбра, че щом изчезне знамето, и снарядите ще престанат да се сипят. Тогава наду дробове и изрева:

— Свалете знамето, дявол да го вземе!

И веднага всички завикаха:

— Свалете знамето!... Свалете знамето!...

Но никой не го сваляше: нито на колонистите, нито на войниците им се искаше да се покатерят на покрива, за да извършат тази опасна операция.

И пак девойката Алрик даде пример за самоотверженост.

Тя *се изкатери* по стълбата до покрива и свали злополучния флаг.

Чак тогава от кораба престанаха да стрелят.

Малко след това две лодки, натоварени с войници, чиито оръжия святакаха отдалеч, се откъснаха от кораба и се отправиха към брега, като размахваха равномерно дългите гребла.

Колкото повече се приближаваха те, толкова по-ясно над разпенената бразда на лодките изпъкваха цветовете на английското знаме.

Разстоянието беше голямо и Тартарен успя да се изправи, да изтрие калните петна от дрехите си и дори да постави върху отровназеления си жакет лентата на ордена си.

Така доби достатъчно губернаторски вид, за да посрещне лодките на брега.

Пръв скочи на брега един надменен английски офицер с военна каска, а зад него се нареди цяла дружина — истински десант; моряците имаха на баретите си надпис „Томахавка“.

Тартарен, много достойно, с издадена напред брада, както в големите си дни, ги очакваше: от дясната му страна беше застанал отец Батайе, а от лявата — Франкбалм.

Колкото до Екскурбаниес, вместо да остане до тях, той се хвърли да посреща англичаните, готов да затанцува буен танц пред победителя.

Но офицерът на нейно величество, без да обръща внимание на този палячо, се отправи към Тартарен и запита на английски:

— Каква е вашата националност?

Франкбалм, който разбираше английски, отговори на същия език:

— Тарасконска.

Офицерът опули огромни очи при споменаването на това название, несрещано от него на никаква карта, и запита още побезочливо:

— Какво правите на този остров? С какво право сте се настанили тук?

Франкбалм смутено преведе въпроса му на Тартарен, който нареди:

— Отговорете му, че островът е наш, Цицерон, че ни го е отстъпил крал Негонко и ние имаме напълно законен договор.

Не стана нужда Франкбалм да продължава да превежда. Англичанинът се обърна към губернатора и каза на чудесен френски:

— Негонко ли? Не познавам такова лице... Няма никакъв крал Негонко...

Тартарен веднага даде заповед да потърсят навсякъде неговия царствен тъст и да го доведат. Докато чакаха, той предложи на английския офицер да отидат до управлението, за да му покаже документите.

Офицерът се съгласи и го последва, а лодката остави под охраната на моряците с оръжие при нозе, със затъкнати щикове. И то какви щикове! Бляскави, остри, тръпки да те полазят.

— Спокойствие деца, спокойствие! — шепнеше Тартарен, като преминаваше сред тълпата.

Напълно излишна препоръка, ако не се смята отец Батайе, който все още продължаваше да кипи. Но него не го изпусаха от очи.

— Ако не се държите както трябва, ваше преподобие, ще ви вържа! — заплаши го Екскурбаниес, полудял от страх.

През това време търсеха Негонко, викаха го от всички страни, напразно. Най-сетне един войник го намери в склада: той хъркаше между две бурета, пиян от чесън, олио за лампа и спирт, от който той бе погълнал почти всички запаси.

Отведоха го в такъв вид, вонящ и измазнен, при губернатора. Но беше невъзможно да му измъкнат и една дума дори.

Тогава Тартарен прочете високо договора, показва кръстчето, поставено вместо подпис от негово величество, печата на правителството, подписите на висшите чиновници на колонията.

Нима можеше да има по-автентичен документ, който да докаже правата на тарасконците над острова?

Офицерът сви рамене.

— Този дивак е най-обикновен мошеник, господине... Той вие продал нещо, което не му принадлежи. От дълго време островът е английско владение.

Пред тази декларация, на която топовете на „Томахавка“ и байонетите на моряците придаваха още по-голяма внушителност, Тартарен почувствува, че всякакъв спор е излишен и се задоволи да направи сцена на своя недостоен тъст:

— Стар мерзавец!... Защо ни каза, че островът е твой?... Защо ни го продаде?... Не те ли беше срам да лъжеш честни хора?

Негонко стоеше ням, затъпял, а не особено развитият му мозък беше изцяло замъглен от чесън и алкохол.

— Отведете го!... — каза Тартарен на войниците, които го бяха довели, и като се обърна към офицера, който беше останал неподвижен, безстрастен пред тази семейна сцена, каза: — Тъй или иначе, господине, надявам се, че не оспорвате моята честност.

— Английските съдилища ще решат — отговори все така надменно офицерът. — От този момент вие сте мой пленник. Колкото до останалите жители, за двадесет и четири часа те трябва да напуснат острова, иначе ще ги разстреляме.

— Ей, дявол!... Как така ще ги разстреляте? — възкликна Тартарен. — И преди всичко по какъв начин да напуснат острова, нали нямаме кораб. Освен да плуват...

Най-сетне англичанинът се съгласи с доводите на Тартарен и реши да вземе колонистите и да ги отведе до Гибралтар при условие че всички оръжия бъдат предадени, дори ловните пушки, револверите, както и уинчестърът с тридесет и два патрона.

След това отиде да закуси на фрегатата, като остави въоръжен пост, който да пази губернатора.

В този час обикновено си хапваха и в управлението, затова след като потърсиха принцесата по всички палми и кокосови дървета наоколо и не я намериха никъде, седнаха на масата без нея.

Всички бяха така смутени, че отец Батайе забрави да прочете молитвата.

Ядоха известно време мълчаливо, забили носове в чиниите, когато изведнъж Паскалон стана и като вдигна чашата си каза:

— Господа, нашият гу... губернатор е вое-военнопленник. Да се закълнем всички да го последваме в неговия пле-пле-пле...

Без да чуят края, всички станаха с вдигнати чаши и извикаха възторжено:

— На всяка цена!

— Гръм и мълния, да го последваме!

— Има си хас!... Ако ще и на ешафода!...

— Ха-ха-ха! Да живее Тартарен! — реवेशе Екскурбаниес!

Един час по-късно всички с изключение на Паскалон изоставиха губернатора, дори и малката принцеса Ликирики, която по чудо намериха на покрива на управлението. Тя се беше скрила там още при първия снаряд, без да си дава сметка за това, че горе е много по-опасно, и беше така полудяла от страх, че придворните дами успяха да я склонят да слезе едва след като ѝ показаха една отворена кутия със сардини, както показват захарче на папагал, избягал от клетката си.

— Скъпо дете — каза ѝ Тартарен с тържествен тон, когато я доведоха при него, — аз съм военнопленник. Какво предпочитате? Да дойдете с мен или да останете на острова? Англичаните едва ли ще възразят и в такъв случай няма да ме видите никога вече.

Без да се поколебае, гледайки го в лицето, тя отговори със звънкото си детско чуруликане:

— Аз остава тук, остров.

— Добре, вие сте свободна — каза Тартарен примирено, но сърцето на горкия човек се късаше.

Вечерта, самотен в управлението, изоставен от жена си, от своите приближени, само с Паскалон край него, той дълго мечта край отворения прозорец.

В далечината мигаха светлините на града, чуваха се гневни гласове, песните на англичаните, разположени на брега, и грохотът на Малка Рона, придошла от дъждовете.

Тартарен затвори прозореца с дълбока въздишка и загръщайки се със своя шал за нощта, широк плетен шал, който увиваше цялата му глава, той каза на своя верен секретар:

— Когато другите се отказаха от мен, не се изненадах, нито се натъжих, но това момиченце... наистина си мислех, че е по-привързано към мен.

Добрият Паскалон се помъчи да го утеши. Все пак тази дива принцеса щеше да му тежи като ненужен товар в Тараскон, тъй като рано или късно те все щяха да се върнат в Тараскон и когато Тартарен подновеше предишното си съществуване там, неговата папуаска жена щеше само да го притеснява, да го излага...

— Спомнете си, скъпи учителю, когато се върнахте от Алжир как ви пречеше вашата ка-камила...

Паскалон веднага замлъкна и се изчерви. Как му беше хрумнало да сравнява камила с принцеса с кралска кръв! И за да поправи непочтителните си думи, той припомни на Тартарен как и Наполеон е бил в неговото положение, пленен от англичаните и изоставен от Мари-Луиз.

— Така е — каза Тартарен, много горд от подобно сравнение.

И при мисълта, че той и великият Наполеон имат обща съдба, Тартарен спа спокойно през цялата нощ.

На другия ден Порт-Тараскон беше евакуиран за голяма радост на колонистите. Изгубените пари, въображаемите хектари, банковата операция на „мръсния белгиец“, на която бяха станали жертва, всичко им се струваше дребна работа в сравнение с успокоението, което изпитваха, че ще се измъкнат най-сетне от това блато.

Качиха първо тях на кораба, за да избегнат стълкновението със „съществуващия ред“, който те смятаха сега отговорен за злата си съдба.

Когато ги отвеждаха към лодките, Тартарен се показва на прозореца, но трябваше да се отдръпне бързо под дюдюканията, които го посрещнаха, и пред заканадно вдигнатите юмруци.

Естествено, ако беше слънчев ден, тарасконците щяха да бъдат по-снизходителни, но натоварването на кораба се извършваше под проливен дъжд, нещастниците шляпаха в калта, отнасяйки с подметките си цели килограми от тая прокълната земя, чадърите едва прикриваха малкото багаж, който всеки носеше в ръка.

Когато всички заселници напуснаха острова, дойде ред на Тартарен.

От сутринта Паскалон сновеше, приготвяше всичко, опаковаше архивите на колонията.

В последния час му хрумна гениална идея. Той запита Тартарен дали, когато се отправят към кораба, да не сложи наметката си на висш чиновник.

— Сложи я, това ще им направи впечатление! — отговори губернаторът.

И той самият прекръстоса лентата на ордена, първа степен. Долу вече звънтяха оръжията на конвоя, чу се твърдият глас на офицера:

— Господин Тартарен! Време е, господин губернатор!

Преди да слезе, Тартарен хвърли последен поглед наоколо си, към къщата, където беше обичал, където беше страдал, където бе познал всичките мъки на властта и на любовта.

Като видя как в този момент началник-канцеларията скрива някаква тетрадка под дрехата си, той запита какво е това, пожела да я разгледа и Паскалон призна пред своя добър господар, че пише „Мемориал“.

— Добре, продължавай, мое дете — насърчи го ласкаво Тартарен, като го дръпна за ухото, както Наполеон дръпваше ушите на своите гренадири, — ти ще бъдеш моят малък Лас Каз^[1].

От предната вечер го занимаваше това сходство на съдбата му със съдбата на Наполеон. Да, точно така... Англичаните, Мари-Луиз, Лас Каз, същите обстоятелства, същият характер... И двамата южняци, дявол да го вземе!

[1] Морски офицер, последвал Наполеон на остров Света Елена. По-късно написал „Мемориал за остров Света Елена“ (1822–1823 г.). — Б.пр. ↑

КНИГА ТРЕТА

I

**ПРИЕМЪТ, КОЙТО АНГЛИЧАНИТЕ ОКАЗАХА НА
ТАРТАРЕН НА БОРДА НА „ТОМАХАВКА“. ПОСЛЕДНО
ПРОЩАВАНЕ С ОСТРОВ ПОРТ-ТАРАСКОН.
ГУБЕРНАТОРЪТ БЕСЕДВА НА ПАЛУБАТА СЪС СВОЯ
МАЛЪК ЛАС КАЗ. КОСТКАЛД Е НАМЕРЕН.
СЪПРУГАТА НА КОМАНДОРА. ТАРТАРЕН СТРЕЛЯ ЗА
ПРЪВ ПЪТ ПО КИТ**

Достойното държане на Тартарен, когато се изкачи на палубата на „Томахавка“, направи силно впечатление на англичаните, поразени най-вече от орденската лента, розова, с извезаната на нея Тараска, лента, която губернаторът носеше като масонски знак; направи им впечатление и наметката в червено и черно на висш чиновник, с която Паскалон се беше усукал от глава до пети.

Както е известно, англичаните изпитват особено уважение пред йерархията, служебното положение и мабулизма (от думата „мабул“, която на арабски означава простодушен, чудак).

На най-горното стъпало на мостика Тартарен беше посрещнат от дежурния офицер и отведен с най-големи почести в кабина първа класа. Паскалон го последва и беше възнаграден за своята преданост, защото му дадоха кабина до губернатора, вместо да го натъпчат на долната палуба заедно с другите тарасконци, наблъскани като жалко емигрантско стадо, както и бившия генерален щаб на острова, наказан по този начин за проявеното малодушие и подлост.

Между кабината на Тартарен и кабината на неговия верен секретар имаше малък салон с дивани, с оръжие по стените, с екзотични растения, както и трапезария, в чиито ъгли поставените във вази две големи парчета лед поддържаха хладен Въздух.

На услугите на негово превъзходителство бяха предоставени един метрдотел и двама-трима прислужници, а той приемаше всички почести с пълно хладнокръвие и на всяко ново внимание казваше:

„Чудесно“ — с тон на владетел, привикнал на подобно уважение и внимание.

Когато вдигнаха котва, Тартарен излезе на палубата въпреки дъжда, за да се сбогува за последен път със своя остров.

Той се очерта неясно в мъглата, но дори през сивата пелена можеше да се види как крал Негонко и неговите разбойници бяха ограбили града и управлението и сега скачаха на брега като безумни в буен танц.

Щом отец Батайе и войниците бяха заминали, всички оглашени от отец Батайе се бяха възвърнали към природните си инстинкти.

На Паскалон му се стори дори, че сред танцуващите зърна грациозния силует на Ликирики, но той не каза нищо от страх да не огорчи своя добър учител, който между другото сякаш се отнасяше с пълно безразличие към всичко това.

Напълно спокоен, с ръце на гърба, застанал в достойна за историята поза, като мраморен паметник, тарасконският герой гледаше напред, без да вижда нищо, все по-замислен над сходството между своята съдба и съдбата на Наполеон, изненадан, че открива между великия човек и себе си хиляди прилики и дори общи слабости, които той чистосърдечно съзнаваше.

— Да ви кажа ли — говореше той на своя малък Лас Каз, — Наполеон е бил страшно избухлив, аз също, особено на млади години... Когато например се скарах с Косткалд в „Кафе дьо ла Комеди“ и с юмрук направих на сол неговата и моята чашка...

— Бонапарт в Леобен!...^[1] — забеляза свенливо Паскалон.

— Точно така, момчето ми! — съгласи се Тартарен с ласкава усмивка.

Но като се замисли човек, всъщност по въображението, по буйното южно въображение най-много си приличаха Тартарен и императорът. Наполеон имаше богато въображение, широк размах, достатъчно е да си спомним похода в Египет, преминаването на пустинята с камила — още едно поразяващо съвпадение, камилата! — похода в Русия, мечтата да завоюва Индия.

А нима цялото съществуване на Тартарен не беше като приказен сън!... Лъвовете, нихилисти, Юнгфрау, управлението на този остров на пет хиляди мили от Франция! Разбира се, Тартарен не оспорваше известно превъзходство на императора по някои точки, но в замяна на

това пък той не беше проливал кръв, реки от кръв, нито пък беше всявал страх в света като онзи другия...

Докато островът изчезваше в далечината, Тартарен, облакътен на перилата, продължаваше да говори, за да го чуят всички: моряците, които метяха праха от въглищата по палубата, офицерите на вахта, които се бяха приближили да слушат.

В края на краищата той отегчи всички. Паскалон му поиска разрешение да отиде на носа на кораба при тарасконците, които седяха на групи под дъжда, за да разбере, както обясни той, какво говорят за губернатора, а всъщност с надеждата да прошепне на своята скъпа Клоринд няколко думи, за да я утеши и ободри.

Когато се върна един час по-късно, завари Тартарен настанен удобно на дивана в малкия салон, с фланелени гащи и шал около главата, както си седеше в своята малка къща на Стъргалото в Тараскон; пушеше луличката си и си пийваше чудесен шери-гоблър.

Тартарен запита в чудесно настроение:

— Е, какво говорят за мен онези славни хора?

Паскалон не скри, че всички му се видели „страшно озлобени“.

Натъпкали ги били на долната палуба като животни, хранели ги зле, отнасяли се грубо с тях и те смятали, че губернаторът е виновен за всичките им несгоди.

Но Тартарен сви рамене; той добре си познавал хората, има си хас. Всичко щяло да се оправи още при първата слънчева утрин.

— Те, разбира се, не са злопаметни — съгласи се Паскалон, — но онзи мръсник Косткалд им мъти главите.

— Косткалд ли? Как така?... Откъде ти дойде на ума за Косткалд?

Тартарен се разтревожи, като чу това злокобно име.

Паскалон му разказа как корабът „Томахавка“ срещнал лодката на техния неприятел, умираш от глад и жажда, и как моряците го взели на борда; той подло съобщи на англичаните за съществуването на провансалска колония на английска територия и ги отвел до залива на Порт-Тараскон.

Очите на губернатора засвяткаха:

— Ах, мерзавец!... Ах, злодей!...

Поуспокои се едва когато Паскалон му описа страшните приключения на неговия бивш чиновник и съучастниците му.

Трюфенюс удавен!... Другите трима войници слезли на земята да налят вода и били изядени от човекоядци!... Барбан умрял от изтощение в лодката. Колкото до Рюжимабо, той бил изяден от акула.

— Ами! Каква ти акула!... Кажете по-скоро от оня негодник Косткалд.

— И знаете ли кое е най-чудно, господин гу-губернатор? Косткалд разправя, че видял в открито море в един буреносен ден под блясъка на светкавиците, отгатнете кого?...

— Дявол да го вземе, как да отгатна?

— Тараска... Майката-закрилница.

— Ама че лъжа!...

Всъщност кой знае?... „Гютю-панпан“ може да е претърпял корабкрушение или пък силен вятър да е отнесъл завързаната на палубата Тараска.

В този миг стюардът донесе яденето на господин губернатора, който няколко минути след това се настани със своя секретар пред чудесен обед с шампанско, великолепна сьомга, изкусно приготвен ростбиф и за десерт най-вкусния пудинг. Пудингът толкова се хареса на Тартарен, че той поръча да занесат от него на отец Батайе и Франкбалм, а Паскалон скри няколко сандвича със сьомга. Необходимо ли е да казваме за кого, да му се не види макар!

На втория ден, когато островът се скри от погледите им, времето се оправи, сякаш в целия архипелаг точно за този остров бяха запазени всички мъгли и дъждове.

Всяка сутрин преди закуска Тартарен се изкачваше на палубата и се настаняваше там винаги на едно и също място, за да разговаря с Паскалон.

Така Наполеон си е имал любимо място на борда на „Нортъмбърланд“^[2] и топът, на който се облягал, бил наречен топът на императора.

Дали си мислеше за това великият тарасконец? Случайно ли беше това съвпадение? Може би, но дори да не е случайно, това не бива да принизява Тартарен в нашите очи. Нима Наполеон, предавайки се на англичаните, не си мислеше за Темистокъл, и то без да го прикрива? „И аз като Темистокъл...“ А кой знае за какво е мислил

самият Темистокъл, когато е седял край огъня на персите?... Човешкият род е тъй стар, тъй малък, пътищата му тъй утъпкани! Винаги вървим по стъпките на някого...

Той му разказваше своето детство по Стъргалото, за ранните си приключения, когато се връщаше през нощта от клуба; как още малък се увличал по оръжия и лов на големи хищници, но никога не губел здравия си латински разум и дори и в най-буйните лудории един глас в него винаги му нашепвал: „Един ден ти ще станеш крал“.

Тогава той бил само десетгодишен и можете да си представите колко много се смели всички на това предсказание! И все пак то се сбъднало.

Тук великият човек прекъсна разказа си.

— Разказвам ви тези неща малко безразборно, както ми идват наум, но мисля, че те биха могли да ви бъдат полезни за „Мемориала“.

— Как не! — възкликна Паскалон, който пиеше думите на своя герой, докато половин дузина моряци, струпани около Тартарен, слушаха зяпнали разказите му.

Най-внимателна негова слушателка обаче беше жената на командора, много млада, крехка и изящна креолка, излегната вяло недалеч от него на бамбуковия си лежащ стол, с бледо лице, същинска магнолия, с големи нежни черни очи, дълбоки, замечтани... Тя, да, тя просто се опиваше от разказите на Тартарен.

Паскалон се гордееше, като виждаше колко жадно слушат учителя и желаейки да го прослави още повече, той го молеше да разказва за лова на лъвовете, за покоряването на Юнгфрау, за отбраната на „Памперигуст“. И нашият герой с вечното си простодушие се поддаваше на този невинен съюз, разтваряше сърцето си, разлистваше го като книга, книга с картинки, с илюстрации на ловните му приключения, нарисувани от неговите живи тарасконски гримаси и възклицания: „Бум! Бум!“.

Креолката, зиморничаво сгушена в своя шезлонг, тръпнеше и подскачаше при всяко негово възклицание и вълнението ѝ и пропълзваше в розовината по изящната ѝ кожа — сякаш акварелна рисунка.

Когато съпругът ѝ, командорът, истински Хъдсън Лоу^[3], с лице на зла бялка, идваше да я прибере, тя го молеше: „Не, не... още не!“. И хвърляше крадешком поглед към великия тарасконец, а той го улавяше

и заради нея повишаваше глас, като се мъчеше да му придаде благородно звучене.

Понякога, като се връщаха в кабината след подобни беседи, той питаше Паскалон уж безразлично:

— Какво ви каза съпругата на командора? Струва ми се, че питаше за мен, а?...

— Точно така, учи-чителю. Тя ми каза, че много е слушала за вас.

— Това не ме изненадва — заяви протичко Тартарен, — аз съм много популярен в Англия.

Още едно сходство с Наполеон.

Една сутрин той излезе рано на палубата и се изненада, че не завари там както обикновено креолката. Очевидно не беше излязла поради лошото време и хлада; водните пръски стигаха до палубата, а тя беше с толкова крехко здраве, толкова нервна и впечатлителна!

Морското вълнение сякаш беше обхванало и палубата, и екипажа.

От кораба бяха забелязали кит, явление твърде рядко по тези места. Той нямал дихателен отвор и не изпускаше струи вода, поради което моряците предполагаха, че е женски кит; други пък твърдяха, че сигурно е някаква особена порода. Имаше най-различни мнения.

Тъй като китът продължаваше да плува все по пътя на кораба и не се отдалечаваше, един от офицерите поиска разрешение да го уловят. Капитанът, какъвто си беше проклетник, не се съгласи под предлог, че нямат време за губене, позволи им само да стрелят по него.

Китът беше на двеста и петдесет или триста метра далечина и ту се появяваше, ту изчезваше в разпененото развълнувано море, така че не беше лесно да го улучат.

Стреляха няколко пъти, моряците съобщаваха резултатите от мачтите — китът не беше улучен и все така плуваше, полюляваше се и всички го гледаха, дори тарасконците, които зъзнеха долу на палубата измокрени и изпръскани от морските вълни, за разлика от джентълмените на кърмата.

Тартарен се беше смесил с младите офицери, които проверяваха сръчността си, и оценяваше изстрелите:

— Много далечен мерник, много близък мерник!

— Защо и вие не опитате, учи-чителю? — изблея Паскалон!

При тези думи един от моряците пъргаво, по младежки се обърна към Тартарен:

— Искате ли, господин губернатор?

И му подаде пушката си. Да бяхте видели само как улови оръжието Тартарен, как сякаш го претегли в ръка, опря го на рамото си, докато в същото време Паскалон запита гордо и срамежливо:

— До колко ще броите за кита?

— Рядко ми се е случвало да стрелям по такъв дивеч отговори героят, — но, струва ми се, мога да броя до десет.

Той се прицели, преброи до десет, стреля и върна пушката на моряка.

— Мисля, че улучихте — каза офицерът.

— Ура!... — развикаха се всички.

— Знаех си, че ще го улуча — заяви скромно Тартарен!

Но в този момент се разнесоха страшни крясъци, стана такава ужасна суматоха, че дори командирът притича, смятайки, че пирати нападат кораба, тарасконците на носа на кораба тропаха с крака, жестикулираха и гневните им викове се сливаха със свистенето на вятъра и грохота на вълните.

— Тараска... той стреля по Тараска!... Стреля по майката-закрилница...

— Ей, дявол да го вземе! Какво приказват те? — запита Тартарен пребледнял.

Сега, на десет метра от кораба, Тараска от Тараскон, безобразният идол, издигаше над зелените вълни своя люспест гръб, своята уродлива като хумера глава, с разкривени от жесток смях червени устни и кървави очи.

Изработена здраво от хубаво дърво, тя беше издържала от деня, когато, както научиха по-късно, силен морски вятър я смъкнал от палубата на кораба на Скрапушина. Оттогава се носела по волята на морските вълни, излъскана, покрита с водорасли и черупки, но без повреда, незасегната от най-страшните тайфуни, невредима, неразрушима; и първата, единствена рана ѝ беше нанесена от Тартарен Тарасконски...

Той! На нея!

На челото на нещастната майка-закрилница зееше току-що нанесена рана.

Един английски офицер възкликна:

— Лейтенант Шип, погледнете какво странно животно!

— Това е Тараска, млади момко — каза Тартарен тържествено.
— Прародителката, почитаната родоначалница от всички истински тарасконци.

Офицерът страшно се удиви и имаше от какво, като научи, че това необикновено чудовище е великата майка-закрилница на странния мургав и мустакат народ, който бяха прибрали на кораба от дивия остров на пет хиляди левги в морето далеч от родината.

Докато говореше, Тартарен беше свалил почтително шапка, но майката-закрилница бе вече далеч, отнесена от вълните на Тихия океан, където сигурно още плува, непотъваща отломка, която пътниците мислят ту за гигантски октопод, ту за морски змей, който се мярка ту на едно, ту на друго място за голям ужас на китоловците.

Нашият герой я гледа, докато тя изчезна от погледа, без да каже нито дума. Когато Тараска се превърна в малка черна точка на фона на белеещите се от пяната вълни, той прошепна с отпаднал глас:

— Запомнете, Паскалон, този изстрел ще ми донесе нещастие!

И през останалата част на деня беше загрижен, угнетен от угризения и свещен ужас.

[1] Става дума за преговорите, които Наполеон води с австрийците в Леобен след победоносния италиански поход. — Б.пр. ↑

[2] Фрегатата, с която англичаните отвеждат Наполеон на остров Света Елена. — Б.пр. ↑

[3] Английски офицер, безмилостен надзирател на Наполеон на остров Света Елена. — Б.пр. ↑

II
ВЕЧЕРЯ У КОМАНДОРА. ТАРТАРЕН ТАНЦУВА
ФАРАНДОЛА. ЛЕЙТЕНАНТ ШИП ДАВА
ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА ТАРАСКОНЕЦА. НА ХОРИЗОНТА
ГИБРАЛТАР. ОТМЪЩЕНИЕТО НА ТАРАСКА

Плуваха от една седмица, приближаваха се до благоуханните индийски брегове все под същото млечно небе, все по същото гладко, тихо море както при първото пътуване и Тартарен в един хубав горещ и ясен следобед си почиваше в каютата по гащи, увил голямата си, изпълнена с добродушни мисли глава в изплетения на пъпки шал, чиито твърде дълги краища висяха като кротките уши на преживно животно.

Изведнъж Паскалон се втурна в кабината.

— Ей, какво има? Какво се е случило? — запита рязко великият човек, като смъкна шала от главата си, защото не обичаше да го виждат така.

Паскалон отговори задъхан, с ококорени очи, заекващ повече от всякога.

— Мисля, че удържахте победа.

— Над кого?... Над Тараска?... Ех, дяволска работа! Прекалено добре ми е известно.

— Не — каза Паскалон тихо, сякаш въздъхна, — над съпругата на командора.

— Ай, дявол да го вземе! Горкото дете! Още една!... Но защо мислите така?

Вместо отговор Паскалон му подаде картичка, с която лорд командорът и лейди Уилям Плантагенет канеха негово превъзходителство губернатора Тартарен и господин Паскалон, началник-канцелария, на вечеря, и то днес.

— Ох, жени!... Жени!... — възкликна Тартарен, защото очевидно тази покана за вечеря идваше от жената на командора;

подобна мисъл не би могла да мине през главата на мъжа ѝ, тъй като той едва ли беше способен да покани когото и да било.

После той се запита сериозно:

— Да приема ли, или да не приема? В моето положение на военнопленник...

Паскалон, който знаеше от литературата кое как е било, му напомни, че Наполеон също е вечерял при адмирала на борда на „Нортъмбърланд“.

— В такъв случай съгласен съм — каза веднага губернаторът.

— Само че — добави Паскалон — императорът се е оттеглял с дамите веднага след като са поднасяли виното.

— Чудесно, това още повече ме убеждава, че трябва да приема. Отговорете в трето лице, че приемаме.

— С фрак, нали, учителю?

— Естествено.

Паскалон би желал също да се загърне с наметката си на висш чиновник, но губернаторът не беше на същото мнение. Самият той нямаше намерение да си слага орденската лента.

— Канят не губернатора — каза той на своя секретар, — а Тартарен. Има известна разлика.

Този удивителен човек разбираше всичко.

Вечерята беше наистина царска, поднесена в обширна, ярко осветена, богато подредена трапезария, с мебели от туя и клен, а преградките и подът бяха облицовани с красиво английско дърво, изящни, филигранни, тъй че всяка пластинка приличаше на играчка.

Тартарен седеше на почетното място отдясно на лейди Уилям. Имаше малцина поканени, само лейтенант Шип и корабният лекар, тъй като те разбираха френски. Зад всеки сътрапезник стоеше важно и тържествено лакей в хубава ливрея. Богат избор на вина, тежки, сребърни съдове с герба на Плантагенет и посред масата разкошна скъпоценна ваза с най-редки орхидеи.

Паскалон, много смутен от целия този разкош, заекваше повече от всякога, още повече че винаги, когато се обръщаха към него, устата му се оказваше пълна. Той се възхищаваше от неподправеното спокойствие на Тартарен, седнал срещу този командор с тигрова муцуна, със зелени очи, прорязани от кървави жилки, под клепачи на албинос. Но Тартарен, славен изстребител на диви зверове, пет пари не

даваше за тигрите и ухажваше лейди Плантагенет с такова увлечение и така мило, сякаш командорът беше на сто левги оттук. Милейди от своя страна не криеше симпатията си към героя и го гледаше нежно и многозначително.

„Нещастници! Съпругът ще разбере всичко“ — всяка секунда си казваше Паскалон.

Нищо подобно, съпругът не виждаше нищо и като че ли също изпитваше върховно удоволствие от разказите на великия тарасконец.

По молба на лейди Уилям Тартарен разказа историята за Тараска, света Марта и синята панделка. Той говори за своя народ, за така нареченото тарасконско племе, за неговите традиции, за неговото преселение; после разказа за своето властвуване, за плановете си, за реформите, за новия кодекс, който подготвял. За кодекса, между нас казано, той говореше за пръв път дори пред Паскалон. Но знае ли човек някога какво зрее в огромните мозъци на народните водачи!

Той изказа много дълбоки мисли, беше весел, пях народни песни за Жан Тарасконски, пленен от корсарите, за любовта му с дъщерята на султана.

Наведен над лейди Уилям, с какъв тръпнещ, пламенен „полушепот“ изтананика куплета:

*Бил пълководец, генерал
и славата съзрял,
лика си с лаври увенчал,
а щерката на краля,
блестяща, прелестна и влюбена,
му рекла тъй веднъж...*

Обикновено бледата, отпусната креолка беше порозовяла.

После, когато той изпя песента, тя пожела да ѝ обясни какво е фарандола, този танц, за който тарасконците непрекъснато говорят.

— Ах, боже мой, толкова е просто! Сега ще ви покажа... — възкликна добродушно Тартарен.

И не желаейки да дели с никого лаврите, каза на секретаря си:

— Вие стойте мирно, Паскалон!

Той стана, показа една стъпка, тананикайки си: „Гра-та-та! Трата-та-тин, трата-та-тум“... За нещастие корабът се разклати, Тартарен падна, но веднага скочи, без да му се разваля настроението, и пръв се разсмя на непохватността си.

Въпреки своя „cant“^[1] и дисциплината си всички прихнаха и казаха, че губернаторът е просто очарователен.

И ето че поднесоха вината. Лейди Уилям напусна трапезарията и Тартарен, захвърляйки рязко салфетката си, също излезе, без да се поклони, без да се извини, постъпвайки, както уж бил постъпил Наполеон.

Англичаните се спогледаха недоумяващо и си размениха тихо няколко думи.

— Негово превъзходителство никога не пие вино — каза Паскалон; той сметна, че трябва да обясни излизането на своя добър учител и сега сам взе думата.

Той тарасконствуваше също много приятно и не отстъпвайки на англичаните, пиеше червено вино, веселеше ги, заливаше ги с жизнерадостното си красноречие, като буйно жестикулираше.

Когато станаха от масата, уверен, че Тартарен е отишъл на палубата при лейди Пантагенет, предложи не без таен умисъл да играе с командора, който беше голям любител на шах.

Другите сътрапезници разговаряха и пушеха край тях; в един момент лейтенант Шип прошепна нещо на доктора и той силно се засмя. Командорът вдигна глава.

— Какво каза лейтенант Шип?

Лейтенантът повтори фразата си и те се разсмяха още по-високо, без Паскалон да разбере за какво става дума.

А в това време горе на палубата, сред уханието на притихналия ветрец, под ослепителните отблясъци на морето, под залязващото слънце, което разпръскваше по палубата и по възвата светлинки, накачени като френско грозде, облегат на креслото на лейди Уилям, Тартарен ѝ разказваше за своята любов с принцеса Ликирики и за тяхната сърцераздирателна раздяла. Той знаеше, че жените обичат да утешават, и да повериш мъката на наболялото си сърце, е най-добрият начин да успееш пред тях.

О, сцената на сбогуването между малката принцеса и него, която той шепнешком описваше на своята събеседница в тайнствения здрач!

Който не е чул това, все едно че нищо не е чул.

Няма да се мъча да ви убеждавам, че този разказ беше абсолютно точен и че сцената не беше малко поукрасена, но в края на краищата той описваше така, както би желал да бъде — една страстна и пламенна Ликирики, нещастна принцеса, разкъсвана между чувствата към семейството си и съпружеската любов, вкопчваща се отчаяно с малките си ръце в героя и повтаряща: „Взemi me със себе си! Взemi me със себе си!“.

А той, с разкъсано сърце, я отблъсква, изтръгва се от нейните прегръдки с думите: „Не, мое дете, така трябва да стане! Остани със стария си баща, той има само теб...“.

Разказвайки тези неща, той лееше истински сълзи и му се струваше, че хубавите очи на креолката, отправени към него, също блестят навлажнени, докато слънцето бавно се спускаше в морето и къпеше хоризонта с теменужена мъгла.

Внезапно към тях се приближиха сенки и резкият леден глас на командора прекрати очарованието.

— Вече е късно, мила, много е хладно за вас, трябва да се приберете.

Тя стана, кимна леко:

— Лека нощ, господин Тартарен.

Той остана развълнуван от нежността, която беше вложила в думите си.

Разходи се още няколко пъти по палубата, а в ушите му звънтеше все това: „Лека нощ, господин Тартарен“, но командорът имаше право. Все повече се захладдаше, затова и той реши да отиде да спи.

Прекосявайки малкия салон, той видя през полуотворената врата Паскалон, който седеше на масата, обхванал главата си с ръце, и съсредоточено разгръщаше някакъв речник.

— Какво правите там, дете?

Верният секретар му разказа за неприятното впечатление, предизвикано от рязкото му излизане, за възмутеното шушукане на сътрапезниците и най-вече за някаква неясна фраза на лейтенант Шип, която командорът го накарал да повтори и която много развеселила всички.

— Макар че знам горе-долу добре английски, не можах да схвана смисъла, но запомних думите и сега се мъча да разбера какво

означаваха те.

Докато Паскалон му разказваше това, Тартарен се беше изтегнал удобно в леглото, завил главата си с шала, с голяма чаша портокалов сок до него. Той пушеше всяка вечер, преди да заспи, и сега, палейки лулата си, запита:

— И успяхте ли да я преведете?

— Да, скъпи учителю. Ще ви я кажа: „Всъщност тарасконецът е чист французин, само че в уголемен, много преувеличен вид, сякаш гледан през стъклена топка“.

— И вие казвате, че те се смяха много?

— Всички, лейтенантът, докторът и дори командорът просто умряха от смях.

Тартарен сви рамене и направи съжалителна гримаса:

— Известно е, че на англичаните рядко им се случва да се посмеят, ето защо се забавляват от всякакви глупости. Хайде, лека нощ, дете мое, върви да спиш!

И много скоро след това двамата се пренесоха в царството на сънищата, където единият видя своята Клоринд, а другият съпругата на командора, защото Ликирики беше вече далеч.

Нижеха се ден след ден, минаваха седмици и пътуването се превръщаше в прелестна, очарователна разходка, а Тартарен, който толкова обичаше да вдъхва симпатия и възхищение, чувствуваше, че пак е успял по различните прояви на добри чувства към него.

Той би могъл да каже за себе си като Виктор Жакмон^[2], който в едно от своите писма пише така: „Странни са моите отношения с англичаните! Тези хора, външно толкова безстрастни и хладни един към друг, се отпускат, победени от моята непринуденост. Стават любезни въпреки себе си и за пръв път в живота си. Аз ги правя добри, само за двадесет и четири часа правя французи всички тези англичани“.

Всички на „Томаховка“, и офицери, и моряци, обожаваха Тартарен. Не ставаше вече въпрос за военнопленник, за процеси пред английските съдилища — смятаха да го освободят, щом пристигнат в Гибралтар.

Колкото до суровия командор, той беше във възторг, че е намерил силен партньор в лицето на Паскалон и го държеше всяка вечер часове наред пред шахматната дъска, което отчайваше злочестия обожател на Клоринд и му пречеше да ѝ отнесе на долната палуба лакомствата от своята вечеря.

Защото горките тарасконци продължаваха да водят тъжния живот на преселници, набльскани в каторгата, и за Тартарен беше истинска мъка и изпитание, когато, заливайки се в приказки на палубата, където ухажваше лейди Уилям в меланхоличния час на залеза, виждаше долу своите съотечественици, натъпкани като говеда за клане, пазени от часовой и отворъщащи с ужас поглед от него, особено от деня, в който беше стрелял срещу Тараска.

Те не му прощаваха това престъпление, а и той не можеше да забрави изстрела, който щеше да му донесе нещастие.

Преминаха пролива Малака, Червено море, заобиколиха Сицилия и вече приближаваха Гибралтар.

Една сутрин се показва земя. Тартарен и Паскалон приготвиха куфарите си, подпомогнати от един прислужник, когато изведнъж усетиха разтърсване, корабът явно спря. „Томахавка“ хвърли котва; в същото време чуха плясък на гребла.

— Погледнете, Паскалон — каза Тартарен, — може би е лоцманът...

Действително до парахода акостира лодка, но това не беше лоцманът. На нея се развяваше френски флаг, а вътре имаше френски моряци и между тях двама души, облечени, в черно, с цилиндри. Сърцето на Тартарен трепна.

— Ах, френското знаме!... Остави ме да погледна, мое дете.

И той се спусна към прозорчето, но в този момент вратата на кабината се отвори и вътре нахлу поток светлина; двама цивилни полицаи с грубо и нагло държане представиха заповед за задържане, разрешение да отведат престъпниците и какви ли не страхотии; спипаха в лапите си нещастния „съществуващ ред“ и неговия секретар.

Губернаторът отстъпи преbledнял и каза с достойнство:

— Внимавайте какво правите. Аз съм Тартарен Тарасконски.

— Точно вас търсим.

И без всякакви обяснения, без да отговарят на многобройните им въпроси, без да знаят какво са направили, за какво ги задържат и къде ги водят, те бяха арестувани. Остана им само позорът да преминат оковани, тъй като им бяха сложили белезници, сред моряците и офицерите, под смеховете и дюдюканията на съгражданите си, които, надвесени над борда, ръкопляскаха и викаха с пълно гърло: „Добре изпитано!... Така им се пада!... У-у-у!...“ — докато задържаните слизаха в лодката.

В този момент Тартарен би желал морето да се отвори и да го погълне.

От военнопленник като Наполеон и Темистокъл, да се превърнеш в най-обикновен мошеник.

И на всичко отгоре съпругата на командора също гледаше!

Действително той имаше право — Тараска си отмъщаваше, и то си отмъщаваше жестоко.

[1] Надменност (англ.). — Б.пр. ↑

[2] Известен френски пътешественик. — Б.пр. ↑

III

МЕМОРИАЛ НА ПАСКАЛОН

ПРОДЪЛЖЕНИЕ

5 юли. Заговорът в Тараскон на Рона. Връщам се от разпит. Най-сетне знам в какво ни обвиняват губернатора и мен и защо, след като грубо ни спипаха на „Томахавка“ и ни пъхнаха в затвора, когато бяхме най-щастливи, най-блажени, също като раци в бистра вода, след като ни прехвърлиха на един френски кораб и ни отведоха в Марсилия с белезници, ни препратиха в Тараскон и ни хвърлиха в градския затвор.

Ние сме обвинени в мошеничество, в непреднамерено убийство и в нарушение на законите на емиграцията. Ах, да му се не види, как бих могъл да го наруша тоя закон за емиграцията, като изобщо за пръв път чувам, че има такъв закон, такъв проклет закон!

След като два дни ни държаха заключени и ни беше абсолютно забранено да говорим с когото и да било — най-страшното наказание за един тарасконец, — най-сетне ни изпратиха в съда при следователя господин Бонарик.

Този магистрат започна кариерата си в Тараскон преди десетина години и ме познава чудесно, тъй като е идвал повече от сто пъти в аптеката, където му приготвих една мас за хроничната екзема на бузата му.

Въпреки това трябваше да му съобщя името, презимето, възрастта, професията си, като че ли никога не сме се виждали. Трябваше да кажа всичко, което зная по делото Порт-Тараскон и говорих два часа без прекъсване. Писарят му не можеше да ми насмогне, тъй се бях отплеснал. А после нито добър ден, нито довиждане, само: „Подследствен, може да се оттеглите“.

В коридора на съдебната палата видях горкия губернатор, с когото се бяхме разделили от деня на нашето задържане. Той ми се стори много променен.

Когато се разминавахме, ми стисна ръката и ми каза със своя ласкав глас:

— Смелост, дете! Истината е като маслото, тя винаги изплува отгоре.

Не можа да ми каже нищо повече, полицаите грубо го отведоха.

Него да го водят полицаи!... Тартарен окован в Тараскон!... И целият този гняв, омразата на народа!...

Още звучат в ушите ми гневните викове на тълпата, още чувствавам топлия дъх на множеството, когато затворническата кола ни отведе към затвора, заключени в отделни прегради.

Не можех нищо да видя, но чувах около нас рева на тълпата. За миг колата спря на Пазарния площад; познах по миризмата, която проникваше през пукнатините заедно с ивиците светлина — това беше диханието на града; тази миризма на картофи, на патладжани, на кавайонски пъпеша, на червени чушки и на едър сладък чесън. Като ми замириса на всичките тези хубави неща, от които толкова дълго бях лишен, страшно ми се дояде.

Имаше толкова народ, че конете не можеха да продължат. Пълен, многолюден Тараскон, да не повярва човек, че някой негов жител е бил убит, удавен, изяден от човекоядците. Чу ми се дори гласът на земемера Камбалалет. Сигурно беше грешка, тъй като нали Безюке сам беше ял от него, от нашия незабравим Камбалалет. Но сигурен съм, че чух гонга на Екскурбаниес. Тук не може да се излъже човек. Виковете му се носеха над всички други:

— Във водата!... У-у-у! В Рона! В Рона!... Айде да шмим!... В реката Тартарен!

В реката Тартарен!... Какъв исторически урок! Каква страница от „Мемориала“!

Забравих да кажа, че съдията Бонарик ми върна дневника, взет от борда на „Томахавка“. Каза ми, че е интересен и ме посъветва да продължа; дори се пошегува по повод на някои тарасконски изрази, които се промъкват от време на време в него, като се усмихна в огромните си рижи бакенбарди.

— Имахме си вече „Мемориал“, вие пък описахте остров Погубал.

Престорих се, че тази игра на думи е много смешна.

От 5 до 15 юли. Градският затвор в Тараскон е исторически замък, старият замък на крал Ръоне, с четири кули, който се вижда отдалеч, от брега на Рона.

Никак не ми върви с историческите замъци. Нали и в Швейцария, когато взеха нашия знаменит Тартарен за водач на nihilистите, всички заедно с него ни хвърлиха в тъмницата на Бонивар в Шилъонския замък.

Тук, което си е вярно, не е така тъжно; съвсем светло е, проветриво е от вятъра, който духа откъм Рона, и не вали както в Швейцария или в Порт-Тараскон.

Моята килия е тясна: четири стени с груба мазилка, желязно легло, маса и стол. Слънцето прониква през прозорче с решетка, което гледа към Рона.

Оттук по време на Великата революция са хвърляли якобинците в реката, под звуците на много известната песен: „Ще паднете със стон от бойницата в Рона“.

И тъй като репертоарът от народни песни не се изменя и не е особено богат, и на нас сега ни пеят този зловец рефрен. Не знам къде са затворили моя нещастен губернатор, но сигурно и той чува тези гласове, които се издигат вечер от бреговете на Рона и по всяка вероятност му навяват странни размисли.

Поне да бяха ни сложили заедно!... Макар че, откровено казано, откакто сме тук, изпитвам някакво облекчение, че съм сам, че мога да подредя мислите си.

Близостта с велик човек в края на краищата е много уморителна. Той се интересува само от себе си и не го е грижа за вас. Така на „Томахавка“ не отделяхме нито минута за мен, не можех нито за миг да се изскубна, за да отида при Клоринд. Толкова пъти си казвах: „Тя е там“, но не можех да се измъкна. Веднага след ядене трябваше да играя на шах с командора, а после през останалото време Тартарен не ме пускаше, особено след като узна за „Мемориала“. „Напишете това... Не забравяйте да кажете онова...“ и цял куп разкази за него, за родителите му, много често не чак толкова интересни.

И можете ли да си представите, Лас Каз се е занимавал със същото нещо години наред! Императорът го събуждал в шест часа сутрин, водел го със себе си пеш, на кон, в кола и когато вече били на път, казал: „Спомняте ли си, Лас Каз?... Тогава да продължим... Когато подписах мирния договор в Кампо-Формио...“. Горкият довереник също си имал работи, детето му било болно, жена му била останала във Франция, но какво го било грижа за това императора,

който мислел само как да разкаже всичко за себе си, да се оправдае пред Европа, пред света, пред потомството, и то всеки ден, всяка вечер, години наред! Така че истинската жертва в Света Елена не е бил Наполеон, а Лас Каз.

Сега се избавих от това изпитание. Бог ми е свидетел, че не съм направил нищо за това, но тук ни поставиха поотделно и аз се възползвам от това, за да мисля за себе си, за моята зла съдба, много зла при това, и за моята любима Клоринд.

Дали тя ме мисли за виновен?... Тя едва ли, но семейството ѝ, всичките тези Еспазет дьо л'Ескюдел дьо Ламбеск?... В техния свят човек без титла е винаги виновен. Тъй или иначе, нямам вече надежда да ме приемат някога за съпруг на Клоринд, след като съм лишен от всичките си длъжности: ще трябва отново да се върна сред бурканите на Безюке в аптеката на площадчето... На ти слава!

17 юли. Едно нещо ме тревожи — защо никой не идва да ме види в затвора? Мразят ме така, както и моя учител.

Единственото ми удоволствие, сам-самичък в килията, е да се качвам на масата. Така достига до прозорчето и оттам виждам през решетките — пред мен се открива чудесна гледка.

Рона раздробява слънчевите лъчи и ги разпилява сред своите островчета, обрасли в бледа зеленина, разчорлени от вятъра. Лястовици се стрелкат и браздят на черни линии небето; те летят една зад друга с вик, минават край мен или изведнъж се спускат от високо, а долу се полюлява като желязна нишка мостът, тъй дълъг, тъй тесен, сякаш и той ще хвъркне като шапка, отнесена от вятъра.

По бреговете на реката развалини на старинни замъци: Бокерският и градът в подножието му, замъците Куртзон, Вакейра. Зад техните дебели стени, порутени от времето, някога са ставали „любовни турнири“, където трубадури, тогавашните провансалски писатели, са били обичани от принцеси и кралици, които те са възпявали, както Паскалон възпява своята Клоринд. Но колко са се променили, да му се не види макар, онези далечни времена! Сега великолепните владения са само обрасли с къпини дупки и провансалските писатели напразно възпяват знатните дами и госпожици, госпожиците ги вземат на подбив.

Не изглежда тъй тъжен бокерският канал с корабчетата си, боядисани в зелено и жълто, почти притиснати едно до друго, а по

кейовете като червени точки виждам от моето прозорче как се разхождат военни.

Бокерци сигурно са много доволни от бедата, постигнала Тараскон, и от падението на нашия велик човек, защото славата на Тартарен затъмняваше нашите горделиви съседи.

Спомням си в моето детство колко много се „перчеха“ в Бокер с техния панаир. На него се стичаха хора отвсякъде — естествено никога от Тараскон: железният мост е толкова опасен! Но имаше голям наплив на панаира, ходеха най-малко по петстотин хиляди души! От година на година обаче те оредяха, панаирът в Бокер все още съществува, но никой не ходи на него.

В града навсякъде има табелки: „Дава се под наем... Дава се под наем“ и ако случайно оттам мине някой, да речем търговски пътник, жителите му устройват истинско празненство, оспорват си го, общинският съвет го посреща с музика. Накрая Бокер загуби съвсем славата си, откакто Тараскон стана известен... И благодарение на кого, ако не на Тартарен.

Покатерен на масата, сега гледах навън и мислех за всички тези неща. Слънцето залезе, нощта се спусна и изведнъж от другата страна на Рона, в кулата на бокерския замък, лумна голям огън.

Той горя дълго и аз дълго го гледах и ми се стори, че има нещо тайнствено в този огън, който хвърляше червеникав отблясък в Рона, в мълчанието на нощта, прорязвано от тихия плясък на крилете на морските орли. Какво би могло да бъде това? Може би сигнал?

Дали някой поклонник на нашия велик Тартарен не иска да устрои бягството му?... Толкова странен беше този огън, лумнал на върха на една от разрушените кули, и то точно срещу затвора!

18 юли Връщайки се днес от разпит, тъй като затворническата кола минаваше пред църквата „Сент-Март“, чух както винаги заповедническия глас на маркиза Де-з-Еспазет, която викаше с южняшки акцент:

— Клорейнд!... Клорейнд!...

А един тих ангелски глас, гласът на моята любима, ѝ отговаряше:

— Ей сега, мамо!

Сигурно тя отиваше на черква да се помоли за мен, за добрия край на делото.

Върнах се в моя затвор много развълнуван... Написах няколко провансалски стиха за щастливото предзнаменование от тази среща.

Вечерта в същия час на бокерската кула пак пламна огън. Той блестеше там в нощта като огньовете срещу Ивановден! Очевидно това беше сигнал.

Тартарен, с когото успях да разменя няколко думи в коридора, като ни заведоха на разпит, каза, че също е видял огньовете през решетките на своята тъмница; а когато му казах какво мисля — че може би някои приятели искат да му помогнат да избяга както на Наполеон от Света Елена, — той беше поразен от това съвпадение.

— Ах! Вярно! Наполеон на Света Елена... нали се опитаха да го спасят?

Но след като се замисли за миг, заяви, че никога не би се съгласил.

— Естествено не е спускането на триста стъпки по въжена стълба, горе от кулата в нощта, облъхнат от вятъра на Рона, което би ме уплашило! Далеч от подобна мисъл, мое дете!... Но аз се страхувам да не си помислят, че бягам от обвиненията. Тартарен Тарасконски няма да избяга.

Ах, ако всички онези, които реват при неговото минаване: „В Рона!... У-у-у!... В Рона!...“ бяха го чули! А те го обвиняват в мошеничество. Въобразиха си, че може да бъде съучастник на този отвратителен херцог дьо Монс! Хайде де!... На какво прилича това?...

Между другото той вече не поддържа херцога. Оценява го такъв, какъвто е, оня престъпник, белгиеца! Всички ще се уверят в неговата невинност, като чуят чудесната му защита, защото Тартарен ще се защитава сам пред съда. Аз заеквам твърде много, затова не мога да говоря публично. Ще ме защитава Цицерон Франкбалм, а всички знаят каква безподобна логика влага той в своите съдебни пледоарии.

20 юли, вечерта. Часовете, които прекарвам при съдията на разпит, са страшно мъчителни за мен! Трудното не е да се защитавам, а да не влоша положението на моя беден учител. Той е бил така непредпазлив, имаше такова доверие на оня херцог дьо Монс! Освен това поради вечната екзема на господин Бомарик никога не е ясно кога да се страхуваш и кога да се надяваш. Екземата докарва до лудост този

магистрат. Той побеснява, когато това се вижда, и става душа човек, когато не се вижда.

Има обаче един човек, чиито белези се виждат и винаги ще се виждат. Това е нещастният Безюке, който си живееше спокойно с татуировките там в далечните морета, но сега под тарасконското слънце се отвращава сам от себе си, не излиза, напъхал се е в дъното на лабораторията си, където бърка билки и омлети и обслужва клиентите с кадифена маска като заговорник от комична опера.

Колко по-чувствителни са мъжете към физическите болки, лишеи, петна, екземи. Може би повече от жените. Оттам сигурно и омразата на Безюке срещу Тартарен, причина за всичките му страдания.

24 юли. Вчера ме извикаха отново при господин Бонарик, мисля, че е за последен път. Той ми показва една бутилка, намерена при островите от някакъв рибар на Рона, и ми даде да прочета писмото, което било вътре.

Тартарен. Тараскон. Градския затвор. Смелост! Един приятел бди от другата страна на моста. Той ще го премине, когато дойде уреченият час.

Една от жертвите на херцог дьо Монс

Съдията ме запита дали съм виждал някъде този почерк! Отговорих, че не съм го виждал; но тъй като трябва да се казва само истината, добавих, че Тартарен вече е получавал подобна кореспонденция, че преди нашето заминаване от Тараскон му е била изпратена подобна бутилка, но той не беше обърнал внимание на писмото, смятайки, че е шега.

Съдията ми каза:

— Добре.

А след това, както винаги:

— Можете да се оттеглите.

26 юли. Предварителното следствие завърши. Делото ще се гледа много скоро. Градът кипи. Съдебните заседания ще започнат към първи август. Сега вече не мога да спя. Впрочем аз отдавна съм загубил съня си в тази тясна, нажежена като фурна кутия. Принуден

съм да оставям прозорчето отворено, а през него влизат облаци комари и чувам как плъховете скърцат по всички ъгли.

През последните дни имах много срещи с Цицерон Франкбалм. Той ми говори за Тартарен с много горчивина. Чувствувам, че му се сърди, защото не му е поверил защитата си. Горкият Тартарен! Няма един човек, който да е за него!

Изглежда, че съдът е подновен. Франкбалм ми каза имената на съдиите. Председател на съда Муйар, членове Декман и Робер дю Пор. Никакво влияние не може да им се окаже. Тези господа не са оттук, както разправят. Впрочем имената им го показват.

По някаква непонятна причина от обвинителния акт срещу нас са премахнати две точки: за непреднамерено убийство и нарушение на закона за емиграцията. Призовани на съд: Тартарен Тарасконски, херцог дьо Монс — много бих се изненадал, ако се яви! — и Паскал Тестаниер, наречен Паскалон.

31 юли. Трескава и тревожна нощ. Делото е утре. Стана късно. Имах сили да напиша на стената само тази тарасконска поговорка, която често съм чувал от Бравида, той ги знаеше всичките.

*Да лежиш без сън в нощта,
да повярваш в суета
и да любиш без мечта —
смърт ни носят тез неща.*

IV
СЪДЕБЕН ПРОЦЕС В ЮЖНА ФРАНЦИЯ.
ПРОТИВОРЕЧИВИ ПОКАЗАНИЯ. ТАРТАРЕН СЕ
КЪЛНЕ ПРЕД БОГА И ПРЕД ХОРАТА. ВЕЗАЧИТЕ ОТ
ТАРАСКОН. РЮЖИМАБО ИЗЯДЕН ОТ АКУЛА.
НЕОЧАКВАН СВИДЕТЕЛ

Ех, да му се не види макар, не, личеше си, че не бяха южняци съдиите на горкия Тартарен. Човек можеше лесно да се убеди, достатъчно беше само да надникне в този зноен августовски следобед в голямата зала на съдебната палата, където се гледаше делото на губернатора, толкова претъпкана с хора, че стените ѝ пращяха.

Трябва да ви кажа, че през месец август в Тараскон е нетърпимо горещо. Топло е като в Алжир, затова и предпазните мерки срещу жегата са също като в нашите африкански градове: още преди обед улиците опустяват, на войниците е забранено да излизат от казармите, всички магазини имат навеси. Но делото на Тартарен беше изменило местните навици и никак не е трудно да си представи човек температурата в тази претъпкана зала с трибуните в дъното, препълнени с дами в рокли с воланчета и дантелки и с шапки с пера.

Часовникът на съдебната палата отмери два часа; през големите широко отворени прозорци, с дълги жълти завеси вместо щори, заедно с палещата светлина и оглушителното скрибуцане на щурците по глоговете и по големите явори с побелели от праха листа на Стъргалото нахлуваше глъчката на тълпата, останала навън, и подканите на водопродавачите, които викаха както на арените в дните на борба с бикове: „Хайде на водата! Студена вода!“.

Наистина трябваше да си от Тараскон, за да издържиш жегата му, жегата, от която дори осъден на смърт би могъл да заспи, когато произнасят присъдата му. Най-омаломощени в залата бяха тримата съдии, и тримата чужденци в този пламтящ Юг. Председателят Муйар, лионец, все едно бяла лястовица на Юг, имаше строг вид, побеляла глава и философско изражение, та само с вида си можеше да те

разплаче, да не говорим за двамата му помощници: Бекман, който идваше от Лил, и Робер, от още по-далечния Север.

С откриването на заседанието тези трима господата, без сами да разберат, бяха изпаднали в смътно вцепенение, втренчили погледи в четвъртитите отрязъци светлина, очертани на жълтите пердета, и по време на безкрайното призоваване на свидетелите, на брой поне двеста и петдесет, при това все свидетели на обвинението, най-сетне съвсем заспаха.

Полицаяте, които също не бяха от Юг и които началниците им жестоко бяха оставили в пълно снаряжение, също спяха.

Няма какво да се каже, твърде тежки условия, за да се раздава истинска справедливост. За щастие магистратите бяха проучили делото предварително, иначе едва ли щяха да разберат нещо, дочувайки в смътната си дрямка само скрибуцането на щурците и глухото бръмчене на мухите и на човешките гласове.

След безкрайната върволица свидетели прокурорът Бомпар дю Мазе започна да чете обвинителния акт.

Е, този вече беше истински южняк! Дребен, космат, буйна коса, тумбест, с брада сякаш от черни стърготини, с очи, налени с кръв, изхвъркнали от орбитите, като че ли някой ги е натиснал с пръст, с жилки и лишеи по кожата на лицето, с металически глас, който се набиваше в ушите, и каква мимика, какво подскачане, какви жестове!... Славата на тарасконската прокуратура. От няколко мили идваха да го слушат, но този път пиперливото в неговото обвинение беше роднинската връзка на оратора с известния Бомпар, една от първите жертви на порттарасконската афера.

Никога обвинител не е бил така разпален, така разгорещен, така несправедлив, толкова пристрастен; ама как само обичат в Тараскон всичко разтърсващо, високопарно!...

Как развенчаваше той нещастния Тартарен, седнал със своя секретар между двама полицаи! С пяна на уста той превръщаше в жалки парцали неговото славно минало.

Паскалон, зашеметен, потънал в земята от срам, криеше лицето си в ръце; Тартарен обаче слушаше напълно спокоен, високо вдигнал чело, с ясен поглед; той съзнаваше, че песента му е изпята, че е настъпил часът на голямото падение, ясно му беше, че има естествени закони както за величието, така и за отговорността, и беше решил

примилено да приеме всичките, докато в това време Бомпар дю Мазе го обиждаше все повече и повече, представяше го като най-обикновен мошеник, злоупотребил с измислената си слава, с може би никога непокорените върхове, съучастник на един авантюрист, един непознат, оня херцог дьо Монс, когото правосъдието не можеше да намери дори за да го изправи на подсъдимата скамейка. И той доказваше, че Тартарен е по-голям престъпник дори и от херцог дьо Монс, който поне не беше използвал своите съграждани, докато Тартарен беше спекулирал с тарасконците, беше ги ограбил, заклал ги беше без нож, беше ги запратил да скитат по света, докарал ги беше до просяшка тояга, да се чудят сега откъде да си изкарат хляба.

— Какво би могло да се очаква впрочем, господата съдии, от човек, който стреля срещу Тараска, нашата майка-закрилница?...

При това страшно заключение от трибуните се разнесоха патриотични ридания; ревът на тълпата отвън се присъедини към тях. Гласът на прокурора беше достигнал до улицата през вратите и прозорците, а самият прокурор, потресен до дъното на душата си от своя собствен глас, също се разплака, заклокочи така силно, че съдиите внезапно се събудиха, защото помислиха, че е завалял проливен дъжд и всички водосточни тръби на съдебната палата са се пробили.

Бомпар дю Мазе беше говорил пет часа.

В този момент, макар че жегата беше още непоносима, лек прохладен вятър откъм Рона започна да издува жълтите завеси по прозорците. Председателят Муяр не заспа повече; той беше отскоро в този край, затова буйният плам на тарасконците го удиви и го задържа буден.

Сам Тартарен даде знак за тази наивна и очарователна лъжа, която е, тъй да се каже, ароматът, букетът на този край.

При един пасаж от обвинителната реч, който сме принудени да дадем със съкращения, той скочи рязко с вдигната ръка.

— Кълна се пред Бога и пред хората, че никога не съм написал това писмо.

Отнасяше се до едно негово писмо, изпратено от Марсилия до Паскалон, редактор на порттарасконския вестник, в което той го съветваше да развихри, да разпали и най-големите желания, да изтъкне какво плодородие и изобилие ги чакат.

Не, хиляди пъти не, обвиняемият никога не бил писал такова нещо, той отричаше, протестираше.

— Не зная, може би е от оня господин дьо Монс, който не се явява в съда... — И как изсъска той с презрително свитите си устни думите: „не се явява в съда“.

Тогава председателят нареди:

— Покажете писмото на обвиняемия.

Тартарен го взе, погледна го и отговори съвсем просто: Вярно, наистина е моят почерк. Това писмо съм изпратил аз, но не си спомням за него.

При тези думи би заплакал и тигър!

Малко след това същото се случи и с Паскалон по повод една негова статия във вестника, в която той разказваше как били посрещнати в Порт-Тараскон пътниците на „Фарандол“ и „Луцифер“ от туземците, крал Негонко и първите заселници на острова, с подробно описание на порттарасконската община.

Прочетоха тази статия и всяка дума предизвикваше в залата нестихващи луди смехове, прекъсвани от възмутени викове. На свой ред и Паскалон се разбунтува, разпротестира се от своята пейка, размаха ръце: статията не била от него, никога в живота си той не би поставил подписа си под такива големи лъжи.

Напъхаха му под очите отпечатаната статия, илюстрирана с рисунки по негово указание, подписана с неговото име и отгоре на това му дадоха и неговия собствен ръкопис, намерен в печатницата „Тренклаг“.

— Потресаващо! — каза тогава нещастният Паскалон, ококорил очи. — Съвсем ми беше изхвъркнало от главата.

Тартарен пое защитата на своя секретар:

— Истината е, господин председател, че вярвайки на всичките приказки на оня херцог дьо Монс, „който дори не се яви в съда“...

— Лесно е да се трупа всичко на гърба на оня господин дьо Монс — прекъсна го жестоко прокурорът.

— Аз дадох на това нещастно момче идеята — продължи Тартарен — за тази статия, като му казах: „Извезвайте върху тази канава“ и той е везал.

— Това е вярно, аз само вез-везах — заекна срамежливо Паскалон.

Ах, тези везачи, председателят Муяр добре разбра какво представляват те, като разпитваше свидетелите, всички от Тараскон, всички изобретателни, отричащи днес това, което са казали вчера.

— Но нали вие казахте това при разпита?

— Аз да съм казал това?... Хайде де... Та аз не съм си отварял устата.

— Но вие подписахте.

— Аз да съм подписал?... Нищо подобно!...

— Ето подписа ви.

— Я, дявол да го вземе, вярно... Трябва да ви кажа, господин председателю, че едва ли има по-изумен човек от мен.

И това се отнасяше до всички, никой не си спомняше. Съдиите гледаха ужасено, удивено противоречивите показания, проявите на недобросъвестност, защото тези студени хора от Север не знаеха, че всичко това е частица от изобретателността и въображението на хората от този слънчев край.

Един от най-умопомрачителните свидетели беше Косткалд, който описваше как го изгонили от острова, как този изедник и тиранин Тартарен го принудил да напусне жена си и децата си. Трябваше да го чуете как разказва драмата в лодката, за ужасната смърт на нещастните си спътници, загинали един след друг; за Рюжимабо, който плувал до лодката, за да се поразхлади малко, и внезапно бил отвлечен от акула, която го срязала на две.

— Ах, усмивката на моя приятел!... Още ми е пред очите. Той ми протягаше ръце, аз гребях към него, но изведнъж лицето му се сбърчи, той изчезна и повече нищо... Само един все по-широк кървав кръг по повърхността.

И той описа със сгърчената си ръка кръг, а от очите му се ронеха сълзи, едри като нахут.

Като чуха името на Рюжимабо, двамата съдии Бекман и Робер дю Нор за миг се разбудиха, наведоха се към председателя и сред дружния взрив от ридания, предизвикани от разказа на Косткалд, всички виждаха как трите черни шапки се накланят една към друга.

След това председателят Муяр се обърна към свидетеля:

— Вие казвате, че Рюжимабо бил изяден пред очите ви от една акула. Но съдът узна, че обвинението е призовало за свидетел някакъв Рюжимабо, пристигнал тази сутрин. Да не е същият от лодката?

— Да, разбира се... аз съм, същият... — обади се бившият заместник-директор по селскостопанските въпроси.

— Я виж, Рюжимабо бил тук — каза Косткалд, без да му мигне окото. — Не го бях видял, ето ти новина.

Една от черните шапки го запита:

— Значи, не е бил изяден от акула, както разправяте?

— Сигурно съм го сбъркал с Трюфенюс...

— Брей да му се не види, ами и аз съм тук. Никой не ме е изял... — възрази гласът на Трюфенюс.

Но Косткалд, който беше почнал да се ядосва, го прекъсна:

— В края на краищата, все едно кой е бил. Важното е, че акулата изяде едного. Видях кървавия кръг в морето.

И той продължи преспокойно показанията си, като че ли нищо не се е случило.

Преди да се оттегли от преградата за свидетелите, председателят го запита на колко възлиза според него числото на жертвите. Свидетелят отговори:

— Най-малко четиресе хиляди (вместо да каже четиридесет хиляди).

И тъй като в регистрите на колонията беше отбелязано, че никога не е имало повече от четиристотин души на острова, можете да си представите изумлението на председателя Муър и неговите съдии. Горките хора, бяха станали вир-вода, тъй като никога досега не бяха чували толкова противоречиви и невероятни свидетелски показания. А свидетелите лъжеха, та се късаха. Прекъсваха се внезапно, скачаха от местата си, отнемаха си думата един на друг, и то така, сякаш ще си изтръгнат езиците; и какво скърцане на зъби, какви сатанински смехове. Фантастичен, трагикомичен процес, в който ставаше непрекъснато дума за изядени, удавени, опечени, сварени, разкъсани, попарени, татуирани, накълцани на кайма тарасконци, които изведнъж се озоваваха пред свидетелската преграда в най-добро здраве, цели-целенички, без да им липсва нито зъб, без една драскотина по тях.

Двама-трима още не бяха се явили, но ги очакваха всяка минута — и те навярно бяха късметлии като другите, ето защо съдебният следовател Бонарик, който по-добре познаваше нравите на съгражданите си, беше накарал председателя да махне точката непреднамерено убийство.

Между другото шествието на свидетелите продължаваше все шумно и по-забавно.

Публиката в залата вземаше живо участие, заплюваше, аплодираше, смееше се, та пушек се вдигаше, право в лицето на председателя, който непрекъснато заплашваше, че ще опразни залата, но самият той, зашеметен от цялата тая олелия и непоследователност, не нареждаше да изпъдят никого, а облакът на масата, скрил лицето си в ръце, беше готов също да избухне всеки миг.

Възползувайки се от едно относително затишие, Робер дю Нор, висок слаб старец с иронична усмивка, дълги пухкави побелели бакенбарди и кривната съдийска шапка, се облегна в креслото си и каза:

— С една дума, доколкото виждам, само Тараска няма да се върне.

Прокурорът Бомпар дю Мазе скочи рязко, като дявол от кутия.

— А чичо ми?...

— А Бомпар? — отзова се цялата зала.

Прокурорът продължи да бучи като тръба със силния си глас:

— Дълга да отбележа пред съда, че моят чичо Бомпар беше една от първите жертви. От деликатност не споменах за него в обвинението, но, тъй или иначе, той не се върна и няма да се върне никога.

— Извинете, господин прокурор — прекъсна го председателят, но ето ви един господин Бомпар, който току-що ми изпрати картичката си и иска да даде показания. Да не е вашият?

Да, неговият чичо беше — Бомпар (Гонзаг).

Това така известно на всички тарасконци име предизвика страшна врява. Публика, свидетели, обвиняеми, всички станаха прави, покатериха се по пейките, навеждаха се, викаха, мъчеха се да видят, задъхваха се от нетърпение и любопитство. Сред цялото това оживление председателят Муяр прекрати делото за няколко минути, а през това време се възползуваха да изнесат десетина припаднали полицаи, полумъртви от жегата и крясъците.

V

БОМΠΑР Е ПРЕМИНАЛ МОСТА. ИСТОРИЯТА НА ЕДНО ПИСМО С ОСЕМ ЧЕРВЕНИ ПЕЧАТА. БОМΠΑР ПРИЗОВАВА ЗА СВИДЕТЕЛ ЦЯЛ ТАРАСКОН, НО НИКОЙ НЕ ОТГОВАРЯ НА НЕГОВИЯ ЗОВ. „ПРОЧЕТЕТЕ НАЙ-СЕТНЕ ТОВА ПИСМО, ДЯВОЛ ДА ГО ВЗЕМЕ!“ СЕВЕРНИ ЛЪЖЦИ И ЮЖНИ ЛЪЖЦИ

— Ей го, той е, Гонзаг!... Глей, глей!

— Колко е надебелял!

— Колко е блед!

— Прилича на турчин.

Тарасконците отдавна не го бяха виждали и едва можеха да познаят славния Бомпар, някога слаб, с глава на мустакаат паликар^[1], с очи на дива коза, а сега надебелял, нашишкан, както казваха те, но пак със същите мустаци и със същите безумни очи на разплутото, подпухнало лице.

Без да поглежда нито надясно, нито наляво, той премина зад съдебния пристав и застана до преградката за свидетели.

Въпрос:

— Вие ли сте Гонзаг Бомпар?

— Право да ви кажа, господин председател, почти започвам да се съмнявам в това, като виждам — патетичен жест на Бомпар към пейката на подсъдимите, — като виждам, както казах, на тази позорна скамейка нашата най-неопетнена слава, като чувам как се оплюва зад тази решетка олицетворението на честността и порядъчността...

— Благодаря, Гонзаг — отговори от своето място Тартарен, задавен от вълнение.

Той беше понесъл, без да каже нито дума, всички оскърбления, но съчувствието на неговия стар приятел разкъса сърцето му и сълзите му бликнаха, както плаче дете, над което са се съжалили. Бомпар продължи:

— Дръж се, мой доблестни съгражданино, ти няма да плесенясаш на тая мръсна пейка, аз нося доказателството...

Той започна да рови в джобовете си и извади една марсилска лула, един нож, стар кремък, огниво, кълбо от някаква връвчица, барометър, кутийка с хапчета и постави всичките тия предмети един след друг на масата на секретаря на съда.

— Моля ви, свидетелю Бомпар, кога най-сетне ще свършите? — запита председателят нетърпеливо.

А прокурорът Бомпар дю Мазе добави:

— Хайде, чичо, малко по-бързо.

Чичото се обърна към него:

— Аха, ще те оправя аз тебе с всичко, което си позволи да кажеш за нашия нещастен приятел!... Почакай само да те лиша от наследство, подлец такъв!

Племенникът прие безразлично тази закана, а чичото продължавайки да рови в джобовете си, нареди пред него цяла колекция най-необикновени предмети и най-сетне намери онова, което търсеше — голям плик, запечатан с осем червени печата.

— Господин председателю, ето един документ, който доказва, херцог дьо Монс е последният негодник, каторжник, последният...

Само миг още и щеше да се излее порой от думи. Председателят го прекъсна:

— Добре, дайте документа.

Той отвори тайнственото писмо и след като го прочете, го предаде на членовете на съда, които също напъхаха носове в него и го изчетоха внимателно, без да им проличи какво си мислят. Истински съдии от Север, дявол да го вземе, затворени, прикрити!

Какво ли имаше в това проклето писмо? Иди, че разбирай такива типове.

Присъстващите се надигаха, навеждаха се, мъчеха се да видят отдалеч нещо, заслонявайки очи с ръка, питаха се от последните редове до трибуните:

— Кво става? Кво може да бъде, дявол да го вземе?

И тъй като всичко от залата достигаше чак до улицата, благодарение на отворените прозорци и врати, в двора се вдигна голяма врява, неясна глъчка, сякаш бучене на морски прилив, когато задуха вятър.

Сега и полицаите вече не спяха, по тавана се разбудиха и гроздовете мухи, вечерна прохлада нахлу в залата и тарасконците се уплашиха както винаги от течението и се развикаха по-бързо да затворят, че иначе „можеш да се простудиш здравата“.

За стотен път председателят Муяр излая:

— Пазете тишина или ще опразня...

И разпитът продължи.

Въпрос. Свидетелю Бомпар, как попадна това писмо в ръцете ви и кога?

Отговор. При отпътуването на „Фарандол“ от Марсилия херцогът, тъй нареченият херцог дьо Монс, ме назначи временен губернатор на Порт-Тараскон и в същото време ми даде този плик, затворен с осем червени печата, макар че в него нямаше пари. В него съм щял да намеря, каза той, последните нареждания, а също така ме посъветва да не го отварям, докато не стигнем до един от Адмиралтейските острови на не знам колко си градуса ширина и дължина. Впрочем това е отбелязано на плика, можете да го видите.

Въпрос. Да, да, виждам. И после?

Отговор. И после, господин председателю, аз внезапно се разболях, както сигурно знаете, от болест заразителна, гангренозна и кой знае още каква, затова трябваше да ме свалят агонизиращ в Шато-д'Ив. Като слязох на сушата, просто се гърчех от болка, а писмото все си беше в джоба ми, защото бях забравил от толкова страдания да го дам на Безюке, когато му предавах пълномощията си.

Въпрос. Неприятна разсеяност... И по-нататък?

Отговор. По-нататък, господин председателю, когато се почувствах малко по-добре, вече можех да ставам и да се обличам, но все още без да съм съвсем закрепнал — ах, ако бяхте ме видели на какво бях заприличал! — един ден пяхнах ръка в джоба си случайно... Я, глей! Писмото с червените печати.

Председателят на съда каза строго:

— Свидетелю Бомпар, няма ли да бъде по-правилно за истината да кажете, че писмото, предназначено да бъде разпечатано на четири хиляди левги от Франция, вие сте предпочели да отворите веднага още на самото марсилско пристанище, за да видите какво има вътре, и след като сте го прочели, сте отстъпили пред огромната отговорност, която се е стоварила на плещите ви?

— Вие не познавате Бомпар, господин председателю! Призовавам целия Тараскон, тук присъстваващ, за свидетел.

Гробно мълчание посрещна тази чисто ораторска хватка. Тъй нареченият Ментърджия от съгражданите си, които между впрочем сами не се отличават с кой знае колко голяма любов към истината, наистина проявяваше надменна наглост да ги призовава за свидетели. Призованият Тараскон не отговори, но Бомпар продължи, без да се смущава:

— Както виждате, господин съдия... мълчанието е знак на съгласие...

И той продължи разказа си:

— И така, когато намерих писмото, Безюке беше заминал от няколко седмици и вече беше твърде далеч, за да мога да му го дам. Тогава реших да го прочета сам и поставете се в моето ужасно положение...

Още по-ужасно беше положението в залата, където все още не знаеха какво съдържа писмото, което беше пред съдиите и за което говореха през всичкото време.

Всички протягаха шии, но от толкова далеч можеха да видят само големите червени печати на плика, които ги хипнотизираха и от минута на минута сякаш ставаха по-големи, просто грамадни.

Бомпар продължи:

— Какво трябваше да направя, питам ви, след като узнах за всичките тия ужаси? Да догоня „Фарандол“ с плуване? Помислих си го за миг, но се усъмних, че ще ми достигнат сили. Да не допусна „Лютюпанпан“ да замине, като покажа на съгражданите си това отвратително писмо? Да поля със студена вода техния ентусиазъм? Та те биха ме убили с камъни. С една дума, нали ме разбирате, изплаших се... Не се реших дори да се появя в Тараскон; чудех се какво да говоря. Тогава се върнах и се скрих отсреща в Бокер, откъдето можех всичко да виждам, без да ме виждат. Заемам там две длъжности: пазач на панаира и на замъка. Сами разбирате, че имам достатъчно свободно време. Отгоре от старата кула с далекоглед наблюдавах от другата страна на Рона оживлението на моите нещастни съграждани, които се готвеха да отпътуват. И се измъчвах от угризения, от отчаяние... Протягах им ръце, виках им отдалеч, сякаш можеха да ме чуят: „Стойте! Не заминавайте!...“. Опитах се дори да ги предупредя с една бутилка...

Кажете, Тартарен, кажете на тези господа, че се опитах да ви предупредя.

— Потвърждавам го — заяви Тартарен от позорната пейка.

— Ах, господин председателю, колко се измъчвах, като видях, че „Тютю-панпан“ заминава за призрачната страна!... Но се измъчвах още повече, когато те се върнаха, когато узнах, че на този бряг страда в окови, захвърлен на сламата като торба оскруши моят знаменит съгражданин Тартарен. Да узная, че той е несправедливо оклеветен в тази кула?...

Както и да е, ще ми кажете, че би трябвало по-рано да донеса доказателството за неговата невинност, но когато човек веднъж тръгне по лош път, дяволски трудно е да намери пак правилния. Бях мълчал и сега ставаше все по-трудно да говоря, без да се смята страхът от моста, опасния мост, който трябваше да прекося. Но въпреки това аз преминах моста. Тоя дяволски мост, и то тази сутрин, при ужасен вятър, така че бях принуден да пълзя на четири крака, както при изкачването си на Монблан. Спомняте ли си, Тартарен?

— Дали си спомням! — отговори тъжно Тартарен, изпълнен с болка по часовете на своята слава.

— Как се люшкаше мостът му с мост! Какъв героизъм трябваше да проявя!... Но аз не обичам да се хваля. Тъй или иначе, ето ме сега и този път нося доказателството, неопровержимото доказателство.

— Мислите ли, че е неопровержимо? — запита Муяр със своя спокоен глас. — Кой ми гарантира, че това странно писмо, забравено тъй дълго във вашия джоб, е наистина от херцог дьо Монс или по-скоро от тъй наречения херцог дьо Монс. Струва ми се, че на вас, тарасконците, не бива много да ви се вярва. За седем часа се наслушах на толкова лъжи...

Глухо ръмжене, сякаш от зверове в клетка, се разнесе в залата, по трибуните, та чак до Стъргалото.

Тараскон беше оскърбен и протестираше. Гонзаг Бомпар се задоволи да се усмихне с неизразима усмивка.

— За себе си, господин председателю, мога да ви кажа, че никога не преувеличавам особено много, когато говоря, и все пак, ако ме назначат за директор на бюро „Veritas“^[2], би било прекалено. Но обърнете се към него — той показва Тартарен, — той олицетворява самата правдивост в Тараскон.

Тартарен веднага позна почерка и подписа на оня господин дьо Монс, почерк и подпис за съжаление твърде добре известни му, после изправен, обърнат към съда, размаха яростно ръка, след като узна страшната тайна на осемте червени печата.

— И аз, господин председателю, сега, когато държа това цинично писание, ви заклевам да признаете, че измамници има не само на Юг. О, вие наричате нас, тарасконците, лъжци. Но ние сме само хора с въображение, ние обичаме словоизлиянията, обичаме да съчиняваме, да вземем, ние сме плодовити импровизатори, напоени със сока и светлината на нашия край, които сами попадат в клопката на невъобразимите си, но невинни измислици.

Каква разлика между нас и северните лъжци, които не познават спонтанно избликналата радост, които винаги преследват някаква цел, престъпен замисъл, като автора на това писмо! Да, може смело да се каже, че по лъжи Югът отстъпва на Севера!...

В други времена с такава реч пред тарасконска публика Тартарен би развълнувал цялата зала. Но свършено беше с нещастния велик човек и с неговата популярност. Никой вече не го слушаше. Всички се интересуваха само от тайнственото послание, което той размахваше в ръка.

Горкият човек искаше да говори още, но не му позволиха.

От всички страни се разнесоха викове:

— Писмото!... Писмото!...

— Вземете му писмото, у-у-у!

— Да прочете писмото!

Отстъпвайки на волята на тълпата, председателят Муяр нареди:

— Секретарю, прочетете писмото!

Огромна въздишка на облекчение: „А-а-а!“ и последва мъртва тишина, в която се чуваше само бръмченето на августовските мухи и скърцането на щурците, в унисон с глухо туптящите сърца.

Секретарят започна да чете с гъгнив глас:

До господин Гонзаг Бомпар, временен губернатор на колонията Порт-Тараскон. Писмото да бъде отворено на 144 градуса и 30 минути източна дължина срещу Адмиралтейските острови.

Драги господин Бомпар,

На всяка шега идва краят. Направете бързо завой и се приберете спокойно у вас с вашите тарасконци.

Няма остров, няма договор, няма Порт-Тараскон, нито арове, нито хектари, нито спиртоварни, нито захарни заводи, няма нищо... Само една чудесна финансова операция, която ми донесе няколко милиона, в този момент грижливо прибрани на завет ведно с моята височайша персона.

Всъщност това беше една приятна тарасконада, каквато вашите съотечественици, воглаве с вашия велик Тартарен, надявам се, ще ми простят, понеже тя ги развлече, достави им занимание и им възвърна любовта към техния прекрасен малък град, който те бяха престанали да обичат.

Херцог дьо Монс

Толкова съм херцог, колкото съм и от Монс. Все пак съм от околностите.

Този път председателят напразно заплашваше, че ще опразни залата. Нищо не можеше да съдържи виковете, ръмженето, крясъците, които избухнаха, заляха улицата, Стъргалото, Градската обиколка, изпълниха целия град. Ах, той белгиец, мръсният му белгиец! Ако можеха да го спипат, веднага щяха да го хвърлят от прозореца с главата надолу право в Рона!

Мъже, жени, деца, всички крещяха и сред тая страшна олелия председателят Муяр произнесе оправдателна присъда над Тартарен и Паскалон за голямо разочарование на Цицерон Франкбалм, който трябваше да си отиде, без да е произнесъл своята реч, без своите „*verum enim vero*“, „дотолюва, доколкото“, понеже целият римски цимент на неговата монументална защитна реч просто стана излишен.

Съдебната зала опустя, хората се разпръснаха по улиците, по Стъргалото, по площади и площадчета, продължавайки да изригват своя гняв и силни викове:

— Белгиец!... Мръсен белгиец!... Северен лъжец!... Северен лъжец!...

[1] Юнак (гр.). — Б.пр. ↑

[2] Истина (лат.). — Б.пр. ↑

VI МЕМОРИАЛ НА ПАСКАЛОН ПРОДЪЛЖЕНИЕ И КРАЙ

8 октомври. Заедно с длъжността в аптеката на Безюке аз си възвърнах уважението на моите съграждани и както преди заживях спокойно на малкия площад между жълтите и зелените буркани на витрината, само с тази разлика, че Безюке сега стои в дъното на аптеката, като че ли той е ученикът, и стрива гневно с чукалото си в мраморния хаван лекарствата! От време на време прекратява работата си, измъква малко огледало от джоба си и гледа татуировката си. Горкият Фердинан! Нито мазилки, нито припарки, нищо не помага, не свърши работа дори „супичката с чесън“ на доктор Турнатоар. Цял живот ще ги има тия дяволски шарки.

А аз свивам прахчета, слагам етикетчета, продавам алое и „ипекакуана“, казвам си по някоя дума с клиента, забавлявам се с градските клюки. В пазарен ден идват много хора; вторник и петък аптеката е вечно пълна. Откакто гроздоберът е добър, нашите селяни пак започнаха да се тъпчат с лекарства и разни очистителни. В околностите на Тараскон си умират за това. За тях вземането на очистително е истински празник.

В останалите дни е спокойно, звънчето на аптеката рядко звънва, прекарвам времето си загледан в надписите на големите шишета и порцелановите буркани, наредени по етажерките: *sirupus gummi*, *assa foetida*, и фармакопея, написано на гръцки над тезгяха между две змии.

След толкова тревоги и приключения приятно е да си поживееш така мирно и тихо. Подготвям едно томче провансалски стихове „Зинзифил“. На Север зинзифилът е известен само във фармацията; тук неговите плодове са като малки червени маслини, хрускави и вкусни, и растат на дърво със светли листа. В този том ще събера стиховете си за природата и за любовта.

Да му се не види макар! Виждам я понякога, като минава моята Клоринд, висока и гъвкава, подскачайки по острите камъни на малкия площад, походка, която на островите наричахме „походка на кенгуру“.

Тя отива на следобедната служба с молитвеник в ръка, следвана от онази Алрик, която вечно „се катереше“ по покривите и която след завръщането ни в Тараскон премина на служба от госпожица Турнатоар при дамите Де-з-Еспазет. Клоринд не е погледнала към аптеката нито веднъж. Откакто се върнах при Безюке, аз не съществувам повече за нея.

Градът доби отново спокойния си вид и старите си привички. Всички се разхождат по Стъргалото, по Градската обиколка. Вечер отиват в клуба, на театър. Всички се върнаха с изключение на отец Батайе, който остана във Филипините, за да основе там нова община на белите братя. Тук манастирът „Памперигуст“ малко по малко се оживи, тъй като преподобният отец Вьозол (Хвала на бога!) се върна с още няколко преподобни отци и камбаните започнаха да бият тихо една по една; още не бият всички заедно, но и това ще стане скоро.

Кой би си помислил, че са се случили толкова събития! Колко далеч е всичко това и колко лесно забравят тарасконците! Достатъчно е само да видите нашите ловци, начело с маркиз Де-з-Еспазет, които всяка неделя сутрин тръгват облечени и излъскани със същия жар — „наслука“ — да хванат дивеч, който не съществува.

В неделя следобед отивам да засвидетелствувам уважението си на Тартарен. Ето го в края на Стъргалото дома със зелените капаци, със сандъчетата на ваксаджийчетата край оградата; но сега всичко е затворено, безмълвно. Бутам вратата... Заварвам героя в неговата градина, той я обикаля с ръце на гърба, минава край басейна с червените рибки или пък крачи из кабинета си сред своите ножове и отровни стрели. Само че сега не поглежда скъпите си колекции. Обстановката е същата, но колко много се е изменил той. Макар да го оправдаха, великият човек сам чувства падението си, загубил е славата си, загубил е пиедестала си и е тъжен.

Разговаряме двамата. Понякога идва доктор Турнатоар. Той донася доброто си настроение и шегите си в духа на Пюргон^[1] в това тъжно жилище. Франкбалм също идва в неделя. Тартарен му е поверил защитата на своите интереси! Един процес в Тулон с капитан Скрапушина, който иска разноските за връщането от Порт-Тараскон, друг процес с вдовицата Бравида, като настойница на малолетните си деца. Ако моят нещастен учител загуби тези две дела, как ще се

оправи? И без това той вече толкова много загуби с тази плачевна порттарасконска авантюра.

Защо не съм богат?... За съжаление това, което печеля при Безюке, не е достатъчно, за да му се притека на помощ.

10 октомври. „Зинзифил“ замина за Авиньон у книжаря Руманий. Много съм щастлив. Още една приятна новина. Организира се огромна кавалкада в чест на света Марта на деветнадесети този месец и в чест на завръщането на тарасконците на френска земя. Дурладур и аз, провансалски поети, ще трябва да представим на алегорична колесница провансалската поезия.

20 октомври. Вчера, неделя, се състоя празникът. Дълго шествие — колесници, от двете страни облечени в исторически костюми конници, в ръка с дълги върлини със закачени торбички за волни пожертвования. Отвсякъде се стичаше тълпа, по всички прозорци бяха застанали хора. Но въпреки всичко оживлението, радостта не бяха напълно празнични. Цялата изобретателност на организаторите не можа да замени загубата на нашата майка-закрилница. Зееше голяма дупка, празнина, липсваше колесницата на Тараска. Събудиха се глухи омрази при спомена за злополучния изстрел срещу нея там, в Тихия океан. Недоволен ропот се надигна сред шествието, когато минахме край къщата на Тартарен. Тъй като бандата на Косткалд се опита да предизвика тълпата с няколко подвиквания, маркиз Де-з-Еспазет, в костюм на рицар от Ордена на тамплиерите, обърна своя кон и извика:

— Престанете, господа!...

Той действително имаше толкова величествен вид, че изведнъж се въдвори ред.

Задуха северен, снежен вятър. Дурладур и аз най-добре го усетихме под нашите плащове от времето на Шарл VI, заети от оперните артисти, гастролиращи в момента в Тараскон. Докато седяхме на една кула, защото нашата колесница, впрегната в шест бели вола, представляваше замъка на крал Ръоне от дърво и рисуван картон, проклетият вятър ни пронизваше и стиховете, които рецитирахме с големи лютни в ръка, зъзнеха като нас. Дурладур ми каза:

— Ай, дявол, направо станах на шушулка...

И нямаше никаква възможност да слезем, тъй като бяха отнесли стълбата, с която се бяхме изкачили там.

По Градската обиколка мъчението стана непоносимо... И за да се довършим съвсем, изведнъж ми хрумна мисълта — тщеславие на влюбен! — да караме напреко, за да минем пред къщата на маркиз Дез-Еспазет.

И ето че тръгнахме по най-тесните улици, точно колкото да се сместят колелата на колесниците. Домът на маркиза беше затворен, мрачен и безмълвен зад старите черни каменни стени, всички щори бяха спуснати, за да подчертаят, че висшето общество презира развлеченията на простолюдието.

Изрекох няколко стиха от „Зинзифил“ с треперещия си глас, като протягах торбичката за волни пожертвувания, но нищо не помръдна, никой не се появи. Тогава казах на коларя да продължи. Невъзможно, колесницата не можеше да мръдне, задръстена от двете страни. Напразно я дърпаха отпред, отзад, тя се беше заклецила между високите стени и понеже бяхме нависоко, чухме зад спуснатите щори, съвсем близо до нас, приглушени смехове и бяхме принудени да стоим така, замръзнали от студ, смешно кацнали на картонените кулички.

Решително замъкът на крал Ръоне не ми носи щастие! Наложил се да разпрегнат воловете, да донесат стълби, за да слезем, и за всичко това беше необходимо страшно много време...

23 октомври. Каква е тази жажда за слава? Веднъж вкусим ли я, не можем да живеем вече без нея.

В неделя бяха при Таратарен. Разговаряхме в градината, докато се разхождахме по посипаните с пясък алеи. Над стената дърветата от Стъргалото ни изпращаха купчини сухи листа и понеже виждах тъга в неговите очи, припомних му дните на неговото тържество. Нищо не можеше да го разсее, дори и сходните черти между неговата съдба и съдбата на Наполеон.

— Ах! Какъв ти Наполеон!... Глупости!... Тропическото слънце добре беше напекло кратуната ми. Не ми говорете никога вече за това, моля ви, така ще ми доставите удоволствие!

Гледах го изумен.

— Дори и за съпругата на командора?

— Зарежи я! Тя, съпругата на командора, се подиграваше с мен през всичкото време.

Извървахме мълчаливо още няколко крачки.

Виковете на ваксаджийчетата, заиграли се на орехи пред вратата, достигаха до нас заедно с вятъра, навяващ като вихрушка сухи листа.

Той ми каза още:

— Сега всичко вече ми е ясно. Тарасконците ми отвориха очите. Сякаш ме оперираха от перде.

Стори ми се странен.

На вратата изведнъж той ми стисна ръка.

— Знаеш ли, момчето ми, тук ще има разпродажба. Загубих делото срещу Скрапушина, срещу съпругата на Бравида също, въпреки защитата на Франкбалм... Той е славен човек и здраво изгражда всичко, неговият римски акведукт се стовари върху нас и ни смачка под тежестта си.

Срамежливо му предложих моите малки спестявания. Бих му ги дал от все сърце, но Тартарен ми отказа.

— Благодаря, мое дете, мисля, че оръжията, разните дреболии, редките растения ще дадат добра сума, ако и това не стигне, ще продам къщата. А после ще видя. Довиждане, момчето ми... Всичко това са глупости.

Каква философия!

31 октомври. Днес изживях тежка мъка. Обслужвах в аптеката жената на Трюфенюс с някакво лекарство, защото детето ѝ го боляло глава, когато скърцането на колела по площада ме накара да вдигна очи. По звука бях познал, че е голямата карета на вдовицата Д'Егболид. Старата дама се беше разположила вътре с препарирания си папагал, а насреща ѝ седяха моята Клоринд и друго едно лице, което не видях добре, тъй като светлината ми блестеше в очите, зърнах само синя униформа и везано кепе.

— Кой е този с дамите?

— Внукът на вдовицата, виконт Шарлексис д'Егболид. Офицер от егерския полк. Нима не знаете, че госпожица Клоринд и той ще се женят следващия месец?

Сякаш гръм ме порази! Сигурно пребледнях като смъртник.

А аз все още лелеех надежди!

— О, истински брак по любов — продължаваше като палач оная Трюфенюс, — но нали знаете приказката?... Брак по любов — хубави нощи, лоши дни.

Как бих искал и аз да се ожения така, да му се не види макар!

5 ноември. Вчера беше извършена разпродажба у Тартарен. Не присъствувах, но Франкбалм дойде вечерта в аптеката и ми разказа всичко.

Било страшно мъчително. Тартарен не получил нищо от разпродажбата. Продавали пред вратата според обичая в нашия край. Нищо. Нито су, а се бил стекъл много народ. Оръжията му от различни страни, отровни стрели, кинжали, ятагани, револвери, уинчестърът с тридесет и два патрона, всичко отишло на вятъра... На безценица отишли и великолепните кожи от атласки лъвове, на безценица алпенщокът, славният спомен от Юнгфрау, всичките тези богатства, тези редки вещи, истински музей на нашия град, продадени на смешни цени... Изгубена вяра!

И баобабът в малката саксия, който цели тридесет години предизвикваше възторга на окръга! Когато оценителят го поставил на масата и съобщил: „*Arbos gigantea*“ — цели селища могат да се скрият под неговата сянка“, в отговор се разнесли безумни смехове. Тартарен чувал от дома си смеховете, обикаляйки малката градина с двама приятели. Той им казал горчиво:

— На моите мили тарасконци също им оперираха пердето. Сега и те виждат, но са жестоки.

И най-тъжното е, че от разпродажбата получили твърде малко пари, ето защо той трябвало да продаде къщата си на Де-з-Еспазет, които щели да я дадат на младото семейство.

А той, клетият велик човек, къде щеше да отиде той! Дали ще премине моста, както неясно споменал веднъж. Ще се приюти ли в Бокер при своя стар приятел Бомпар?

Докато Франкбалм прав посред аптеката, ми разказваше тези зловещи сцени, Безюке се подаде с неговите незаличими шарки от полуотворената врата в дъното и каза с демоничния си папуаски смях:

— Така му се пада!... Така му се пада!...

Като че ли сам Тартарен го беше татуирал.

7 ноември. Утре, неделя, моят мил учител ще напусне града и ще премине моста... Възможно ли е? Тартарен Тарасконски става Тартарен Бокерски... Послушайте как само звучи, каква голяма разлика!... Пък и този мост, този страшен мост за прекосяване! Знаем много добре, че Тартарен е преодолявал толкова препятствия!... В края

на краищата човек приказва в гнева си разни неща, но не ги прави. Все още се съмнявам.

10 декември, неделя. Седем часът вечерта е, върнах се вкъщи като убит. Едва имам сили да нахвърля тези редове.

Всичко е свършено, той си отиде, премина моста.

Бяхме си дали среща у него, трима-четирима души, Турнатоар, Франкбалм, Бомвией, както и Малбос, един стар войник, който ни настигна по пътя.

Сърцето ми се беше свило пред тъжната гледка на тези голи стени, на тази градина с окапали дървета. Тартарен дори не се огледа наоколо.

Това ни е хубавото на нас тарасконците, нашето непостоянство. Като си го имаме, ние не сме толкова тъжни, колкото другите народи.

Той подаде ключовете на Франкбалм.

— Дайте ги на маркиз Де-з-Еспазет. Не му се сърдя, че не дойде да се сбогува. Това е естествено. Както казваше Бравида:

*Господарски бивш любимец,
вдигал нявга пълни чаши,
всичко те ти бяха дали,
днес не щат и да те видят.*

И като се обърна към мен, добави:

— И ти ги знаеш тези неща, момчето ми!

Този намек за Клоринд ме развълнува. Да помисли за мен при такива тежки обстоятелства в живота си!

Когато се озовахме на Стъргалото, духаше страшен вятър. Поради това в града не се виждаше жива душа; срещнахме само музиката, която се връщаше от Градската обиколка, войниците, притеснени от инструментите си, се чудеха как да удържат полите на шинелите си, развявани от вятъра.

Тартарен говореше бавно, докато вървеше между нас, все едно на разходка. Както си имаше навик, говореше за себе си, само за себе си.

— Какво да ви кажа, аз бях болен от местната болест. Твърде много се увличах по пъстроцветни балони...

В Тараскон ние наричаме пъстроцветни балони всичко, което мами очите, всичко, за което копнеем, но не можем да го стигнем с ръка. Това е храната на мечтателите, на хората с въображение. И Тартарен казваше истината. Никой повече от него не бе вкусвал от тези пъстри балони.

Понеже аз носех чантата, кутията с шапките и палтото на моя герой, вървах малко по-назад и не чувах всичко. Вятърът отнасяше думите, и колкото повече се приближавахме към Рона, толкова по-силно духаше. Разбрах, че той не се сърди на никого и гледаше на своята съдба с примирението на философ.

— ... Този безделник Доде писа за мен, че съм бил Дон Кихот в кожата на Санчо. Той е прав. Тоя тип Дон Кихот — надут, изнежен, затлъстят, винаги недостоен за своята мечта, много често се среща в Тараскон и в околностите.

Малко по-нататък, на една пресечка, видяхме гърба на тичащия Екскурбаниес, който, като минаваше пред магазина на търговеца на оръжие Косткалд, избран тази сутрин за общински съветник, викаше с пълно гърло:

— Ха-ха-ха! Айде да шмим! Да живее Косткалд!

— Дори и на него не му се сърдя — каза Тартарен. — При все че този Екскурбаниес представлява най-отвратителната страна на тарасконския Юг. Не говоря за неговите викове, макар че, право да си кажа, той реве за щяло и не щяло, но за ужасното му желание да се харесва, да бъде приятен, което го подтиква към най-подли низости. Пред Косткалд той вика: „Тартарен в Рона!“. За да се подмаже пред мен, ще извика същото за Косткалд, но въпреки това, мои деца, чудесно е тарасконското племе и без него Франция отдавна щеше да загине от педантизъм и скука.

Бяхме стигнали до Рона; пред нас тъжен залез, няколко облачета в небето. Вятърът сякаш се беше успокоил, но все пак мостът не беше сигурен. Спряхме се и той ни помоли да не отиваме по-нататък.

— И така, сбогом, мои деца!

Разцелувахме се. Той започна с Бонвией, най-възрастния, и свърши с мен. Аз плачех, обливах се в сълзи и не можех да ги изтрия, защото все още държах куфарчето и палтото, и мога да кажа, че великият човек изпи сълзите ми.

Самият той взе развълнувано вещите си, кутията в едната ръка, на която праметна палтото, куфарчето в другата и тъй като Турнатоар му каза:

— И най-вече, Тартарен, пазете се... Нездравословен е климатът в Бокер... Не забравяйте супичката с чесън.

Тартарен отговори, като смигна:

— Не се страхувайте. Нали знаете поговорката за онази старица: „Колкото повече стареела старицата, толкова повече поумнявала, толкова по не и се умирало“. Такъв съм и аз.

Видяхме го как се отдалечава под арките; малко натежал, но с уверена стъпка. Мостът страшно се люлееше. Два-три пъти той се спря, за да задържи шапката си. Ние му викахме отдалеч, без да смеем да направим крачка.

— Сбогом, Тартарен!

Той не се обръщаше, не казваше нищо, силно развълнуван, само ни махна с кутията за шапки, знак, който означаваше: „Сбогом... Сбогом...“

Три месеца по-късно. Неделя вечер. Отварям този „Мемориал“, прекъснат от дълго време, този стар зелен тефтер, който ще оставя на моите деца, ако някога имам деца, измачкан от прелистване, започнат на пет хиляди левги далеч от Франция, който бе с мен по море, в затвора, навсякъде. Още малко място имам и ще го използвам, за да запиша каква вест се разнесе тази сутрин в града — Тартарен вече не е жив!

Нямахме новини от него цели три месеца. Знаех, че живее в Бокер с Бомпар, че му помага да пазят панаира и замъка. И тези професии са общо взето пъстри балони. Много често се затъжвах за моя скъп учител и си обещавах да отида да го видя, но все ме възпираше дяволският му мост.

Един ден, загледан към Бокерския замък високо, много високо, стори ми се, че виждам един далекоглед, обърнат към Тараскон. Човекът зад него приличаше на Бомпар. Той изчезна, влезе в кулата и се върна с друг един по-дебел човек, който приличаше на Тартарен. Той също застана зад далекогледа, посочи нещо с ръка, сякаш разпознаваше някого, но всичко това беше толкова далеч, така дребно,

така смътно, имах чувството, че по-скоро съм си въобразил всичко това.

Тази сутрин с тревожно сърце, без да знам защо, отидох в града да си подкъся брадата, както всяка неделя и бях поразен, като видях затъмненото ръждивочервено небе, небе без светлина, на което се очертаваха всички дървета, скамейки, тротоари, къщи. Казах, като влязох при Марк-Орел, бръснаря:

— Какво странно слънце! Не грее, не свети! Да няма затъмнение?

— Как, господин Паскалон, нима не знаете?... Съобщиха за затъмнението още в началото на месеца.

И в същия миг, улавяйки ме за носа и опирайки бръснача до него, той добави:

— А чухте ли новината?... Изглежда, че нашият велик човек не е вече на този свят.

— Кой велик човек?

Когато той назова Тартарен, едва не се порязах с бръснача му.

— Ето какво значи да напуснеш родината си!... Той не можа да живее без Тараскон...

Бръснарят Марк-Орел не съзнаваше каква истина казва. Без Тараскон и без славата, разбира се, той не би могъл да живее.

Горкият скъп учител! Горкият велик Тартарен!

И все пак какво съвпадение!... Слънчево затъмнение в деня на неговата смърт!

И колко странен народ сме ние! Обзалагам се, че в целия град новината причини болка на всички, но те се държаха така, сякаш това не ги засяга.

А работата е там, че след порттарасконската история, в която те се проявиха като хора, които лесно се палят и обичат да преувеличават, тарасконците сега искаха да покажат, че са хора трезви, овладени, поправени завинаги.

Е, добре, истината е, че ние абсолютно никак не сме се поправили, само че сега, вместо да лъжем на едната страна, лъжем на другата.

Ние вече не казваме: „Вчера на арената имаше поне петдесет хиляди души“, а обратното: „Вчера на арената, да имаше, да нямаше най-много шест души“.

Тъй или иначе, пак преувеличение.

[1] Герой от комедията на Молиер „Мнимият болен“. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.